

RUSYA'DAN TÜRKiYE'YE GÖÇ EDEN
MALAKANLAR'IN SİYASAL, SOSYAL VE
KÜLTÜREL DURUMU

TUĞBA REİSLİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TARİH ANABİLİM DALI

T.C.
SİNOP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

RUSYA'DAN TÜRKİYE'YE GÖÇ EDEN MALAKANLARIN SİYASAL, SOSYAL VE
KÜLTÜREL DURUMU

HAZIRLAYANIN ADI SOYADI
TUĞBA REİSLİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ
TARİH ANABİLİM DALI

DANIŞMAN
Dr.Öğr.Üyesi Suha Oğuz BAYTİMUR

SİNOP – 2018

2510./2018

SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Sinop Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğine göre hazırlamış olduğum " Osmanlı Devleti'ne Rusya'dan Kaçıp Gelen Ve Türkiye Cumhuriyeti Döneminde Çeşitli Faaliyetlerde Bulunan Malakanlar'ın Siyasi, Sosyal Ve Kültürel Durumunun İncelenmesi" adlı tezin/raporun tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin/raporumun kağıt ve elektronik kopyalarının Sinop Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım.

Lisansüstü Eğitim-Öğretim yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

- Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.
- Tezim/Raporum sadece Sinop Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- Tezimin/Raporumun 5 yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

25.10.2018

Tuğba Reisli

TEZ KABUL VE ONAY SAYFASI

Tuğba REİSLİ tarafından hazırlanan “Osmanlı Devleti’ne Rusya’dan Kaçıp Gelen Türkiye Cumhuriyeti Döneminde Çeşitli Faaliyetlerde Bulunan Malakanlar’ın Siyasi Sosyal ve Kültürel Durumunun İncelenmesi” başlıklı bu çalışma, **25.10.2018** tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak, jürimiz tarafından **YÜKSEK LİSANS tezi** olarak kabul edilmiştir.

Başkan Prof.Dr. Süleyman BÜYÜKKARCI
Sinop Üniversitesi / Fen Edebiyat Fakültesi

İmza

Üye Dr.Öğr. Üyesi Özcan TATAR
Fırat Üniversitesi / İnsani ve Sosyal Bilimler Fakültesi

İmza

Üye Dr.Öğr. Üyesi Suha Oğuz BAYTİMUR
Sinop Üniversitesi / Fen Edebiyat Fakültesi

Üye [Unvanı, Adı ve Soyadı]
Üniversitesi / Fakültesi

İmza

Üye [Unvanı, Adı ve Soyadı]
Üniversitesi / Fakültesi

İmza

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylıyorum.

25 / 10 / 2018

[Prof.Dr. Süleyman ELMACI]
Enstitü Müdürü

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	II
ABSTRAC.....	III
ÖNSÖZ.....	IV
KISALTMALAR.....	V
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

MALAKAN ADININ ORTAYA ÇIKIŞI VE MALAKANİZİM

1.1 Rusya’da Malakan Adının Ortaya Çıkışı	2
1.2 Malakanlar	4
1.3 Dukhoborlar	6

İKİNCİ BÖLÜM

MALAKAN GRUPLARININ OLUŞUMU VE GÖÇ ETMELERİ

2.1. Malakan Gruplarının Rusya’dan Ayrılmaları.....	9
2.2. Malakan Gruplarının Amerika’ ya Göç Etmeleri	12
2.3. Malakan Gruplarının Güney Kafkasya’ya Göç Etmeleri.....	16
2.4. Malakan Gruplarının Azerbaycan’a Göç Etmesi	19
2.5. Malakan Gruplarının Anadolu’ya Gelmesi Ve Buradaki Yaşam Faaliyetleri	21
2.6. Malakan Gruplarının Anadolu’dan Ayrılmaları.....	27

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MALAKAN GRUPLARININ KÜLTÜREL, SOSYAL VE EKONOMİK FAALİYETLERİ

3.1. Kültürel Yaşam	36
3.1.1. Sosyal Yaşamları.....	36
3.1.2. Evlenme Ritüelleri.....	41
3.1.3. Giyinme Biçimleri	43
3.1.4. Mimari Özellikleri.....	46

3.1.5. Eğitim durumları	48
3.2. Malakan Gruplarının Ruhani Hayatı	50
3.2.1. Dinsel Törenleri.....	50
3.2.2. Kilise (Sabranya).....	55
3.3. Ekonomik Faaliyetler	58
3.3.1. Tarım.....	58
3.3.2. Hayvancılık.....	62
3.3.3. Ticaret	66
SONUÇ.....	69
KAYNAKÇA.....	71
EKLER.....	75
ÖZGEÇMİŞ.....	95

ÖZET

Yapmış olduğumuz bu çalışmada Malakan gruplarının Rusya'da başlayan tarihsel yaşamları ve farklı bölgelerde devam eden süreçleri ele alınmıştır. Bu süreç yalnız Anadolu topraklarında devam etmemiş Azerbaycan, Kafkasya, Amerika gibi topraklara da yansımıştır. Malakanlar Osmanlı İdaresinde bulunan Kars bölgesinin Ruslarla yapılan savaş sonucunda kaybedilmiş olması ve Rusların bu bölgede hâkimiyet sürme istekleriyle birlikte göç ettirilen gruplardan birisidir. Bu göçlerin nedenleri, Malakan gruplarının tarımsal, ekonomik ve sosyal yaşantılarına da bu çalışmam da yer vermiş bulunmaktayım.

Bu çalışmada ayrıca Malakanizm öğretisinin ve inancının üzerinde durulmuştur. Osmanlı ve Rus Devletleri'nin bu öğretiye vermiş olduğu tepkiler de incelenmiştir. Türkiye de yaşamış olan Malakan gruplarının diğer ülkelerde yaşayan gruplara göre farklılıkları, Malakan aile kültürü, akrabalık ilişkileri, sosyal yaşantıları, çevreye vermiş oldukları izlenim üzerinde de durulmuştur.

Anahtar kelimeler: Malakan, Malakanizim, Din

ABSTRACT

In this study, the historical life of Malakan groups started in Russia and the ongoing processes in different regions. This process not only continued in Anatolia, but also reflected in lands such as Azerbaijan, Caucasus and America. The Malakans were one of the groups that were displaced with the wishes of the Kars region in the Ottoman administration as a result of the war with the Russians and with the Russians' desire to dominate the region. The reasons of these migrations, the agricultural, economic and social life of the Malakan groups have also included this study.

This study also focused on the teaching and belief of Malakanism. The reactions of Ottoman and Russian States to this teaching were also examined. differences according to the groups living in other countries of the group who lived in Turkey Málaga, Málaga family culture, kinship relations, social life has also focused on the impression they have made on the environment.

Key words: Malakan, Malachanism, Religion

ÖN SÖZ

Malakanlar yıllarca Rus yönetimi altında kalmış, inançları yüzünden baskı görmüş ve başka ülkelere göç etmek zorunda kalmış topluluklardır. Cemaatlerini, yaşamlarını ve inançlarını yabancı ortamda özgün bir şekilde korumak onların başlıca amaçları olmuştur. Bu amaçlarını tüm engelleri ortadan kaldırarak korumaya ve yaşatmaya çalışmışlardır. Onların yaşamları yalnızca akademik bilim dünyası ile ilgili değildir. Onların yaşamları, kültürleri üzerlerinden geçtikleri tüm topraklarla ilgilidir.

Çalışmamızda çeşitli kaynaklar incelenmiş ve farklı bilgilere ulaşılmıştır. Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Osmanlı arşivi, Cumhurbaşkanlığı arşivi, yerli ve yabancı basılı kaynaklar, akademik makaleler, dergi ve gazetelerden takip etmeye çalışmış bulunmaktayım.

Danışman Hocam Dr. Öğretim Üyesi Suha Oğuz BAYTİMUR'a çalışmam sırasında benden yardımlarını ve fikirlerini esirgemediği için teşekkürlerimi borç bilirim. Çalışmam sırasında bana destek olan canım arkadaşım İlayda ERDEM'e sevgimi sunar, Eğitim hayatım boyunca beni maddi manevi destekleyerek bana olan inancını hiç kaybetmeyen Babam Süleyman REİSLİ'ye ayrıca teşekkür ederim.

GİRİŞ

On dokuzuncu yüzyıl başlarında inançları ile birlikte dikkat çeken Malakan grupları yalnızca akademik ve bilim dünyasının değil herkesin dikkatini çekmeyi başarmıştır. Malakanlar Rus etnosunun¹ birçok geleneğini en baştan yorumlayarak yeniden inşa etme girişiminde bulunmuş; cemaatlerini, yaşamlarını, ekonomilerini farklı ortamlarda örgütleyerek özgün bir topluluk haline gelmiştir.

Malakanların yaşamları hakkında araştırmalar yapılırken sadece belirli yönleri üzerinde durulmuştur. Ayrıca kapalı toplum yapıları gereği yaşamlarının geniş bir analizinin de yapılamadığını çalışmalarımız esnasında görmekteyiz. Bu analizin yapılamamasının sebebi olarak Rusya'nın Malakanlar üzerinde uygulamış olduğu anti-din politikası da etkili olabilir. Rusların Malakanları kendilerinden görmeyip onları topraklarından uzaklaştırma eylemi Malakan gruplarının birçok bölgeye yayılmasına neden olmuştur. Bu yayılma eylemi sırasında Malakanlar birçok bölgeye yayılmış olduklarından dolayı tarihlerinin incelenmesi zorlaşmıştır. Bu durumda objektif bir çalışma yapılmasını engellemiştir.

Çalışmamızın amacı Malakan topluluklarının kültürel ilişkilerini, ekonomik faaliyetlerini, sosyal yaşamlarını ve dini yönelimlerini incelemek, ayrıntılarını objektif bir biçimde ele almaktır. Ayrıca Malakanların göç etmiş oldukları bölgelerde devlet ile olan ilişkileri de çalışmamız sırasında ele alınmıştır. Bu doğrultuda yerli ve yabancı arşivler, basın kaynakları, internet adresleri taratılmış en doğru en somut bilgiye ulaşılması hedeflenmiştir.

---

¹ Ulus kavim.

BİRİNCİ BÖLÜM

MALAKAN ADININ ORTAYA ÇIKIŞI VE MALAKANİZİM

1.1 Rusya’da Malakan Adının Ortaya Çıkışı

Rusya’da ilk resmi din olan Hristiyanlık 988-989 yılları arasında “Kiev Knyaz’ı Viladimir” tarafından getirilmiştir.² Viladimir’in çevresindekiler ve soylu sınıf Hristiyanlık inancının getirdiği vaftiz adı verilen bu yeni olguyu kabul etmiş olsalar da halkın bunu kabul etmesi bir hayli zor olmuştur.³ Halkın vaftiz edilebilmesi için zor kullanmalar da olmuştur. Daha sonraki zamanlarda Rusya’nın Novgorod ve Rostov bölgelerinde bu zor kullanmaların içine silah, kılıç dahi girmiş ve Hristiyan ritüelleri zorla halka aşılarmaya başlanmıştır. Zor kullanmaların ötesinde bu durum artık yeni dinsel yorumların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu nedenler çok geçmeden filizlenmeye başlayarak 1371 yılında Strigolnikler isimli bir öğreti oluşmuştur. On dördüncü yüzyıl boyunca, iktidardaki Ortodoks Kilisesi’nin egemenliğine karşı yapılan popüler protestolar devam etmiştir. Bu dönemde özellikle “strigolnichestvo” olarak adlandırılan doktrinin takipçileri ortaya çıkmıştır.⁴

---

² Akdes Nimet Kurat’ın Rusya Tarihi Başlangıcından 1917’ye kadar kitabında dediği üzere Viladimir Hristiyanlık öğretisini kabul ettiği zaman aslında Rusya Kilisesi İstanbul Kilisesine bağlı bir metropolik olmuştur. Rusların Hristiyanlığı kabullerinin en önemli sonucu, knez hâkimiyetinin sağlamlaşması olmuştur. Çünkü ortodoksluk, imparatorların hâkimiyetini kuvvetlendiren esasları kabul ettirmiştir. Bu esaslar ise Bizans’ta birkaç yüzyıldan beri uygulanıyordu. Kilise teşkilatı mükemmel bir hiyerarşiye dayamakla bu sistem knezin devlet teşkilatına ve müesseselerine de bir örnek olabilecekti. Bu suretle Hristiyanlığın kabulü Kiyef Rusyası knezlerinin siyasi hegemonyalarına hizmet edecek, diğer taraftan, Hristiyanlığın kabulünden sonra yerli Slav ahalisi ile yabancı vareg-rus zümreleri arasında fazla ayrılık kalmayacak; müşterek din her iki zümrenin kaynaşmasına yardım edecekti. O zamana kadar kabile farkları ile birbirlerinden uzakta kalan muhtelif Slav uluslarının bu defa, Hristiyanlık sayesinde, birbirleriyle kaynaşmaları büsbütün kolaylaşacaktı. Demek ki Hristiyanlığın Kiyef Rusya’sında kabulü, Rus milletinin teşekkülünde tamamlayıcı bir amil olmuştur.

³ Vaftiz sözcüğü Grekçe kökenlidir ve “suya batırma daldırma” anlamı taşır. Dinsel açıdan taşıdığı anlam ise, kişinin eski günahlı yaşama ölmesi, yeni ve pak bir yaşama doğmasıdır. Yani suya batırılan kişi eski günahlı yaşamına ölür, çıktığında da pak ve aklanmış olarak doğar. Bu tamamen simgesel bir uygulamadır. İsa’ya iman edip İncil’i Tanrı sözü olarak kabul eden kişi vaftiz olur. Vaftiz bunun ifade biçimidir. Bir anlamda diğer insanların önünde gerçekleşen vaftizle kişi, 'Yaşamımı İsa’ya adıyorum. Eski kötü yaşantımı bırakıp İsa’ya birlikte iman yaşamımı sürdürmek istiyorum. Bu kararımı sizlere paylaşıyorum' demek istemektedir. Bir çeşit duyuru, paylaşım ya da kutlama denilebilir. Vaftiz kişiyi kutsal kılmaz, aklamaz ya da kurtarmaz. Kişi ancak İsa’ya iman etmekle kurtulur. Gerçekten yüreğini ve yaşamını İsa’ya adamayan kişinin vaftiz olması, resmen evli olmayan birinin alyans takip gezmesine benzer. Vaftiz, verilmiş bir kararın sadece ve sadece törensel kısmıdır.(İsa’nın Yaşamı ve İlk Kilise Tarihi)

⁴ Evdokiya Rahmanina, *Molokane*, G.Baku 2008, s.26.

Bu öğreti zorla dayatmaları ve güç kullanımını reddediyor ve topluluk kavramına önem veriyordu. Aynı zamanda yapılan dini ritüellerin kilise yerine İzba adı verilen Rus köylü evlerinde yapılması hareketini de destekliyordu. Evlilik esasını da rahibin iradesinden çıkartarak kişilerin eline veren bu yeni öğreti kısa zamanda ilgi çekti. Bu durum Strigolniklere karşı baskılar oluşturmuştur. Bu yeni öğretinin destek kazanmaması için onları dağıtma çalışmasına başlanmıştır. Bu dağıtma planı olarak göç tercih edilmiştir. Farklı bölgelere yapılacak göçlerin bu grupları birbirlerinden ayırabileceği düşünülmüştür. Aynı zamanda ayrılan grupların birbirleri ile ilişkisi azaldığı zaman öğretinin dağılmasının kolay olacağı düşünülmüştür. Ancak bu durum hiç de planlandığı gibi gitmemiştir. Bu yeni öğretille birlikte acı çeken bu halka karşı acıma duygusu başlamış ve bu acıma duygusu da yeni bir öğreti adı altında ortaya çıkmıştır. Bu yeni öğreti Yahudi Sapkınlığı adı altında anılmaya başlanmıştır.⁵

Yahudi sapkınlığı olarak ortaya çıkan bu öğreti iki akım biçiminde gelişmiştir. Birinci akım Judaizim ikincisi ise Başkin ve Kosoy'un rasyonalizmidir.⁶ Judaizim, Hz. Musa'nın yaşamını ve yaptıklarını benimseme onun gibi yaşama çabasına verilen isimdir. İlk akım Subbotniki mezhebinin ikinci akım ise Malakan mezhebinin ortaya çıkmasında etkili olmuştur.⁷ Malakanizim Rusların resmi Yunan Katolik Kilisesi'nden yaklaşık olarak 250 yıl önce ayrılmış, bir Rus sektizminin adıdır.⁸ 1805 yılına rastlanan bu ayrılığın temelinde Rus halkı ile aralarında gelişen dinsel anlaşmazlıklar yatmaktadır.⁹

⁵ İ.Y.Semenov, *İstoriya Zakavkazkikh Molokan i Duhoborov*, Erevan 2001, s. 8-9-10.

⁶ Bu fikirlerin kurucusu Matvey Semyonovich Bashkin idi. Baskinin öğretileri şu temeller etrafında şekillenirdi;

- O ve taraftarları kendilerini İsa Mesih'le ve Tanrı'yı ile eşit saymazlar;

-Kilisenin ritüelini kabul etmezler, putlar olarak adlandırılan ikonalara ibadet edilmezdi, çarın da dahil olmak üzere herhangi bir gücü tanımıyorlardı; cemaat ekmeği, haç işaretini ve şarabı da kutsal saymazdı.

- Hıristiyan doğmalara aykırı olan "hizmetkârlığın" meşrulaştırılması başka bir deyişle "kölelik" olgusuna tamamen karşıdirlar. Herkesin tanrı huzurunda eşit olduğunu savunurlar.

Kısa bir süre sonra manevi Hıristiyanlığın fikirleri, daha sonra Volga bölgesinde bir süre sonra Moskova ve Tambov eyaletlerinde olmak üzere pek çok taraftarı etkiledi. Şehirlerden ve köylerden kendilerine destekçi buldu. Manevi Hıristiyanlığın fikirlerini aktif olarak yaygılar. Bu hareket çarlık makamlarını ve Ortodoks Kilisesi'nin endişelerini uyandırdı, sürüldüler ve acımasız müdahale ile karşılaştılar.

⁷ Rusça Subbota yani Cumartesi kelimesinden türeyen bir kelimedir. Pazar günü yerine Cumartesiye kutsal sayanlara verilen isimdir. Yahudilik yani Judaizimi benimseyen insanlar genelde bu öğretilere göre hareket ederler. Yahudi bayramlarına göre takvim düzenlenir. Aile ve çocuklar Yahudilik esaslarına göre biçimlenir. Ve isimler Tevrat'tan seçilir.

⁸ Sektizm= öğreti.

⁹ Orhan Türkdoğan, *Kars'ta Bir Etnik Grup Malakanlar'ın Toplumsal Yapısı*, Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul 2005, s.31.

Bazı kaynaklarda yer alan iddialara göre Malakan inanç sisteminin resmi Ortodoks Kilisesi karşıtlığı üzerinden inşa edildiği söylenmektedir. Ve ayrıca Malakanizm öğretisini Rusların yerli mezhebi olarak ifade etmektedir.¹⁰ Bu iddiaya dayanak olarak da Rus yazılı kayıtlarında geçen ve ilk defa 18.yüzyılın ortalarında bahsedilmeye başlanması ile ilişkilendirmektedir. Söz konusu kayıtlarda, özellikle Rusya'nın güneyindeki Tambov ve Voronezh bölgelerindeki Malakanlardan söz edilmiştir.

Bir köylü hareketi olarak ortaya çıksa da Malakanizm Ortaçağ köylü hareketinden farklı bir seyir izlemiştir. Ortaya çıkış gerekçeleri genelde öncüleri ve çağdaşları olan köylü hareketleriyle aynı olmuştur. Bunun yanı sıra Malakanlar iktidarı ele geçirmek gibi radikal istekler taşımamıştır. Onlar katliamlar ve sürgünler karşısında da sessiz kalmışlardır. Malakanların iktidar karşısındaki en önemli direnişleri pasifizm olmuştur.¹¹ Zira İsa'nın şiddet karşıtı yönünü kendilerine ilke edinen Malakanlar, pasifist bir dünya görüşü inşa etmiştir. Bu nedenle şiddetin her türüsünü reddetmiştir. Silah taşımak ve kullanmak, hatta militarizmin simgesi olan üniforma giymek dahi dinlerince yasaklanmıştır. Malakanlar için cemaat halinde kolektif yaşamlarını sürdürebilmeleri ve belli yükümlülüklerden muaf tutulmaları yeterlidir. Malakanların en ağır baskılar karşısında hiç isyan etmeyişi, katliamlara sessiz kalışı ve sürgünlere adeta gönüllü gidişleri öncüleri ve çağdaşları olan köylü hareketleriyle karşılaştırıldığında çelişkili durmaktadır.¹²

1.2 Malakanlar

Malakan inancının büyük bir hareket olarak 18.yüzyılda Tambov eyaletinde ortaya çıkmış olduğu söylenmişse de aslında bu daha eskilere dayanmaktadır. 1768 ve

---

¹⁰Suvari' ye göre benzer yaklaşımlar Türkiye'de Alevilik ve Ezidilik üzerinde yürütülen tartışmalarda da görülmektedir. Kimi araştırmacılar Aleviliği gerçek Türk dini ve Alevilerin de gerçek Türk olduğunu iddia ederken kimi araştırmacılar da Ezidiliğin Kürtlerin gerçek dini olduğunu iddia etmektedir.

¹¹ Pasifizm, uluslararası uyumsuzluklara barışçıl yollarla çözüm bulunabileceği ve bulunması gerektiği inancından; askeri ve savaş kurumlarının ortadan kaldırılmasına yönelik çağrılara; toplumun herhangi bir şekilde devlet gücü aracılığıyla örgütlenmesine karşı olmaya politik, ekonomik ya da toplumsal amaçlara ulaşmak için fiziksel şiddet kullanılmasının reddedilmesine; barış davasını savunmak için mutlaka gerekli durumlar dışında güç kullanılmasının mahkûm edilmesine (pasifizm); kendini ve başkalarını savunmak dahil, her türlü koşul altında şiddete karşıdır.

¹² Çakır Ceyhan Suvari, *Malakanlar; Rus Köylü Hareketlerinden Günümüze Malakan İnanç*, Ütopya Yayınevi, Ankara 2013, s.54.

1769 yılları arasındaki Tambov konsorsiyumunun Sinot kararlarında Malakanların daha 1765'te inançları uğurlarında vermiş oldukları mücadelede birçok sorun ile karşılaştıklarından bahsedilmiştir.¹³ Onlar söylenenlere göre bu sorunları atalarından miras almışlardır. Bu inancın destekçileri o zamanlarda Malakan olarak adlandırılmadıkları için kendilerine "Tanrı'nın Ruhü" olduklarını göstermek için "Ruhani Hristiyanlar" ismini veriyorlardı. Halk arasında onlara farklı isimler de verilmiştir. "Schelnikler¹⁴", "İkonobortlar¹⁵", "Duhovşçina¹⁶", "Farmazonlar¹⁷" gibi değişik isimler de veriliyordu. Tambov eyaletinde 18.yüzyılın ilk yarısında ancak Malakan ismi kullanılmaya başlanmıştır. Bu durumda Sinot konsorsiyumunun hazırladığı kararname ile olmuştur.¹⁸

Malakan adının karışık bir etimolojisi vardır. Bazı akademisyenler, Malakan adının Rusya'nın güneyindeki Molochnaya yakınlarındaki bir nehrin bulunduğu yerlerden kaynaklandığını ileri sürerken¹⁹ diğerleri ise kilisenin sorumlu tuttuğu süt orucunu reddettikleri ve süt kullandıkları için onlara Malakan denildiğini iddia etmişlerdir.²⁰ Malakanlar, genellikle kilise hiyerarşisinin, ritimlerinin, simgelerinin ve azizlerin reddedilmesi ile karakterize edilirdi.²¹

O tarihlerde Rus halkının inancına göre haftada sadece iki gün süt içebilme geleneği vardı. Ancak Malakanlar²² bu geleneğin gereksiz olduğunu söyleyerek buna karşı çıkmışlar ve haftanın her günü süt içebilmenin mümkün olduğunu savunmuşlardır.²³ Malakan inancına göre böyle bir perhiz yani oruç doğru bir davranış değildir. O dönemde tüm bu ayrılışların sebebi olarak gösterilen bu davranış biçimiyle

¹³ Rus Kilisesinde yargılama organıdır.

¹⁴ Schelnik: İsa'nın Çarmıha gerilişinden sonra dağılarak kayalara ve mağaralara sığınan ilk hristiyandır.

¹⁵ İkonlara karşı çıkmak anlamına gelir. İkonoklazma dahil olan ya da destekleyen kişilere "ikonoklast" (putkırıcı) denir. Tersine, resimlere saygı duyan kişilere ise "ikonolater" denir, Bizans kaynaklarında bu tür kişiler, "ikonodül" ya da "ikonofil" olarak adlandırılmışlardır. İkonoklazm, farklı dinlere mensup insanlar tarafından gerçekleştirilmiştir

¹⁶ Duhovşçina: Maneviyata önem vermek demektir.

¹⁷ Farmazonlar: Fikir pazarlayan kimselere verilen isimdir.

¹⁸ Semenov, s.14-15.

¹⁹ Therese Muranaka, 'The Russian Molokan Colony At Guadalupe, Baja California: Continuity And Change İn A Sectarian Community, (Yayımlanmış Doktora Tezi), The University Of Arizona, 1992, s. 38- 39.

²⁰ Homutova Mariya, *İstoriya ,Kultura i Bit Molokan*, Lebakumskoe 2007, s.8.

²¹ İvan Aleksandrow, *Love The Verbal Milk*, Independent Newspaper, 5 Ekim 2005 www. molokane.org

²² Moloko kelimesi, Rusçada süt anlamına gelir. Malakan anlamı da bu kelimedenden doğup süt içen anlamını taşımaktadır.

²³ Viladimirovka, *İstoriya i Tradistii Ruskova Molokanskova Posleniya*, s. 6.

Malakan olarak adlandırılan bu insanlar oruç tutmanın gerekli olduğu dönemde buna karşı gelen Rus Ortodoks sınıfı olarak da adlandırılabiliriz.²⁴

Malakan isminin farklı yazarlara göre farklı yazılış biçimleri vardır. Ancak ben bu çalışmamda Prof.Dr. Orhan Türkdoğan' ın da kullandığı gibi Malakan kelimesinin dilimiz söyleniş açısından kolaylığını göz önünde bulundurarak bu şekilde söylemeyi tercih etmiş bulunmaktayım. Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde "Malakan" ve "Melekan" olarak da adlandırılmıştır.²⁵

Malakan gruplarının hayati felsefeleri, dini bakış açıları, yaşam tarzları Hristiyan ve Yahudi dinlerinin birleşimi gibi de düşünülür.

1.3 Dukhoborlar

Dukhoborlar terimi ilk kez 1785 yılında kullanılmıştır. Dukhoborlara göre mezhebin kurucusu, emekliye ayrılmış Harkof'un bir köyünde yaşamış olan Prusyalı bir subaydır. Rusya'da İncil ve Tevrat kurallarının yanı sıra Dukhoborluk özellikle batı dinleri olan Baptistlik, Mennontluktan etkilenmiştir. Dini inancın insanın içinde olduğunu, Tanrı'ya inanç ve saygının herkesin içinde var olmasını ve bunun gösterilmesi gerektiğini savunmuştur.²⁶

Ortaya çıkışları hakkında farklı görüşler bulunmaktadır. Bazı tarihçiler Doukhoborların, Korkunç İvan döneminde Rusya'ya geldiği söylenen İngiliz bir doktorun soyuna dayandığını ifade etmektedir. Ancak daha çok kabul gören görüşe göre Moskova'ya ticarete gelen Bulgar Bogomillerin²⁷ etkisiyle şekillenen bir hareket olduğu söylenmektedir.²⁸ Malakan kesiminin içinden çıkan bu Dukhoborlar, Malakanların içinde yer alan ve eğitime en önem veren gruplardan biri olmuştur. Yaşayan kitap adı altında kendi edebi geleneklerine sahiptir.²⁹ Hatta L.Tolstoy'un onların görüş ve fikirlerine yardımda bulunduğunu da iddia edilmektedir.³⁰

---

²⁴ Türkdoğan, s. 31.

²⁵ BOA. MAD.d.23109

²⁶ Semenov, s. 58.

²⁷ **Bogomilizm**, Ortaçağ'da Bulgaristan'da ortaya çıkıp Avrupa'nın doğu ve batısında pek çok ülkede insan kitlelerini etkilemiş bir dinî akımdır. Bulgar Çarı I. Petro zamanında ortaya çıkan mezhep, Hristiyanlığın temel anlayışına göre sapkın bir harekettir. Kurucusu **Bogomil** adlı bir köy papazıdır.

²⁸ Muranaka, s. 36.

²⁹ Muranaka, s. 36.

³⁰ Türkdoğan, s. 36.

Tıpkı Malakanlar gibi temelde silah ve savaş kavramlarına karşı çıkmış olsalar da bazı durumlarda bunu kabul ettikleri görülmektedir. Malakanlar gibi tamamen pasif bir politika izlememişlerdir. Onların Tanrı inançları da Malakanlardan farklıdır. Malakanlar tüm ikonaları reddedip Tanrı'yı insan bedeni içine hapis etmezken Dukhoborlar Tanrı'nın üç surette olduğuna inanır. Bunlar Baba, Oğul ve Yüce Ruh'tur.³¹ Dukhoborlar çevreleri ile çok samimi olmayı seven bir halk değildir. İbadet ayinlerini genel olarak Pazar günü yapmayı reddetmiştir. Çevrelerinde ki topluluklarla çok samimi olmadıkları için onlar hakkında ki genel bilgiler gizliliğini korumuştur.

Doukhoborların inancına göre Tanrı, insandan ayrı olarak var olmaz. Tanrısal varlık insanların ruhunda bulunmaktadır. Kim Tanrının yolundan çıkarsa onun hakikatine ulaşamaz. Panteist öğeler içeren Doukhobor teolojisinde, tüm varlıkların ve insanın Tanrının tapınağı olduğuna inanılmaktadır. Bu nedenle herkes Tanrının bir çocuğu ve aziz olarak düşünülmektedir. İnançlarına göre ibadet, sadece Tanrı ve kişi arasında bir diyalogu mümkün kılabilir. Bu nedenle Doukhoborların ne kiliseleri ne de törenleri vardır.³²

Evlenmelerin her türlü seremoniden uzak basit bir şekilde yürütülmesi düşüncesini benimserler. Askerliği bir görev olarak benimsemez, vergi vermez, mahkemeleri reddeder. Polis ile ilgili tüm kanunlar onlara ters gelir. Ticareti küçümserler. Onlar için ziraat ve tarım çok önemlidir. Et yemez ve sigara içmezler.³³ Tarım da kullanmak üzere at almışlar daha sonra bu atları yetiştirmeye başlamışlardır. At yetiştiriciliğinin yanında koyunculuk da yapıp aynı zamanda el zanaatları konusunda da beceri göstermiştir.³⁴

Dukhoborlar genelde yerleştikleri bölgelerde sıkı cemaat ve dayanışma gösterdikleri için kolayca refah seviyelerini yükseltirdi. Ancak bazen çevrelerindeki topluluklar onları istemezdi. Protestanlar dini uygulamaları farklı olduğu için onları yanlarında istememiştir. Bu nedenle Protestan çevreden sürülmüşler ve Sibiry'a yerleşmek zorunda kalmıştır. 1801 yılında I.Aleksandır onları bu sürgün hayatından kurtarmış ve böylece Dukhoborlar kendi evlerine dönebilmiştir. Evlerine dönmüş olsalar bile Dukhoborlar genel olarak diğer gruplarla dini farklılıklar yaşadıkları için

---

³¹Dukhoborların bu üçleme inancını Klasik Hristiyanlık ile özdeştirebiliriz. Hristiyanlık inancının temelinde olan bu üçleme Dukhobor inancının içinde de vardır. Ancak Malakanlar bu üçlemeyi reddetmişlerdir.

³²Suvari, s. 53.

³³ Türkdoğan, s. 36.

³⁴ Semenov, s. 59.

sürekli bir dışlanma ile karşı karşıya kalıyorlardı. Bu nedenle de Tambov ve Orlov guberniyalarına göç etme kararı almıştır.³⁵

Göç etmiş olsalar bile gerek dönem hükümeti gerek ise çevrelerindeki halklar onları kendi yanlarına çekme isteklerinden vazgeçmemiştir. Hatta hükümet Protestan mezhebini kabul eden 10 Dukhoboru toprak vererek ödüllendirmiş inancından vazgeçmeyen geri kalan halkı ise cezalandırmış ve sürgüne göndermiştir.

Rus-Türk savaşında da etkin rol oynayan Dukhaborlar Kafkas bölgesindeki Rus ordusuna at ve para yardımı dahi yapmıştır. Ayrımcı ve uzaklaşmacı politikalarından vazgeçerek bölgedeki diğer halklar ile iyi anlaşmaya da çalışmıştır.³⁶

Dukhaborlar ve Malakanlar görünürde aynı öğretinin temelinde buluşmuş olsalar da zamanla Dukhaborların alkol tüketmeye başlamaları bu iki öğretilerdeki insanların arasında huzursuzluğa neden olmuştur.³⁷

Dukhaborlar sadece Malakanlar ile değil kendi aralarında da huzursuzluk yaşamaya başladıklarında onlar için ayrılma kaçınılmaz olmuştur.³⁸ Kanada, Azerbaycan, Kafkasya ve Gürcistan gibi ülkelere dağılarak buralarda kendi öğretilerinde yaşamaya devam etmiştir.

---

³⁵ Semenov, s. 61.

³⁶ Bu yakınlık politikası ve Rus askerlerine gönderilen yardımın sebebi muhakkak ki Dukhabor halkının yer değiştirmekten olan sıkıntısıydı. Çevre halk ile iyi anlaşamadıkları, hükümeti tanımadıkları zaman çeşitli sürgünlere tabi tutulan halk bu durumdan bunalmış yorulmuş olacaktır ki kendi öğretilerine bağlı başına ters olan savaşı desteklemek için Rus askerlerine kendi yetiştirmiş oldukları ortalama 15-16 bin asker ile yarım milyona yakın ruble göndermişlerdir. O dönemde tarımda ve ekmek yapımında iyi olan Dukhaborlar yine bu gelirlerinden bir kısmını Rus askerlerine yardım için göndermişlerdir. Bu durumda Dukhaborların hükümet ile iyi geçinme çabalarının olduğunu da düşünebiliriz.

³⁷ Semenov, s.67.

³⁸ Çocuğu olmayan Lukerya Kalmıkova isimli bir Dukhaborun ani vefatından sonra bu huzursuzluk ortaya çıkmıştır. Geride kalan mal varlığı, yönetici olma hırısı belli bir dönem Dukhaborların arasında devam etmiştir. Bunun sonucunda Dukhaborlar ikiye bölündüler. Çoğunluk olan kısım Lukeryanın soyundan birinin yönetici olmasını azınlık olan kısım ise başka birinin yönetici olmasını istiyordu. Bu mücadele büyük bir sorun haline geldi ve istenmeyen sonuçlar ortaya çıktı. Ve böylece Dukhaborlar arasında bölünmeler de başlamış oldu.

İKİNCİ BÖLÜM

MALAKAN GRUPLARININ OLUŞUMU VE GÖÇ ETMELERİ

2.1. Malakan Gruplarının Rusya'dan Ayrılmaları

1.Aleksandır'ın tahta çıkmasının öncesinde Ruhban sınıfının ve Pugaçev isyanının ortaya çıkardığı buhran tüm Rus halkı gibi Malakan gruplarını da derinden etkilemiştir. Kilisenin halk üzerinde zaman zaman şiddetlenen kadın ve erkek gözetmeden yaptığı faaliyetler³⁹ halk üzerinde derin bir etkiye neden oluyordu.

1.Aleksandır'ın tahta çıkmasının ardından getirdiği liberal etkili düzen kendinden önceki sistemi biraz da olsa yumuşatmış ve halk biraz da olsa rahatlama hissetmiştir. İşte bu yumuşayan yeni düzen sonrası Tambov Malakanları 1803 yılında toplulukları adına bir dilekçe sunmuştur.

Dilekçede “*Mutlak Yüce Hükümdar, incelemenize sunduğumuz acınası tabloda, Tambov yönetimi tarafından yerelde ve köylerde başkentten gönderilen görevlilerin bize yaptıklarını yetkili insanların doğru sözleriyle incelersen tüm gerçekleri ve insancıl olmayan bu faaliyetler altında ezildiğimizi görürsün.*

Tanrı-Hükümdarımızın huzurunda bize yapılan bu faaliyetlerin açılıp araştırılması bize yapılan işkencelerin, zorbalıkların ortaya çıkmasına yardımcı olacaktır... İnsanlığa yaşatılan insafsızlık, zulüm ve işkenceler cezasız kalsın.”⁴⁰

Bu dilekçede yazılanlara kısa bir göz gezdirecek olursak Malakanların 1.Aleksandır'ın tahta çıkmasından son derece mutlu olduğu kanısına varabiliriz. Çünkü hala Malakanlar arasında 1.Aleksandır'ın merhameti hakkında efsaneler vardır.⁴¹

Malakan ve Dukhabor mezheplerinin durumunu inceleyen devlet onları Ortodoks nüfustan ayırma ve Tavriya eyaletindeki nehir boyunca boş topraklara

³⁹ Bunların kırbaçlanma, dövülme, eziyet etme, ölümle tehdit, sakatlama ve sürgün edilme olduğu hakkında söylentiler vardır.

⁴⁰ Semenov, s. 18.

⁴¹ Homutova, s. 9- 10.

yerleştirme kararı vermiştir.⁴² Çünkü onlar bu grupların Hristiyanlık inancını ve o inanca mensup insanları değiştireceğine inanıyordu.

Her ne kadar Malakanlar daha rahat bir yaşam için boş topraklara gönderilmiş olsalar da onların görüşlerine karşı çıkan sivil halk ve kilise yönetimi onların üzerindeki baskılarını hiç azaltmadı. Bu baskılar her zaman fiziksel bir boyuta ulaşmamış olsa da manevi baskı her zaman devam etmiştir. Onların inançları Ortodoksluk inancına her zaman karşı görüldü. Hristiyanlar Malakanları her zaman kendilerine karşı bir düşman olarak gördüler. Göç ettirilen Malakan ve Dukhabor gruplarının tahliyesini yaparken devlet iki yönlü bir hedef planı izlemiştir. Bunlardan ilki merkez vilayetlerde yaşayan grupların kaldırılması ve Rusya'ya bağlı Transkafkasya illerinde Rus kültürünün tanıtılması. İlk hedef başarı ile gerçekleştirilmiştir. Bunu Orta Rusya'daki mezhep hareketinin yavaş yavaş azalmasından da anlayabiliriz. Ancak ikinci hedef başarılı olmadı. Çünkü devlet ve idareleri bu hareketi kusurlu bir biçimde yönetmiştir. Göçmenlere yardım sağlanmamıştır. Onların çıkarları korunmamıştır. Hatta bazı durumlarda onlara baskılar dahi yapılmıştır. Yerleşim yerlerine gitmekte ve oraya yerleşmekte zorluk yaşayan göçmenlere yardımcı olunmadığı gibi onlara yapılan tacizci yaklaşımda azalmayarak devam etmiştir.⁴³

Malakanlar üzerinde ki bu baskının giderek devam etmesi üzere Malakan grupları yeni bir karar alarak Çar 1.Aleksandır'a yeni bir dilekçe daha sunmaya karar verdi. Çar'a sunulan dilekçede artık ibadet özgürlüğü istediklerinden, korunma ve barınma haklarından bahsetmiştir. Sundukları bu dilekçe Çar ve kurulu tarafından kabul görmüş ve kendilerine ibadet özgürlüğü barınma özgürlüğü tanınmıştır. Ancak Malakanlar için zorlu süreç bitmemiş aksine çoğalarak devam etmiştir.⁴⁴

Malakanların ilk göçü 18.yüzyılın 30'lu yıllarının başında başlamıştır. 4 Kasım 1822'de Bakanlar Komitesi hükümlerine uygun olarak kişi başına düşen arazi miktarları Malakanlara tahsis edilmiştir. Bu karara uygun olarak da onların başka yerlere

---

⁴² Semenov, s. 19.

⁴³ Nikolay Kastyulin, *Duhovniye Hristiane Molokane V Naçale 21.Veka*, s. 2. <http://www.proza.ru/2009/07/10/794>

⁴⁴ Çar 1.Aleksandırın hükümeti süresince Malakanlar biraz da olsa rahat yaşamışlardır. Çar onlara birçok yeni hak ve ibadet özgürlüğü de vermiştir. Ancak tüm verilen bu özgürlükler ve haklar yerli halkın baskıları nedeniyle kullanılamamıştır. Çünkü yerli ve Hristiyan olan halk onları yakınlarında istemedikleri gibi üstelik uzaklarında da olsa onların Hristiyanlığı aşağılayan bu mezhebi hiçbir şekilde kabul etmemişlerdir.

taşınmasına izin verilmemiştir. Devletin Malakan politikasının başlıca amacı o bölgeyi kalkındırmak ve arz sıkıntısının azaltılmasına katkıda bulunmak idi. Mahkeme kararı ile daha önceden sürgüne gönderilen ve ilgilenilmeyen Malakan topluluklarının yeni yerleşim yerlerine getirilmeleri için özel önem verilmiştir. Göç eden Malakanların hakları yeni yerlerinde biraz da olsa genişletildiği için bu durum onları zulüm gören insanlar kategorisinden çıkartmıştır.⁴⁵

Malakanların Çar Aleksandır zamanındaki kısmen de olsa bu rahat yaşamları Çar I.Nikola'nın gelmesiyle tamamen bozulmuştur. Çar Nikola'nın diğer milletlere ve Malakan halkına olan düşmanca tutumları Malakanlar ve hatta diğer Avrupa ülkeleri için zor günlerin yaklaşmakta olduğunu gösteriyordu.⁴⁶

Nikola'nın çarlık döneminin başlamasıyla birlikte Malakanlar için sürülme, cezalandırılma ve dini inançlarından dolayı hapis edilme gibi durumlar da görülmeye başlandı. Devlet bir kanun çıkartarak mezhepleri ve özellikle Malakanların yapmış oldukları dini ayinleri yasaklıyordu. Malakanlara pasaport verilmesini yasaklayan yasa ile de onların kayıtlı oldukları yerlerden ayrılmamaları sağlanıyordu. Bu yasayla birlikte Malakanların başka yerlerde çalışmaları önlenmiş oluyor ve ticaretle uğraşmalarının da önüne geçiliyordu. Malakanlar ekonomik olarak da zor durumda kalıyordu. Son olarak çıkarılan 20 Aralık 1830 tarihli bir yasa ile artık Malakanların Kafkasya haricindeki yerlere göç etmeleri engellenmiştir.⁴⁷

Malakanlar son zamanlarda ki yasaklarla beraber artık Rus Çar'ına ve Hükümdarlığına başkaldırmıştır.⁴⁸ Evlerini, çiftliklerini, tarlalarını kısacası anayurtlarını terk ederek bilmedikleri tanımadıkları coğrafyalara doğru yola çıkmıştır.⁴⁹ Moloçna

---

⁴⁵ Homutova, s. 9- 10.

⁴⁶ Çar Nikola'nın hâkimiyet dönemi üçe ayrılıyordu. 1830'a kadar geçirdiği dönemlerde tahtta kendisini rahat hissetmeyen Çar çok radikal yeniliklere girmek yerine yerini sağlamlaştırmıştır. Daha sonra Fransız İhtilalinin kazandırmış olduğu akımların Rusya'da yayılmaması için rejimini kuvvetlendirmiştir. 1848'den sonra Nikola rejimi güçlenmiş ve artık daha da şiddet yanlısı hale gelmiştir. Hatta sadece bununla da kalmayarak kendisinin hükümdarlığını meşru kılmak için tıpkı I.Aleksandır gibi kendisine verilen yetkilerin tanrı tarafından kazandırıldığını söyleyerek hükümdarlığını meşrulaştırmıştır. Nikola'nın kurmuş olduğu rejim 30 yıl boyunca Rusya ve Avrupa üzerinde tam bir jandarma görevi görmüş ve ekonomik olarak ülkeleri iflasa kadar götürmüştür. Kurat, a.g.e. s. 323.

⁴⁷ Semenov, s. 20.

⁴⁸ Homutova, s. 10.

⁴⁹ Bu göçler genelde yorucu ve tehlikelidir. Eşyalar ve çocuklar genellikle atlı arabalar eşliğinde taşınırken yetişkinler genelde yaya olarak yolculuklarına devam ederler. Kimi yetişkinin ayağında giyecek bir şeyler olsa da çoğunda böyle bir imkân dahi yoktur.

bölgesinden ayrılmaya zorlanan Malakanlara Rus İmparatorluğu sınırları içinde, Kafkasya dışında hiçbir toprak parçasında yerleri olmadığı bildirilmiş, Malakanlar ve Staroverler yeniden göç yollarına dökülerek Ermenistan, Gürcistan ve Türkiye sınırlarına köyler kurmuşlardı. Malakanlar, kendilerine bildirilen "Yürüyüşü" gerçekleştirmek amacıyla, orta Rusya'daki Tambov bölgesinden kalkıp, varacakları yere çıplak ayak ile yürümüşlerdi. O dönemde inançlarının çarpıklığını cezalandırmak için Malakanların sırtlarına ve göğüs bölgelerine kırbaç vurulmak suretiyle, ne oturabilecek, ne de yatabilecekleri biçimde cezalandırıldıklarına dair sözlü tarih anlatıları vardır.⁵⁰

Tüm bu zorlu koşullar altında Malakanlar Gürcistan, Amerika, Türkiye ve Azerbaycan gibi ülkelere göç etmek zorunda kalmıştır

2.2. Malakan Gruplarının Amerika'ya Göç Etmeleri

Sürekli artan şiddet olayları ve Malakanların kendi öz kültürlerini, öz inançlarını koruma istekleri sonucunda Malakanlar ülkeden göç etmeye başlamıştır. Malakanların göç ettikleri bölgeler arasında okyanusun diğer tarafına gitme konusu oldukça ilginç ve dikkat çekicidir. Gerekli koşullar sağlanıp Amerika kıtasına yapılan bu yolculuk her Malakan ailesi için mutlu bir yuva anlamına gelmemektedir. Çünkü bazı Malakan grupları Amerika kıtasındaki bu yeni hayatlarına alışamayıp geldikleri topraklara geri dönme arzularını her zaman içlerinde tutmuştur. Bu arzularına yenik düşerek geri dönenler olmuşsa da bazıları da Lon Angeles da hayatlarına devam etmeye karar vermiştir. Bu göç süresince Malakan ailelerinin yerleştikleri bölgeler Los Angeles, Meksika ve Kaliforniya olmuştur. İlk gelen aileler diğer gelecek olan ailelere birçok konuda destek olmuş onlara bir nevi öncülük etme görevini kendilerinde görmüşlerdir.⁵¹

Malakanların cennet gibi bir yerde yaşamak isteyerek göç ettikleri Los Angeles o günün şartları için tam da onların istediği türden bir yerdi. Bugünkü konumunun dışında tutacak olursak o dönem ki Los Angeles sessiz sakin ve huzurlu olarak anılan bir kenttir. O dönemin kargaşasından bunalmış olan yaşlılar için bu kent sağlıklı ve huzurlu bir ömür için yeterli şartları sağlıyordu. Malakanlar bu bölgeye ilk geldiklerinde

---

⁵⁰ Ludmila Denisenko, 'Rus Emperyalizmi Kafkasya'nın Ruslaştırılması ve Malakanlar', *Toplumsal Tarih Dergisi*, (2009), Sayı: 187, s. 62.

⁵¹ Semenov, s. 50.

sadece kendileri göçmen durumunda değildi. Onlar gibi olan İtalyanlar ve Yahudiler de bu bölgede göçmen durumundaydı.⁵²

Kaliforniya ve Meksika'da bulunan Malakanlar bölgeye yerleşmek bölgede toprak sahibi olmak ve yeni gelecek olan göçmenlere de yardım sağlamak için yönetime bununla ilgili bir dilekçe sunmuştur.⁵³

Tüm bu istekler yönetim tarafından cevapsız bırakıldı ve çoğu yerine getirilmedi. Malakan aileleri bu nedenle Meksika'dan ve Kaliforniya'dan taşınarak diğer bölgelerde ki grupların yanlarına geçmişlerdir.⁵⁴

Los Angeles da bulunan Malakan toplulukları için de durum iyiye gitmiyordu. Hep birlikte apartman dairelerinde yaşamaya çalışan Malakan ailelerinin yanı sıra ancak çok çalışan ve girişimci olabilenleri ev almayı başarabilmiştir.⁵⁵ Onlar için Amerikan kültürü tamamen yabancıydı. Köylere yerleşenler burada yapamayarak şehre göç ediyordu. Tarım faaliyetleri yok denecek kadar az durumdaydı. Genel olarak günübirlik işler yapıp ve günlerini bu şekilde geçirmeye çalışıyordu. Ancak zaman Amerikan kültürü içerisinde kendilerine bir yer edinmeye başladı. Bu yer edinme olayı onların açık sözlü, güvenilir ve çalışkan olmalarından kaynaklanan bir durumdur.⁵⁶ Her bölgede isimlerini duyurup toplumda kaliteli ve sağlam bir yer oluşturmuştur. Dilleri, dinleri, gelenek ve görenekleri kendi arzularına bırakıldı ve bu konuda onlara kısmen serbestlik sağlandı.⁵⁷

Amerika'da geçirilen beş yıllık bir dönemden sonra artık Amerikan kültürü onlara çok da yabancı gelmiyordu. Amerikan dilini ve onların geleneklerini artık tuaf karşılamıyordu. Çocuklar ve gençler İngilizce konuşmaya artık alışmıştı ve bu şekilde

---

⁵² John K. Berokoff, *Molokans in America*, Los Angeles California 1969, s. 9- 10. http://www.18-www.molokane.org/molokan/Berokoff/1969_Berokoff.pdf.

⁵³ Bu dilekçede bölgede toprak sahibi olmak,20 yıla yakın bir süre içerisinde vergi ödememek, inançları gereği kendilerine zaten yasak olan askerlik hizmetlerinden muaf tutulmak, kendi ana dillerinde yani Rusça eğitim veren bir okulun açılması, toprak ve tarım ile uğraşan insanlara kolaylık tanınması, ibadet özgürlüğü ve ibadet dilinin Rusça olması gibi maddeler bulunuyordu. Bu maddeleri incelediğimiz zaman Malakanların göç etmesine neden olan tüm maddelerin burada olduğunu görebiliriz.

⁵⁴ Semenov, s. 51.

⁵⁵ Berokoff, s. 10.

⁵⁶ Malakan inancına sahip insanlar, yalan söylemenin büyük günah olduğunu düşündükleri için genel olarak yalan söylemeye karşıydılar. Ayrıca işlerinde her zaman çok çalışmayı kendilerine ilke edinmişlerdir. Dürüst ve çok çalışkan bir halkın yeniliklere açık bir toplumda kendisine yer edinmesi çok da zor olmamıştır.

⁵⁷ Semenov, s. 51- 52.

halktan bilgi edinebiliyordu. Erkekler girişimci bir yapıyla kereste taşımak, balıkçılık yapmak, demiryolunda çalışmak, inşaatlarda çalışmak gibi işlerle ilgileniyordu. Tüm bu yoğun çalışmanın ortasında Tanrı'ya olan görevlerini ihmal etmiyorlar ve gerekli günlerde ona olan görevlerini yerlerine getiriyorlardı. Kiliselerde katılım son derece düzenli ve kalabalıktı.⁵⁸

Kendi arzularına göre yaşayan ve kısmen de olsa rahat bir hayat süren Malakan topluluklarının düzeni 1.Dünya Savaşı'nın patlak vermesiyle derinden sarsıldı. Dini inançları gereği insan öldürmenin günah sayıldığı Malakan topluluklarında askeri hizmet yapılmazdı. Savaşın başında tarafsız kalan Amerika daha sonraki zamanlarda kendisine savaşta bir pozisyon edinince bu duruma en çok üzülen Malakan grupları olmuştur. Malakanlar çocuklarını askere göndermek istemezlerdi ancak patlak veren bu savaş sonucunda yönetim Malakan gruplarından askere almaları başlayınca topluluk huzursuz oldu. Ve her ne olursa olsun çocuklarını göndermek istemediklerini söyledi.⁵⁹

Almanya'nın Amerika'ya karşı yaptığı tacizleri başarılı oldu ve Amerika, başkanının ülkeyi savaştan uzak tutma vaadine rağmen Amerika Almanya'ya savaş ilan etti. Amerika bir ordu kurmak ve onu Fransa'nın savaş alanlarına taşımak için gerekli olan yorucu hazırlıklarına hemen başladı.⁶⁰ Malakan grupları Amerikan başkanı Wilson'un savunma bakanına ve Rus büyükelçisine birkaç kez bu konuyla ilgili dilekçe gönderdi.⁶¹

Rus büyükelçisi gönderilen bu dilekçelere cevaben yaptığı açıklamasında Rus vatandaşlığı devam eden Malakanların askerlik yapmaması gerektiğini aynı zamanda dini görevler de bulunan şahısların ordu hizmetinden muaf tutulmasını ve tüm bunların

---

⁵⁸ Berokoff, s. 19- 20.

⁵⁹ Semenov, s. 51-52.

⁶⁰ Berokoff, s. 24-25.

⁶¹ Bu dilekçelerde genel olarak şu başlıklara yer verilmiştir: Malakan gençleri göçmendir ve orduya hizmet etmek istememektedirler. Yabancı oldukları bir kültürde böyle bir görevi yerine getirmektense yerine getirmemek onlar için ve Amerika için daha iyi olacaktır. Amerika'ya göç ile gelen yabancıların orduda hizmet etmesinin gereksizdir. Yönetime sunulan bu dilekçeler incelenmiştir. Ancak burada şöyle bir konu dikkat çekecek olursak; Malakan grupları her konuda kendilerine özgürlük isteyen bir halktır. Yönetimden dini konularda özgürlük, kendi dillerinde eğitim hakkı, çalışma hakkı gibi haklar talep ederken konu buldukları coğrafyayı veya devleti savunmaya geldiği zaman sürekli olarak yönetime burada sadece göçmen olarak bulduklarını ve askeri hizmete giremeyeceklerini belirtiyorlardı. Bu durum ne kadar mantıklı olabilirdi. Eğer yaşadıkları bu toprakları savaşta kaybedecek olurlar ise acaba yeni gelecek olan insanlar onlara bu özgürlüğü verecek miydi? Her zaman sadakat ve çalışkan olmalarıyla övülen bu halk sadece dini ön planda tutarak daha ne kadar yaşayabilirdi.

yanında da 21-31 yaşlarında Amerika’da yaşayan ve bu ülkeye hangi şartlarda gelmiş olursa olsun bu kişilerin askerlik yapmalarının zorunlu olduğundan eğer yapmaz iseler de yasalar önünde hesap vereceklerini belirtmiştir.⁶²

Bu açıklamanın ardından Malakan erkeklerine yapılan baskı giderek artmıştır. İşverenler Malakan erkeklerine savaşa katılmaları için sürekli olarak baskı yapıyordu. Onlar bu baskılara dilekçe yoluyla itiraz etmeye çalışıyordu ancak dilekçeleri İngilizce yazdıkları için kendilerini yeteri kadar ifade edemiyordu.⁶³

Tüm bu itirazların ve savaşın baskısı altında geçen yorucu süreç sonunda bazı Malakan ailelerinden çocuklarını askere gönderenler olmuştur. İddialara göre sadece üç Malakan genci askere gitmiştir.

Savaş sonrasında yıkılan bazı düzenleri yeniden yaratmak konusunda Malakanlar kendilerinde bunu bir borç olarak görmüştür. Her zaman sadakat ve yardımsever olarak anılan bu halk bozulan ekonomi için uzunca uğraş vermiştir. Savaştan sonra yeniden Los Angeles’ta yaşamaya başlayan topluluklar buralarda kereste işiyle uğraşmış ve kendilerine yeni evler satın almaya başlamıştır. Malakan grupları arasında bozulan sadece ekonomik düzen değildir. Aynı zamanda sosyal düzende de bozulmalar görülmüyordu. Savaştan sonra bazı salgın hastalıklar görülmüştür. Malakan grupları arasında “Mucize Adam” adı verilen bir kişi ortaya çıktı. Bu adam hastalıklara salgınlara karşı vaaz ve iyileştirme vaat ediyordu. Birçok insan onun bu vaatlerine inanarak yanına gidiyor ve şifa istiyordu.⁶⁴ Tüm bu olanlar halk arasında hızla yayılmaya başlayınca Malakan gruplarının dini lideri onu kiliseye davet etti. Konuşmasını burada yapmasını ondan rica etti. Kiliseye konuşma yapmak için gelen bu Mucize Adam konuşmasını bitirdikten sonra on iki hasta kişiyi yanına çağırarak onları iyileştireceğini söyledi. Bu on iki kişilik grup genel olarak hasta ve yaşlı insanlardan oluşuyorlardı. Yaşlı olan insanlar bu vaaz ve iyileştirme konuşmasından sonra kendilerini daha iyi hissettiklerini söyledi. Bu durum çok da doğru bir durum değildi ki bu yaşlı ve hasta gruptan çok geçmeden bir iki ay içerisinde ölenler oldu. Yanına getirilen hasta ve sakat çocuk için yapılacak bir şey olmadığını söyleyen Mucize Adam

---

⁶² Semenov, s. 53.

⁶³ Berokoff, s. 25.

⁶⁴ İddialara göre bazı insanlar bu mucize adamın yanına koltuk değnekleri ile gidiyor daha sonra bu adam onun adına dua edip ona şifa verince adam koltuk değneklerinden kurtuluyordu.

o çocuğun durumunun ne kadar ümitsiz olduğunu hemen fark ederek çocuğun iyi olmasının mümkün olmadığını söyledi. Daha sonra dediği gibi çocuk da birkaç ay sonra öldü. Art arda gelen ölümlerin ardından Malakan grupları bu Mucize Adama karşı olan ilgilerini zamanla kaybetti.⁶⁵

Malakan gruplarının arasında çok geçmeden başka bir tuhaf ayrılık olayı daha baş göstermeye başladı. Kızıl ve Beyaz ordu arasında kalan Malakan grupları hasat yapılamadığı için açlıktan ölecek duruma gelmişti. Hatta sadece Malakanlar değil milyonlarca insanın Ukrayna ve Rusya'da açlıktan ölme noktasına geldiği biliniyordu. Ancak diğer devletler o insanlara yardım etmek konusunda uzak duruyordu. Malakan grupları arasında yardımlaşmak için bir grup kurdu. O bölgede Malakanlara ve diğer halklara yardım gönderildi.⁶⁶ Yakın Doğu Yardım Derneği'nin⁶⁷ bir memuru olan Dana W. Barlett aracılığı ile bazı büyükler ile temas kuruldu ve Trans Kafkasya'daki Malakan halka yardım gönderilmesi sağlandı. Para, gıda maddesi ve tifüs hastalığı ile ilgili gerekli sağlık malzemesi, kıyafet vb. yardımlar gönderilmiştir.⁶⁸

Zamanla savaşın getirdiği sorunların ortadan kalkmaya başlamasıyla birlikte Malakanlar Amerikan toprakların da daha rahat yaşamaya anadillerinde değil de Amerikan İngilizce eğitim almaya başlamışlardır.

2.3. Malakan Gruplarının Güney Kafkasya'ya Göç Etmeleri

1930'lu yılların başında Rusya fethettiği Güney Kafkasya topraklarında yerleşme politikası başlatmıştır.⁶⁹ Rusya ele geçirdiği topraklarda yerleşim yeri kurarak buradaki orduları geri çekerek asker masrafını azaltmak ve aynı zamanda da barışçıl politikayı devam ettirmek amacındaydı. Bu sayede olumlu bir politika yaratmış olacaktır. Böylece olumlu politikanın yanında Rusya'da faaliyet gösteren Ortodoksluk inancına ters

---

⁶⁵ Berokoff, s. 31- 32.

⁶⁶ Malakan grupları arasında ki ikinci ayrılık işte tam da bu nedenle ortaya çıkmış olabilir. Bazı gruplar oradaki sadece Malakan olan halka yardım gönderilmesini istemiş olabilir. Bu durumda Malakanlar arasında ayrılıkçı hareket görülmüş olabilir.

⁶⁷ Bu yardım derneği sadece Malakan grupları arasında ki ekonomik sorunlarla ilgilenmezdi. Aynı zamanda sosyal olaylarla da ilgilenen bu grup özellikle Malakan gruplarında ki gençlerin Malakan olmayan gençlerle yaptıkları evlilikler ile de ilgilenip sorunların nedenini arıyordu.

⁶⁸ Berokoff s. 32- 33- 34.

⁶⁹ Viladimirovka, s. 9.

düşmüş mezhepleri de bu bölgelere yerleştirerek onları Ortodoks nüfustan uzaklaştıracaktır.⁷⁰

Bölgeye yerleşen Rus garnizonu askerleri ilk olarak bu bölgelerde aile kurmuştur. Daha sonra kültürlerini buraya yerleştirmiştir. Küçük çapta tarım ve ticaret yapılarak bölgede kalıcı olduğu imajı verilmeye çalışmıştır. Tarımın ve ticaretin beraberinde hayvancılıkta gelmiştir. Hatta bununla da yetinilmemiş ve evlilik çağında olan gelinler bu bölgeye getirilmiştir. Bu şekilde normal bir aile yapısı toplum yapısı sergilenmeye çalışılmıştır.⁷¹

Malakan gruplarına yapılan baskılar sonucunda farklı mezheplerden olan insanlar Güney Kafkasya'ya göç etmek için yola koyulmuştur.⁷² Rus yönetimi bu farklı gruplara büyük toprak arazileri ayırmıştır. Bu gruplar geldikleri ilk zamanlarda büyük sorunlarla karşılaştılar. Bilmedikleri bir arazi bilmedikleri bir iklim şartı onları bekliyordu. Özellikle karşı karşıya kaldıkları hastalıklar onları zamanla zora sokmuştur.⁷³ Vahşi doğa ve farklı milletlerin⁷⁴ onların mallarını yağmalamak için yaptıkları saldırgan durumlar mezheplerin kendi aralarında daha da birleşmelerine sebep olmuştur.

Bu birleşmeler onların ticari hayatlarında hızlı kalkınmalarına etki etmiştir. Çünkü ekonomilerinin gelişmesi için hızlı olmaları çok çalışmaları ve aynı zamanda dürüst olmaları gerekiyordu. İlk dönemlerde kendi bildikleri işlerde çalışarak ilerledi. Malakan gruplarının en iyi bildikleri işler genellikle tarım ve toprak faaliyetleriydi. Ancak daha sonra hayvancılık, arıcılık bahçe ve sebze meyve ekimine de başladı.⁷⁵

---

⁷⁰ Malakan nüfusun Ortodoks nüfustan ayrılarak başka yerlere göç ettirilmesi aslında sadece siyasi bir amaç değildir. O dönemlerde Rusya da gerçekleşen yeni ekonomik düzen acilen ekonominin toparlanması gerektiğine işaret ediyordu. Rus topraklarında yeni yerleşen kapitalist sistem gereksiz savaş harcamalarına para ayırmak yerine öz kültürün yeni topraklara taşınması yoluyla sınırları genişletmeyi ön görüyordu. Bu hem parasız hem tepki çekmeden hem de barışçıl yollarla yapılan bir yöntemdi.

⁷¹ Semenov, s. 23- 24- 25.

⁷² Malakanlar, Dukhaborlar, Hlistlar, Subbotnikler, Skoptılar.

⁷³ Kafkasya bölgesi iklimi itibarıyla sıtma hastalığının yayılmasına olanak veren bir yapıya sahiptir. Sıcak bir yapısı olduğu için bölge de sıtmanın ilerlemesi kolay olmuştur. Hatta Malakan grupları sıcak iklim yapısından dolayı bu bölgeye Sıcak Sibiryada adını da vermişlerdir.

⁷⁴ Kürt ve Tatar.

⁷⁵ Malakanların yapmış oldukları faaliyetler ilerleyen bölümlerde detaylı bir şekilde ele alınacağından bu bölümde kısa olarak anlatılmıştır.

Tiflis'e yerleşen Malakan grupları buranın kalkınmasında ve ekonomisinin iyileşmesinde yerel halka çok yardım etmiştir. Burada arabacılık, kapıcılık, hizmetçilik gibi faaliyetlerde bulunmuştur. Malakan nüfusunun yaşadığı yerleşim yerlerinde mera ve tarıma elverişli araziler arasındaki oran neredeyse aynıydı, bu da köylü çiftliklerinde tarımın ve sığır yetiştiriciliğinin büyük rol oynamasına neden olmuştur.⁷⁶ Hatta kısa bir dönem içerisinde Culfa-Erivan-Tiflis hattında taşımacılık faaliyetleri yapılmıştır. Pamuk ve tarım ürünlerinin yanında gazyağı, tuz gibi ürünlerde taşıyarak tüm bölgelerde ortak ticaret başlatılmıştır.⁷⁷ Ruslar aynı zaman da patates yetiştirerek hem bölgeye bahçeciliği yerleştirmiş hem de Kafkasya'ya böyle bir tarım kültürü getirmiştir.

Diğer Malakan grupları Kafkasya bölgesindeki bu olumlu şartları gördüklerinde buraya göç etmek istemiştir. Hatta bu bölgeye gönüllü bir göç akımının başladığını söyleyebiliriz. Erivan vilayetindeki Rusların toplam sayısı 4500 kişiye, Bakü vilayetinde 11.500 kişiye, Tiflis Vilayetinde 3204 kişiye ulaşmıştır.⁷⁸ Nüfuslarının sürekli artmasına rağmen bu durum onları Tatar ve Kürt halklarından korumamıştır. Hatta bazen Ermenilerin de onlara karşı hoş tavır takınmadıkları da görülmekteydi. Bölgede bulunan yerli halk durumdan memnundur. Kendilerine verdikleri daha iyi tarım aletleri, daha iyi cins hayvanlar daha iyi ekonomik imkânlar karşılığında Malakanları benimsemiş onlarla iyi işler yapmışlardır. Onlardan çok şey öğrenilmiştir.⁷⁹ Aslında tam olarak Malakan grupların yardımıyla Ruslar bu bölgeye kendi kültürlerini taşımıştır.

Malakan grupları ve yerli halk arasındaki ilişkiler bu şekilde iyi giderken beklenmedik olaylar gerçekleşmiştir. Malakan gruplarının arasında "Zıplayanlar"⁸⁰ adıyla bir dini grup belirmiştir. Bu Malakan grupları arasında bölgedeki ilk fikir ayrılığı

---

⁷⁶ Samarina, s. 2.

⁷⁷ Semenov, s. 26- 27.

⁷⁸ Semenov, s. 28.

⁷⁹ Samarina, s. 3.

Örneğin;80'lerdeki Transkafkasya 'da başka bir tarım sistemi kullanılmaya başlandı. Bu sistem İsmail-Zade DI' ya göre, Rus köylülerinin bölge ekonomisine sokulması ile ilgiliydi. Otsu bir tarım sistemi gündeme geldi. Tarım için uygun olan arazilerin çoğu -ekmeğin veriminin özellikle iklimsel faktörlere bağlı olduğu bölgelerde- köylerde ekonomik bir fayda sağlayan biçme işi köylüler tarafından bırakılmıştır. Çünkü yükselmiş bulunan otların verimleri boldu ve iyi satış sağlıyordu. Hayvan yemi olarak da kullanılıyordu.

⁸⁰ Dini şarkılar eşliğinde ruh içerisinde gezinme hareketi olarak adlandırılabilir. Dua eden kişi dua sürecine kendini çok kaptırarak hafif bir seğirme, esneme ve zıplama hareketi gösterirdi. Bu nedenle bu kişilere zıplayanlar adı verildi. Bu kişiler bin yıllık büyük bir krallık döneminin yaklaşmakta olduğunu ve ona göre hazırlık yapılması gerektiğini söylüyorlardı.

olmuştur. İkinci ayrılık ise bazı Malakan gruplarının artık sürekli yeni yeni icatlar çıkartarak kitleleri peşlerinden sürüklemesiyle başlamıştır.

Malakan grupları sürekli olarak artıyor ve kalabalık yaşayan ailelere verilen topraklar yetmemeye başlamıştır. Topraktan geçinemeyen aileler başka işlerle uğraşmaya başlayınca ortaya ekonomik eşitsizlikler çıkıyor ve bu sosyal eşitsizlik Malakan inancına aykırı olduğu için de gruplar arasında problemler olmuştur. Devlet tüm bu olanlardan hoşnut değildi. Ancak Malakan grupları arasında ayrışma bozulma ve küçülmelere de engel olamamıştır. Hatta bu dağılmaların yanı sıra Malakan grupları arasında inancı yüksek çoğu kişinin de Baptist⁸¹ ve Evangelist⁸² gruplar arasına geçtiği de söylenmiştir.⁸³

2.4. Malakan Gruplarının Azerbaycan'a Göç Etmesi

Azerbaycan yaklaşık 9,762 milyonluk nüfusuyla⁸⁴ Güney Kafkasya'nın en kalabalık ülkesi konumundadır. Başkenti Hazar kıyısındaki Bakü şehri olan Azerbaycan, kuzeyde Rusya, kuzeybatıda Gürcistan, güneybatıda Ermenistan, güneyde İran ve güneybatıda Nahçıvan ile sınırı olan Türkiye ile komşudur. Petrol Azerbaycan Devleti'nin en önemli gelir kaynağıdır. Nüfusun çoğunluğunu da Müslümanlar oluşturur. Azerbaycan içerisinde birçok etnik yapı barındırır. Ancak tüm bu etnik yapılar arasında Sovyetlerden sonra bir takım sıkıntılar ortaya çıkmıştır. Özellikle Karabağ Savaşı'ndan sonra Ermeniler Azerbaycan'ı terk etmişlerdir. Ermenilerin Hristiyan, Azerbaycanlıların ise Müslüman olması nedeniyle bu durum Müslüman Ermeni çatışması olarak adlandırılmıştır. Bu durum da Azerbaycan da birçok etnik problemin başlamasına neden olmuştur.

---

⁸¹ Baptistler, Protestanların çoğuyla aynı temel inançları paylaşan, ama yalnızca inananların vaftiz edilmesi ve vaftizin de suya daldırma yoluyla yapılması gerektiğine inanan Protestanlardır. Baptistler tek bir kilise ya da mezhep oluşturmaz; kilise yönetiminde yerel cemaati tek yetkili sayan cemaatçi örgütlenme biçimini benimsemişlerdir. Baptistler vaftiz olur, Malakanlar olmaz. Ama Allah yoluna girmek için vaftize gerek yok. Baptistlerde de İsa Allah'ın oğludur, domuz eti yemezler, içki içmez, sigara da içilmez. Baptislerle evlenen kız olsun erkek olsun Baptist olur. Çünkü Baptisler kendi inançları dışında kimseyle evlenmezler. Dışarıdan evlendikleri insanlara da Baptist olmayı şart koşarlar.

⁸² Evanjelizm, genel anlamıyla inciller hakkında vaaz vermektir. İsa üzerinde yoğunlaşan bu vaazların amacı Hristiyan olmayanları bu dine davet etmektir.

⁸³ Semenov, s. 33- 34.

⁸⁴ www.wikizero.com 2016 verileri esas alınmıştır.

Bu etnik problemden birisi de bu bölgeye göç eden Malakanlar olmuştur. Malakanlar Azerbaycan da İvanovka denilen bir bölgeye yerleştiler.⁸⁵ İvanovka⁸⁶ bölgesi İsmaili Reyonuna bağlı 3.000 nüfuslu bir köydür. 10 Şubat 1828'de Türkmençayı anlaşması ile bu bölgeye Malakan ve Dukhobor grupları yerleştirilmeye başlanmıştır. Bölgede yaşayan Malakan ailelerinin söylediklerine göre Türkmençayı Anlaşması'ndan⁸⁷ altı yıl sonra gelen Malakan gruplarının gelmesiyle İvanovka bölgesi kurulmuştur.

İvanovka bölgesinde dikkat çeken iki kimlik vardır. Biri Müslüman diğeri de Malakan kimlikleridir. İki önemli kimlik de referanslarını da dinden almıştır. Bölgede ki Müslümanlar Hristiyan kimliklerini (Malakan, Baptist) aşağılamak için onlara Malakan kimliği altında Haçperest ismini takmışlardır. Kendilerine ise mezheplerini kenara iterek Muhammedi ismini vermişlerdir.

Malakanlar ise Azeri ve Lezgi topluluklarını aşağılamak için Kara Millet ismini kullanmayı tercih etmiştir. Malakan ve Müslümanların anlatımına göre kendi dinleri arasında benzerlikler bulunmaktadır. Çakır Ceyhan Süvari'nin kitabında verdiği bilgilere bakarsak; Müslüman ve Malakanlar da domuz eti yasak olduğu söylenmiştir. Yazarın anlattığı bilgilere göre Malakanlar kendilerinin domuz eti tüketmediği halde bazı Müslümanların bu yasağa uymayıp yediklerinden hayıflanılmıştır. Hatta bazı Malakanlar "*Malakanlar, Müslümanlardan daha Müslüman.*" diyordu. Yazar tüm bu söylemlerin gerçeği yansıtmadığını kitabında uzunca anlatmıştır. Özet olarak geçmek gerekirse yazarın konuştuğu Malakanlar genelde kendi inançlarının domuz eti yemeği, sigara ve alkol kullanımını yasakladığından bahsediyorlardı ancak genel olarak bu yasaklara uymayanlarda hatırı sayılır bir konumdaydı. Sabranya da dua etmek

---

⁸⁵ Kastrulin, s. 4.

⁸⁶ Köyde çoğunluğu Malakan olmak üzere Hristiyan kimliğiyle 2.500 kişi, Müslüman kimliğiyle de 500 kişinin yaşadığı ifade edilmektedir. İvanovka' da farklı din ve mezhepler bir arada yaşasa da, köy dışarıdan Malakan köyü olarak bilinmektedir.

⁸⁷ 10 Şubat' ta "İsa'nın doğmasının 1828 yılında" gece müneccimin belirlediği vakitte, saat 12:00' de barış paktı imzalanmıştır. Anlaşmayı Rusya tarafından İvan Paskeviç, İran tarafından ise Mirza Abdül Hasan han imzaladılar. Aynı an anlaşmanın imzalanması dolayısıyla Rus toplarından 101 yayılım ateşi açıldı. Anlaşmanın orijinali Fransız dilinde yazılmıştır, onun sonradan Rus ve fars dillerine tercümesinde çok sayıda hatalar vardır. Zaur Aliyev; Rusya Ve İran Arasında 1828 Yılında Türkmençay Anlaşmasının Gizli Taraflarına Işık Tutan Tarihi Belgeler Üzerine s. 326- 327.

Malakanlar için önemli bir ibadet iken yine yazarın konuştuğu Malakanlardan bazıları Sabranya'ya gitmediklerinden bunun için zamanları olmadıklarından bahsetmiştir.⁸⁸

Malakanların Azerbaycan da dahil olmak üzere başka bölgelere göç ettirilmeleri bu grupların birliktelik ve bağlılıklarını güçlendirdiği gibi bazen de kendi öz kültürlerini yitirmelerine neden olabiliyordu. Malakan inancının temelinde bir kültür birliği yattığı için bu grupların kendi kültürlerini kaybetmeleri asimile olmaları aslında dinlerini de kaybetmeleri anlamına gelebilmekteydi. Azerbaycan bölgesinde birçok etnik grupla yaşayan Malakanlar da zamanla bu tehlikeleri geçirmiştir. Bakü' de kurulan bir namaz evi tüm Malakan gruplarını birleştirmek amacıyla açılmıştır. Amaç tüm Malakan gruplarını beraber ibadet ederek daha sıkı ilişkiler kurmasıdır. Başlarda ilgi görmüş ancak sonra ilgiyi kaybetmiştir.⁸⁹

Her ne kadar göç eden gruplar bir arada tutulmaya çalışılsa da bu pek mümkün olmamıştır. Geçen zaman, değişen şartlar içerisinde ortaya çıkan ihtiyaçlar neticesinde gruplar dinlerinde reformlara gitmek zorunda dahi kalmışlardır. Bunu bazı durumlarda domuz yemelerinden, içki içmelerinden, evlilik esaslarını değiştirmelerinden, dini ibadetlerinden de anlamaktayız. Zamanla göç eden topluluklar bazı durumlarda göç ettikleri yerlerin dillerini de öğrenip çocuklarına sadece bu dilleri de öğrettikleri de görülmektedir.⁹⁰ Bu durum zamanın ve mekânın insan kimliğinde ne kadar önemli olduğunu daha iyi göstermektedir.

2.5. Malakan Gruplarının Anadolu'ya Gelmesi Ve Buradaki Yaşam Faaliyetleri

Çarlık Rusya Hristiyanlığın kabulünden ve resmi din haline getirilmesinden sonra kendi içerisinde bulunan ve Hristiyan olmayan gruplara karşı baskı uygulanmaya başlanmıştır. Tüm bu baskılara rağmen o grupların içinde en çok dikkat çeken Malakanlar kendi inançlarını devam ettirmişler ve bunun sonucunda da yaşadıkları

---

⁸⁸ Suvari, s. 75- 76- 77- 78.

⁸⁹ Nicholas B. Breyfogle, 'Prayer And The Politics Of Place: Molokan Church-Building, Tsarist Law, And The Quest For A Public Sphere In Late Imperial Russia', *The Ohio State University*, 2002, s. 23- 24.

⁹⁰ Los Angeles da yaşayan Malakan ailelerin çocukları İngilizceyi Rusçadan daha iyi konuşmaktadırlar. Hatta bazıları Rusça anlayamadıklarını anadilleri olmasına rağmen bilemediklerini söylemektedirler.

bölgeden göç ettirilmiştir.⁹¹ Bu göç yerlerinden birisi de Anadolu'da ki Kars bölgesidir. Bu göç serüveni 2.Nikola zamanında başlamıştır.

Kars, daha önce Osmanlı'nın bir sancağıyken Çarlık döneminde Ardahan ve Oltu kazaları ile sınırları genişletilerek Kafkasya Genel Valiliğine bağlı bir bölge haline getirilmiştir. Coğrafi konumu itibariyle ekonomik olarak çok kalkınmamış olsa da Çarlık döneminde bölgede kurulan garnizonlar ile durumu iyileştirilmiştir.⁹²

Kars Vilayeti 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı'nın henüz devam ettiği bir sırada 13 Kasım 1877 tarihinde Ruslar tarafından işgal edilen Kars sancağı ve çevresindeki yerleşim yerlerinin bir idari bölge altına alınması ile oluşturulmuştur.⁹³ Başlangıçta Vilayet Şuragel, Kağızman, Tahtinskiy, Zaruşad, Ardagan ve Oltu olmak üzere altı kaza ile Çıldır, Horasan ve Posof nahiyelerinden meydana gelmektedir. 27 Haziran 1883 tarihinde vilayetin bölünmesinde yeniden değişikliğe gidilmiş ve yeni düzenlemeyle Kars vilayeti dört kaza ve on dört nahiyeye bölünmüştür. Buna göre Kars Vilayeti artık Ağbaba, Zaruşad, Şuragel, Kars ve Soğanlı nahiyelerinden oluşacaktır. Yapılan bu düzenleme ile de Kars Vilayeti bölünme ve düzenlenme açısından son şeklini almıştır. Bu durum Rus egemenliği boyunca sürmüştür.⁹⁴Kars Vilayetin'in ilk yöneticisi General İvan Popko'dur.⁹⁵

Ruslar Kafkasya bölgesinde uyguladıkları politikaları Kars bölgesinde de uygulamaya başlamıştır. Amaç ilk olarak buralarda garnizonlar kurarak yerleşimi sağlamaktır. Daha sonra buraya Rus bölgelerinden dışlanmış ve göçe tabi olan halkı getirmektir. İddialara göre 1896 yılına kadar 20.000 Malakan'ın Çarlık yönetimi

---

⁹² Suvari, s. 67- 68.

Kars bölgesi coğrafi konumu itibariyle bölge güvenliğinin elinde tutulması açısından önemli bir konumdadır. Konumu itibariyle de birçok devlet tarafından işgal edilmiştir.

⁹³ Berlin Kongresinde İmparatorluğun çok önemli üç bölgesi Bosna-Hersek, Kıbrıs Adası ve Elviye-i Selase (Kars, Ardahan ve Batum) üç büyük devletlerin geçici idaresine bırakılınca Kars'ın da uzun süren Çarlık Rusya işgali başlamıştı. Kars, Ardahan, Batum'un Çarlık Rusya'nın işgaline girmesiyle burada yaşayan Müslüman nüfus batıya doğru göç ettirilip bölgede Müslümanlardan boşalan yerlere Rus nüfusunun artması ve ihtiyaç duyulan tarımsal üretimin sağlanması için Rusya da dini inançlarından dolayı problem yaşayan başta Malakan ve Dukhobor olmak üzere Alman, Ermeni, Rum gibi gruplar yerleştirilmiştir.

⁹⁴ Yavuz Aslan-Arzu Boy, 'Çarlık Rusya'sı Yönetiminde Kars'ta Eğitim Ve Eğitim Kurumları', *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, (2017), Sayı: 59, s. 549.

⁹⁵ Alper Alp, 'Kars Tarihi Bakımından Bir Kaynak Olarak Vilayet Gazetesi "Kars"', *Birlik Dergisi*, (2012), Sayı: 1, s. 90.

tarafından Kars'a yerleştirilmiştir.⁹⁶ Malakan halkı hem Rus hükümeti ile ters düşükleri hem de bu bölgede kalıcı bir halka ihtiyaç duyulduğu için Kars bölgesine zorunlu göçe tabi olmuştur. Ancak bu göç zorunlu olsa bile Kars bölgesinin bol (büyük) miktarda serbest araziye sahip olması ve askerlik hizmetinden muafiyet olasılığına sahip olmaları Malakanları cezbetmiştir.⁹⁷

Malakanlar Kars vilayeti sınırları içerisinde üç ayrı bölgede (Yalınçayır, Atçılar, Çalkavur) yaşamışlardır. Yaşadıkları yerlerin coğrafi iklimi farklı olduğu için sosyal yaşamları da bununla birlikte çok benzerlik göstermekten uzaktır.

Yalınçayır, balıksırtını andıran bir yapıya sahiptir. Hafif bir yüksekliği olup uzun bir saha üzerine kurulmuştur. Sekiz köyün kavşak noktası halindedir. Rusça adı "Alşanka" dır. Yerli ve Malakan olmak üzere iki ayrı etnik kimliğin birlikte hayat sürdüğü bir köydür. Burada ortalama 105 hane olduğu bilinmektedir. Bu 105 hanenin 21 hanesi yerli halk, 84 hanesinin de Malakan olduğu söylenmektedir. Yerli halkın uzunca bir süredir burada yaşadığı bilinmektedir. Ayrıca ilave etmek gerekirse 17 hanenin de Revan'dan gelmiş Kürt aşireti olduğu söylenir. Tüm bu etnik gruplar Yalınçayır bölgesinde birlikte yaşamaktadır. Göçmen bir köy olduğu için de diğerlerinden ayrıdır. Köydeki başlıca ziraat maddeleri buğday ve arpadır. Mısır ekimi yapılmaz. Lahana, bolca patates, ayçiçeği, soğan, tere otu, az miktarda da domates ve salatalık ekimi yapılıyordu. Yalınçayır'a yerleşmeden önce Malakan halkı Zavot köyünde yaşıyorlardı ve bu köyde Gravyer peyniri yapılırdı. Zavot köyünde bu peyniri yapmak için gerekli şartlar uygundu ancak Yalınçayır'da bu pek mümkün olmamıştır.⁹⁸ Bu köyde ki en büyük sorun sulama problemidir.⁹⁹ Sabahın erken saatlerinde ancak akan bir miktar suyu hem içme suyu olarak hem de araziye sulamak için kullanılmıştır. Su probleminin olması onları diğer iki Malakan köyüne oranla sosyal alanda daha geri plana atmıştır. Çünkü sulama probleminin olduğu yerlerde insanlar tarım işiyle

---

⁹⁶ Yerasimos, s. 232.

Bu rakamlar çok doğru bir ifade olmayabilir. Çünkü o dönemde Kars bölgesinde ortalama olarak gayrimüslim halkın sayısı 15 bin gibi bir sayı ile ifade ediliyordu.

⁹⁷ Samarina, s. 16.

⁹⁸ Türkdoğan, s. 101.

⁹⁹ Aslında topraklarında su kuyuları mevcuttu ancak bu suyu içme ve sulama olarak kullanmaları çok zordu. Çünkü tuzlu bir suyd.

ilgilenemeyecekleri için bu durum onları dışarılarda iş aramaya sevk etmiştir.¹⁰⁰ Malakanların ünlü değirmencilik¹⁰¹ faaliyetleri de işte tam bu durumda kendini göstermiştir. Çiftçilik faaliyetlerini yılda beş ay yaparak¹⁰² diğer aylarda geçimlerini sağlamak için zanaat veyahut değirmencilik ile uğraşırlar. Tarım da başı buğday¹⁰³ ve arpa çeker. Buğdayı yemek için kullanırlar ancak arpa yalnız hayvanları beslemek için kullanırdı.

İkinci Malakan köyü ise Atçılardır. Köyün güneyinde Kars çayı akmaktadır. İçerisinden çay aktığı için Yalınçayır'a kuruluş yönden üstünlüğü vardır da diyebiliriz çünkü Kars çayı bir kısım arazinin sulanmasına faydalı olmaktadır. Ortalama olarak 61 haneye sahiptir. Sadece bir hane Revan göçmenlerindedir. Aralarında herhangi bir sorun olmamakla beraber birlikte bir yaşam sürerler. Mera ve otlaklara sahiptirler ve ayrıca bir yaylaları da mevcuttur. Çalışma amaçlı olarak en fazla değirmencilik tercih etmişlerdir ancak marangozluk, demircilik, çilingirlik ve dokumacılık faaliyetleri de mevcuttur. Kars çayı bu köyden geçtiği için sulama gibi bir sorunları da yoktur. Ortalama on hane arıcılık işiyle uğraşır.¹⁰⁴ Kapkan¹⁰⁵ denilen bir alet ile tilki, su itleri, sansar ve kurt avlayıp bunların postlarını satarak ticaret yaparlar.

Üçüncü Malakan köyü ise Çalkavur'dur. Çalkavur'u ise diğer iki köyden ayıran en önemli özelliği bu köyde hayvancılık ve ziraattan daha çok bağ ve bahçe tarımına uygun oluşuydu. Ancak arazileri son derece taşlı ve zor kullanışıdır. Bu bakımdan hububat ziraatı diğer iki köye oranla ikinci planda olmuştur. Bu köyden oturan her ailenin kendine özel sebze ve meyve bahçesi mevcuttur.¹⁰⁶ Su bakımdan diğer köyler gibi herhangi bir sıkıntıları yoktur. Bu nedenle su gereken tarım faaliyetlerini kolayca yerine getirebilirler. Peynircilik ve yağcılık son derece gelişmiştir. Diğer iki Malakan

---

¹⁰⁰ Kuraklığın olduğu yerde topraktan ürün almak çok zordu. Bu nedenle ekonomik olarak zor duruma düşen Malakanlar, ekonomik zorlukların getirdiği siyasal ve sosyal sorunları da derinden hissetmişlerdir. Yeni iş ihtiyacı için mevsimlik işler deneyen Malakanlar giderek toplu halde yaşamaktan da uzaklaşmışlardır.

¹⁰¹ İlerleyen bölümlerde ayrıntılı olarak değinilecektir.

¹⁰² İklim sebebiyle.

¹⁰³ Buğday çeşitleri; Grik, Beyaz top baş, Kırmızı, Kara kılçık'tır.

¹⁰⁴ İklimleri arıcılık yapmak için uygun olmadığı için Yalınçayır da bu iş kolu pek popüler değildir.

¹⁰⁵ Rusça bir kelime olup Türkçe anlamı "Tuzak" dır.

¹⁰⁶ Elma, ahududu(malina), erik, armut, vişne, domates, salatalık, cancur (kırmızı erik)

köyü ile Çalkavur'u karşılaştıracak olursak; Çalkavur aralarında sosyal ve ekonomik olarak en zengin ve en gelişmiş olanıdır.¹⁰⁷

Köyler daha çok dağlarla çevrili ova özelliği gösteren bölgelere kurulmuştur.¹⁰⁸ Atçılar köyü bu özelliğin dışında kalarak iki dağ arasında kurulan bir vadi köyü olma özelliğini taşır. Doğal kaynaklar bakımından köyler biraz fakirdir, yer altı suları çok deneyemeyecek kadar azdır. Kars bölgesinin yerleşimcilerin eski ikamet yerlerine kıyasla oldukça ağır iklim koşullarına sahip olduğuna dikkat edilmelidir. Malakanları yaşadığı plato her zaman serin farklıydı ama Orta Avrupa ve Rusya'nın kuzey kesiminde yaşayanlar yüksek arazi ve sert iklim koşullarını da anımsarlar. Kars bölgesinde neredeyse hiç orman yoktur. Orman Alanları, bölge alanının % 6,5'ini kapsar. Platonun bitki örtüsü çoğunlukla bozkır otlarından oluşuyordu. Ancak daha yüksek iyi sulanan alanlarda çayır otları büyür ve bunlar sığırlar için kullanılırdı. Yerli halk ve Malakanlar arasında herhangi bir anlaşma sorunu olmuyordu. Kısa sürede birlikte yaşamının yolunu bulup kendi aralarında ortak bir dil bile oluşturmaya başlamıştır.¹⁰⁹ Yerli halk ile anlaşan ve aralarında önemli bir sorun olmayan Malakanlar Çarlık dönemi Kars'ında yaşayan Ortodoks Ruslar ile hiçbir şekilde kaynaşmamışlardır. Çünkü Kars'a yerleşen Ortodoks Rusların büyük bir çoğunluğu asker kökenli insandı. Söz konusu grup ile Malakanlar arasındaki etnik sınır dinsel olarak anavatanlarında zaten belirlenmişti. Ayrıca Malakanların kırsal kökenli olması ve bu özelliklerini Kars'ta da sürdürmeleri, sınıfsal olarak da kaynaşmayı engelleyen bir unsur olmuştur. İnançları nedeniyle endogamik bir topluluk olan Malakanların, bu özellikleri onları kapalı bir cemaat olarak dışarıdan gelen dinsel ve toplumsal tesir ve değişimlere karşı direngen bir halk yapmıştır.¹¹⁰

Her Malakan köyünde birkaç Türk aile yaşamaktadır. Bu aileler ve Malakanlar arasında ticari ilişkiler vardı. Ancak sosyal ilişkiye pek girilmemiştir. Gençler arasında

---

¹⁰⁷ Türkdoğan, s. 57- 71.

¹⁰⁸ Bunun nedeni Kars deniz seviyesinden yaklaşık olarak 1750-1800 m. yüksekliğe sahip iklimi sert bir bölge olmasıdır. Bu bakımdan iklimi de son derece serttir. Kışların soğuk, kar yağışlı, yazları da sıcak ve kuraktır. Ancak Kars büyük bir bölge olduğundan iklimi çeşitlilik gösterebilir. Daha yukarılarda bağ bahçe tarımı mümkün değilken aşağı bölgelere inildiğinde bunun mümkün olduğu görülmektedir. Üç Malakan köyünün iklimi ve ekonomik faaliyetleri bu nedenle farklılık gösterdiği gibi tarım ve ziraat faaliyetleri de bu nedenle farklılık gösterir. Genel olarak Malakan yerleşirken de iklim özelliklerini göz önünde bulundurmuşlardır.

¹⁰⁹ Homutova, s. 13.

¹¹⁰ Suvari, s. 69- 70.

bir ilişki bulunmadığı gibi çocukları da birlikte oynamamıştır. Sadece Malakanlar değil Müslüman halk da karşılıklı evlenmeye izin vermemiştir. Demircilik ve teknik bilen Malakanlara Müslüman halk çok daha fazla saygı duyulmuştur. Yerli halk zaman zaman tarım aletlerini ve ev eşyalarını Malakan demircilere yaptırıyordu.¹¹¹

Yerel halk ile bu kadar iyi geçinilmesinin yanı sıra Malakanlar Kars bölgesinde yaşamanın zorluklarını da çekmiştir. Özel bir inanca sahip olmaları, inançlarının aşırı titizlik ve dikkat gerektirmesi onların zorluklarını daha da arttırmıştır. Kars'ta yaşayan Malakanlar tarafından gençlerin gelenek ve göreneklerinden uzaklaştığı belirtilmiştir. Gençler arasında dini bakımdan yasak edilmesine karşı içki ve sigara kullanımı, ibadete ilginin azalması gibi sorunların yanında en büyük sorun ise nüfusun azlığından dolayı evlenememeleridir.¹¹²

Tüm bu gelişmelerin ışığında 1920 yılında imzalanan Gümrü Anlaşması ile Kars bölgesi tekrar Türk hâkimiyetine girince buradaki dengeler değişmeye başlamıştır. İlk olarak buraya daha önce yerleşmiş olan asker kökenli Ruslar kendi ülkelerine dönmek için hazırlıklara başlamıştır. Malakanlar gitmek istememişlerdir ve bu sebeple de Türk vatandaşı sayılmıştır.¹¹³ Gitmek istememelerinin altında yatan sebep dini kaygılardır. Dini kaygılar nedeniyle, dinlerini özgürce yaşayamamaları nedeniyle göç edip Kars'a gelmiş ve burada rahat bir yaşam sürerken birden bire Rusya'ya göç etmelerinin kendileri için iyi olmayacağını düşünmüş olabilirler.

Kars, Türk bölgesi olduğunda eski araziler yeniden dağıtılmaya başlanmıştır. Malakanlara ve diğer Rus göçmenlere, çok küçük bir vergi (yılıda 2 lira) karşılığında kendi ekonomik ihtiyaçlarını karşılamak için yeterli arazi tahsis edilmiştir.¹¹⁴ Her ailenin birkaç bölümü vardır. Ortalama olarak, bu aile 10 hektardan daha az araziye (kişi başına yaklaşık 1.5 hektar) sahiptir. 1950 yılında her ailenin (kadınlar ve çocuklar dâhil) üyelerine bedelsiz yeni donatılmış araziler verilmiştir. 1960'a gelindiğinde, tüm Malakan köylerinde yoksulluk gözlemlenmiştir. Malakanlar tamamen geçim

---

¹¹¹ Semenov, s. 17.

¹¹² İlerleyen bölümlerde değinilecek olan evlenme probleminde kısaca bahsetmek gerekirse Malakan gruplar arasında ki evlilik 9 kuşak akrabalar arasında ancak mümkün kılınabiliyordu.

¹¹⁴ Karşılaştırma için, işçinin günlük kazançlarının 10 lira olduğunu ve bir şişe votkanın 1.7 liraya mal olduğu düşünülebilir.

ekonomisinde yaşıyordu ve aileler büyük olduğu için tarım arazileri yeterli gelmiyordu.¹¹⁵ İddialara göre Malakanlara verilen arazinin yeterli gelmemesinin sebebi ise yerli halka Malakan topluluklarından daha fazla arazi verilmesiydi. Her ne kadar toprakların kendilerine yetmediklerini söylemiş olsalar da kimsenin açlık çektiği görülmemiştir. Her zaman bol miktarda yiyecekleri bulunurdu. Hatta dükkânlarda tarımsal ürünler satılır ekip biçemeyenler buralardan temin edebilirlerdi ancak para çok az bulunurdu.¹¹⁶

Malakanlar, bölgede yaşayan Kürt ve Müslüman halka göre daha iyi konumda yaşıyordu. Refah seviyeleri daha yüksekti. Çünkü Malakan gruplar geçimlerini sağlamak için her türlü işi yapıyordu.¹¹⁷ Ancak Kürtler çiftçilikle uğraşmayı sadece yemek için çalışıyordu. Bu durum da onların fakir bir hayat sürmelerine neden oluyordu.¹¹⁸

Malakan grupların ekonomik durumları Rusya'ya geri dönmek için dilekçe verdikleri dönemde kötüleşmeye başlamıştır.¹¹⁹

2.6. Malakan Gruplarının Anadolu'dan Ayrılmaları

Malakan gruplarının Anadolu'dan ayrılma süreçleri çok sancılı olmuştur. Ayrılma isteklerinde ki en büyük etken dokuz göbek soyuna kadar olan evlilik ritüeli ve genç erkeklerin evlenme sıkıntısı olarak gösterilmiş olsa da bunun haricinde başka nedenler de bulunmaktaydı. Kazım Karabekir'in Malakanlar hakkında söylediklerine baktığımızda; Malakanların gidişlerinde evlilikten daha önemli sorunlarının olduğunu da anlamaktayız. *“Malakanlar Ruslar zamanında dahi askerliğe gitmezlermiş, erkekleri hep sakallı. Umumiyetle iri vücutlu, canlı kanlı, sıhhat numunesi insanlar. Elbise ve vücutları temiz. Hayvanları kadana, arabaları çok eşya alır, dört tekerlekli, büyük ve*

---

¹¹⁵ Verilen arazilerin yeterli gelmediğinin söylenmesi bazen verilen mevcut arazilerde kayalıklı yapıya rastlanabiliyordu. Bu şekilde olan arazilerde ise ekip biçme yapmak zor olduğundan arazinin sadece belirli kısımları kullanıla biliniyor ve böylece kullanılan alan daraldığından bu da arazi yetersizliği ortaya çıkartılıyordu. Yerli halka daha fazla toprak verip de Malakan gruplara daha az toprak verildiği de sadece bir iddiadan ibarettir.

¹¹⁶ Samarina, s. 19-21.

¹¹⁷ Her türlü işten kasıt genellikle çiftçilik ve hayvancılıktır.

¹¹⁸ Samarina, s. 22.

¹¹⁹ Rusya'ya geri dönmelerinde ki en önemli sebep genç Malakan erkeklerin evlenirken yaşadığı sıkıntılar ve Türkiye Cumhuriyeti'nin artık Malakan erkeklerini askere alma isteğidir.

sağlam. Ziraat, ekme, biçme aletleri hep son sistem, yalnız kuvvei ceriye beygirdir. Kan dökmek en büyük günah imiş, harpte dahi olsa. Ben onları yalnız nakliyede kullanıyordum. Buna dahi itiraz ediyorlardı. Kars'ın her tarafında şoseler boyunca uzanan bu köylüler teşvikatla Bolşevik teşkilatına başlayarak bugün gösterdikleri samimi hayatlarını bozmaya da başlamışlardı."¹²⁰

Yeni bir idare altında yaşamak fikri zerlerinde psikolojik ve sosyolojik olarak baskı yaratmış da olabilirdi. Aynı zamanda Türkiye'de mevcut dönemde gayrimüslim halk üzerinde baskı olması onları etkilemiş de olabilirdi. Siyasi ve Askeri otoritelerin artık Malakan gruplarının da Türk vatandaşı oldukları için askere alınmaları gerektiğini söylemesi onlar için ülkeden ayrılmakta büyük bir neden olarak söylenebilirdi.¹²¹

Bir başka nedene göre de Ermeni grupları Malakan gruplarına çok fazla kötü davranıyordu. Örneğin; Ermeniler Novoselim Malakan köyü ile Karaçayır, Akpınar, Kırkpınar ve Cavlah gibi köyleri yağmalayıp bazı kişileri katletmiş; onların hayvan eşyalarını almıştır. Bu sebeple bir kısım Malakan grubu zorunlu olarak Tiknis tarafına kaçmıştır.¹²²

Kars bölgesinden kaçan Ermeniler, Sarıkamış yolu civarında Malakan gruplarından olan bir değirmencinin erzağı, on beş adet kazını ve otuz adet tavuğunu alarak kaçmıştır.

07 Aralık 1920 tarihinde Kars bölgesinden kaçan Ermeniler Kars'ın Belenköyü ahalisinden olan Malakan Değirmenci Semrin'den at, arpa, un, yağ, inek, bal ve çoğu giyim malzemelerini zorla almıştır.¹²³ Bu gibi olayların artması üzerine de Malakanlar Ermeni Çetelerinin yaptıkları baskılara daha fazla dayanamayıp göç etmek zorunda kalmıştır. Osmanlı Devleti tarafından Kars'tan güvenli yol olarak kullanılan Samsun'a

---

¹²⁰ Erkan Karagöz, *Kars Çevresinde Aydınlanma Hareketleri Ve Sol Geleneğinin Tarihsel Kökenleri*, Asya Şafak Yayınları, İstanbul 2005, s. 168.

¹²¹ Malakanların inançları gereği savaşa ve askere gitmeye karşı olduklarını Rus hükümeti gibi Türk hükümeti hatta yerel halk da biliyordu. Sırf bu nedenden ötürü Kars'a göç etmiş olan bir topluluğun birden bire askere alınmak istenmesinin altında farklı nedenler yatıyor olabilir. Türkiye'nin o dönemdeki iç karışıklığının yeni bir oluşumu içine katamayacak olması düşünülmüş ve bu nedenle onları ülkeden uzaklaştırmak da istenmiş olabilir.

¹²² BOA. HR. SYS. 2878/38.

¹²³ BOA. HR. SYS.2878/72.

oradan ise İstanbul'a elli bir kadın, erkek ve çocuktan oluşan Malakan iskân edilmiştir.¹²⁴

Kars iline bağlı Arpaçay'da yaşamakta olan Malakan Lavrenti Türkseven'nin 2 Temmuz 2012 tarihinde Aksiyon Dergisine verdiği röportajda bu Ermeni meselesini ve o dönemde yaşananları şu şekilde aktarmıştır: *“Ben Ermenileri hiçbir zaman tasdik etmem. Onların öldürüldüğünü tasdik etmem. Türkleri tasdiklerim. Çünkü yaşadıklarım var. Annemin babası ve annesi Kars'ın Karacaören köyünde yaşıyorlarmış. Ermeni ayaklanması baş gösterince yıllarca birlikte yaşadıkları Ermeni komşularınca esir edilmişler. Ermeniler büyükçe bir kazana su doldurup altına ateş yakmışlar. Suyu kaynatıp annemin yaşlı babası ile annesini kaynar suya basmak istemişler. Allah razı olsun, o sırada köye Türk askerleri yetişmiş. Havaya ateş açmışlar. Ermeniler dedem ile nenemi bırakıp kaçmışlar. Ermeniler büyük dedem ile nenemin Hıristiyan olduğunu bile bile yapmışlar bunu. Türklerle iyi geçindikleri için onları haşlamaya çalışmışlar. Ermeniler aynı dinde olduğu komşusunu haşlamak isterken, Müslüman Türkler Hıristiyan komşularının yardımına koşmuş. Bu yardımı nasıl unutturuz!”*¹²⁵

Malakan gruplarının göç sebepleri için ortaya sayısız iddialar atılıyordu. Aralarındaki en ilginç ise Malakan gruplarının Türkiye Cumhuriyeti sınırlarında Bolşevizm¹²⁶ propagandası yapılmasına yardım etmek olanıydı. Ekim devriminden önce de Bolşevik akım ile yakından ilgilendikleri iddia edilen Malakan grupların siyasal eğilim olarak; savaş karşıtı, eşitlikçi Bolşeviklerden yana olması ve Sovyet Rus Elçisinin Malakan gruplarla olan sıcak temasları Türk hükümetini rahatsız etmiştir. Şöyle ki, Sovyet Hükümeti'nin Türkiye Yetkili Temsilcisi olarak atanan ve 28 Aralık 1920'de, Kars'a gelen Medivani, bölgedeki Malakanlarla yakından ilgilenmiştir. Kars'ta kaldığı 24 gün içerisinde, bölgedeki Malakan köylerini dolaşan Medivani, bunlar

---

¹²⁴ Sinan Kıvanç, Ermeni Mezaliminin Sürgündeki Tanıkları Malakanlar'ın Türkler Ve Ermenilerle İlişkileri, *II. Uluslararası Türk-Ermeni İlişkileri ve Büyük Güçler Sempozyumu*, 6-8 Mayıs 2015, Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Erzurum 2015, s.8.

¹²⁵ www.kha.com.tr.

¹²⁶ Kelime anlamı olarak çoğunluktan yana olmak anlamına gelen Rusça bir kelimedir. 1903 yılında düzenlenen Rusya Sosyal Demokrat İşçi Partisi'nin İkinci Kongresi'nde Vladimir Lenin ve Julius Martov arasında yeni kurulmakta olan partinin üyelik tanımı üzerine başlayan görüş ayrılığı sonucu yaşanan ayrışmadaki taraflardan Lenin yanlısı gruba verilen isimdir.

arasında Bolşevik propagandalar yapmış ve bu durum Kazım Karabekir Paşa'nın dikkatinden kaçmamıştır.¹²⁷

Malakanların Türkiye de faaliyet gösteren Türkiye Komünist Partisine olan yakın ilgisi de bu rahatsızlığı giderek arttırmıştır. Onları bu ilgiden uzaklaştırmak için Anadolu coğrafyasının içlerinden getirilen yerli halkın Malakan köylerine yerleştirildiği hatta Malakan mallarının yağmalanması gibi hareketlere de Türk Hükümetince göz yumulduğu da söylenenler arasındadır.¹²⁸

Tüm bu gelişmelerin ışığında Bolşevizm yerel unsurlar arasında ciddi problemlere neden olmuş ve Malakanlar da bu problemlerin başında geldikleri için onların artık ülkelerine dönmelerinin gerektiği konuşulmaya başlanmıştır. İlk olarak Malakan grupların Yunan saldırısına karşı ilan edilen seferberlik ile askere alınması gerektiği konuşulmaya başlanmıştır.¹²⁹ Bu bir Malakan grubunun yer değiştirmesi için yeterli bir sebeptir. Askere alınma şartı geldiğinde ise yerli halkın onlar üzerindeki baskısı da artarak yağmalama ve arazilerine el koyma süreçleri de hızlanmaya başlamıştır.¹³⁰

Kazım Karabekir Paşa, Malakanların ziraat ve hayvancılıkta son derece iyi ve ilerlemiş olmalarından dolayı, bunların Kars Bölgesi'nde kalmaları ve hatta Anadolu içlerinde de bunlardan faydalanılması düşüncesindedir Ancak, Medivani'nin bunlar arasındaki propagandalar ve bunun sonucunda Bolşevik teşkilat kurmaları, kızıl bayraklar ile gösteriler düzenlemeleri Malakanların artık Türkiye'de bırakılmasını imkânsız hale getirilmiştir. Nitekim Kazım Karabekir Paşa, Medivani'yi Malakanlar arasında yaptığı çalışmalardan dolayı uyarırken, durumdan da TBMM Hükümeti'ni haberdar etmiştir. Nihayet bir süre sonra, Bolşevik bir unsur olarak görülen Malakanların, sınır dışına çıkarılmaları ve yerlerine Türk göçmenlerin yerleştirilmesi kararlaştırıldı.¹³¹

---

¹²⁷ Yavuz Aslan, 'Milli Mücadele Döneminde Türk-Sovyet ilişkilerinde Molokanlar (Malakanlar) Sorunu', *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, (2001), Sayı: 18, s. 277- 278.

¹²⁸ Erkan Karagöz, *Malakanlar*, s. 121- 122.

¹²⁹ Burada şöyle ilginç bir nokta vardır ki Hristiyan olan hatta Karsta yaşayan diğer Hristiyan gruplar için herhangi bir askere alınma durumu söz konusu dahi değildir.

¹³⁰ Erkan Karagöz, s. 122.

¹³¹ Aslan, *Milli Mücadele Döneminde Türk-Sovyet ilişkilerinde Molokanlar (Malakanlar) Sorunu*, s. 278.

Kazım Karabekir bu durumu şu şekilde anlatmıştır: “21’de Rus Sefiri Medivani veda ziyaretine geldi. Yarın trenle Erzurum’a hareket edecek, oradan otomobil ile Ankara’ya. Medivani Kars’ta bulunduğu 24 gün kadar misafirliğinde boş durmadı. Civar Malakan köylerinde gizli Bolşevik teşkilatı yaptı, Mustafa Suphi’nin heyetini idare etti, yola çıkardı. Bir sefirin Kars’ta bu kadar müddet oturması ve civar köylerde dolaşması pek ayıp ve pek kaba bir hareketti. Kendi hallerinde çalışkan bir kavim olan Malakanları ifsad etmesi onların felaketine sebep oldu. Bu hakiki müstahsil sınıfın, zeriyyat ve hayvancılıkta en ileri gitmiş bu cemaatin yerlerinde kalmasında ve daha iyi Anadolu dahiline olmak üzere alınmasında fayda vardı, fakat Medivani’nin ifadesi ile köylerde kızıl bayraklar, nümayişler daha Medivani varken başladı. Ben Medivani’nin nazarı dikkatini celb ederek Türk milletinin istiklalini kurtarmak için bütün emperyalist kuvvetlerle boğuşurken içimizden bizi devirmek isteyenleri de düşman addile tedbirler almaktan çekinmeyeceğini anlatmışım. Vaziyeti Ankara Hükümetine lazımı gibi bildirdim ve artık memleketimizde Bolşevik nüfuz ve unsuru olan Malakanların bir müddet sonra hudut haricine çıkarılması ve yerlerine Türk muhacirleri alınması takarrür etti.”¹³²

Malakanlar için tarih tekerrür ediyordu. Geliş nedenleri artık onların gidiş nedeni oluyordu. Özellikle Doğu Cephesi Kumandanı Kazım Karabekir Paşa’nın Malakanların sınır dışına çıkartılması için yapmış olduğu faaliyetler Sovyet Hükümeti’nin tepkisini ve dikkatini çekmiştir. Sovyet Rusya Dışişleri Komiseri Çiçerin ilk kez 18 Mayıs 1921’de ikinci kez 21 Mayıs 1921’de TBMM Hükümeti’nin Moskova Büyükelçisi Ali Fuat Paşa’ya çok sert iki nota vermiştir.¹³³

18 Mayıs 1921’de Çiçerin tarafından gönderilen nota da Malakan gruplara yapılanlar kınanır. “Büyük üzüntü ile bir kez daha dikkatinizi, Türk makamlarının, halkımız arasında son derece üzüntü v şaşkınlık ve Rusya Federatif Cumhuriyeti’ne karşı düşmanlık ve kin belirtisinden başka türlü yorumlanamayan bazı davranışlarına çekmek zorundayım. Askeri makamlarımızdan alınan birçok haberden anlaşıldığına göre, Kars topraklarında zaten sayıları çok fazla olmayan Rus asıllı nüfusa karşı zorbalıklar yapılmaktadır.

¹³² Karagöz, s. 122-123.

¹³³ Yavuz Arslan, Mustafa Kemal- M. Frunze Görüşmeleri, Kaynak Yayınları, İstanbul 2002, s. 24- 25.

Türk makamları bu Rusları yaşadıkları yerden kovuyor, bunların yerine Anadolu'dan özellikle getirilen Müslüman ailelerini yerleştiriyorlar. Novaya Mihaylovka köyüne böyle 2000 Müslüman yerleştirilerek, Rus nüfusu ahırlarda ve tavlalarda yaşamaya zorlandı. Yeni gelenler tarlalara sahip çıktı. Aynı şey Grenadiyorsoye, Novopokrovskye ve başka köylerde de yapıldı.

Rus Hükümeti adına şiddetle Türk makamlarının bu tür hareketlerini protesto ediyor, bu gibi hareketler ve zorbalıklar Kars bölgesinde yaşayan Rus nüfusuna karşı tekrarlandıkça, Rusya emekçi kitlelerinde uyandırdığı tepkilere dikkatinizi çekmeyi kendime görev sayıyorum.

Bu hareketlerin halkımızda yarattığı tepkilerle, düştüğümüz güç duruma da dikkatinizi çekmek isterim. Lütfen inanın, bu şartlar altında 15 Mayıs 424 sayılı notanızda belirtilen yoldan yürümemiz olanaksızlaşacaktır.

Bize en kısa zamanda bu üzücü olaylara son verildiğine dair inandırıcı kanıtları ileteneğinize ve sözü geçen bölgelerde Türk makamlarının Rus nüfusuna karşı tutumunun değiştiğine dair bilgi vereceğinize inanmaktayım.”¹³⁴

Çiçerin böyle bir nota göndererek sorunların azalmasını ümit etmiş olsa da Ali Fuat Cebesoy'dan kendisine gönderilen bir cevap olmamıştır. Bunun sonucunda tekrar bir nota göndermiştir. 21 Mayıs'ta göndermiş olduğu notasına da cevap alamayan Çiçerin bu sefer üslubunu biraz sertleştirerek 13 Kasım 1921'de yeni bir nota daha gönderir.

“ Rus Hükümeti üzüntü duyarak defalarca yaptığı uyarı, protesto ve istemlerine rağmen, Kars bölgesinde yaşayan Rus halkının her türlü yasa dışı kovuşturmaya ve baskıya hedef olduğunu belirtmek zorundadır. Daha önceleri de belirtmiş olduğum gibi Rusya ile Türkiye arasındaki ilişkilerde özellikle bu soruna büyük önem vermekteyiz. Ancak bugünlerde Kars bölgesinden almış olduğumuz haberler; Türk makamlarınca Rus halkına karşı baskı hareketlerine son verilmediği gibi tersine, daha da arttığını göstermektedir. Bütün haklar ve Moskova anlaşması hükümleri çiğnenerek, Sovyet topraklarına geçmek isteyen Malakanlar Türk uyruklu kimseler gibi kabul edilerek silahaltına alınıyor. Bu ise eşine zor rastlanır bir davranıştan başka bir şey değildir. Bu

---

¹³⁴ Karagöz, s. 129- 130.

dayanılmaz eylemleri şiddetle protesto edip isyan duygularımı açıklarken özellikle Türk temsilcisi Kazım Karabekir'in Rus temsilcisi yoldaş Ganetski ile yaptığı görüşmelerde, Kars ilini terk etmek arzusunu bildirmiş Malakanların Türk uyrukluğunda kalmasını ve silahaltına çağrılmasına kabul ettiğimi iddia etmesi karşısında duyduğum şaşkınlığı ifade etmek isterim. Hiçbir aslı ve dayanağı olmayan bu iddia beni son derece hayrete düşürüyor ve resmen şunları bildirmeme zorluyor: bu asılsız iddialardan çıkacak bütün sonuçlar ve bu sonuçlara katlanan ve şaşırان Rus temsilcilerinin yapacakları herhangi bir açıklamanın hiçbir hükmü yoktur. Rusya hükümeti Kars bölgesinden çıkmak isteyen ve bu isteklerini resmen bildiren bütün Malakanların Rus vatandaşı olarak sayılmasını, Malakanların Türkiye'de askeri göreve alınma girişiminin yaşa dışı kabul edileceğini ve şimdiye kadar bu üzücü olaylara meydan veren Türk sorumlularının cezalandırılmasını resmen ve kesinlikle talep eder. Şunu da ekleyelim ki vaktiyle Rusya'ya göç etmek olanağına sahip olamayan Malakanların bugün buldukları yerde 1 yıl daha kalma hakları bulunduğuna ilişkin resmi bir mutabakat bulunmaktadır.

...Türkiye'de kalma kararını alan Malakanlara gelince, bize bu Malakanlara, milli azınlıkların haklarına karşı saygı gösterileceğini belirten misakı millinin Moskova Anlaşması ile kabul ettiğimiz ilkelerin uygulanması doğru olacaktır. Biz Misak-ı Milliye bütünüyle kabul ettikten sonra bu paktın Rus milli azınlığa karşı tanınmaması ve dinsel haklarına saygı gösterilmemesi yersiz ve yakışsız bir hareket olacaktır. Çarlık rejimi bile Malakanların dinsel inançlarına göz dikmiş değildir ve Malakanlar bu rejim sıralarında bile askerlikten muaf tutulmuşlardır. Kaldı ki Misakı Milli de ifade olunan özgürlük ilkelerini ihlal eden bir hükümetin, bu konuda Çarlığın zulmünü bile gölgede bırakan hareketlerde bulunmaması ve böyle hareketleri haklı olarak kabul etmemesi gerekir... ”¹³⁵

Çiçerin tarafından verilen bu notalara baktığımız zaman Rus Hükümeti'nin ısrarla Malakanların Anadolu da zarar gördüklerini, onlara zulüm edildiğini, köyelerine, tarlalarına izinsiz girildiğini ve hatta mallarının yağmalandığını söylediğini görmekteyiz. Bu iddialar ne kadar doğrudur Türk hükümeti bu durumu ne kadar biliyordur o konu tartışmalara da açıktır.

---

¹³⁵ Karagöz, s. 130- 131.

Malakanlar sorunu 16 Mart 1921 tarihli Moskova Antlaşmasının 13. Maddesi¹³⁶ ve bu maddenin ne şekilde uygulanacağını gösteren 28 Mart tarihli “Esirlerin Karşılıklı Değiştirilmesi Sözleşmesi’nin” ilgili maddelerine göre çözümlenmeye çalışılmıştır. 19 Haziran gibi Ankara’ya gelen Sovyet Rusya Hükümeti temsilcisi Natsarenus ile Yusuf Kemal Bey arasında yapılan görüşmeler sonuçlanmıştır. Ve Malakan sorununu çözmek için bir komisyon kurulmuştur. Konferans'ta, bu özel sözleşmeyi hazırlayarak imzalayacak kurul üyeleri de belirlenmiş, Rusya tarafından Sobanın, Yakuboviç ve Yastrebov, Türkiye tarafından ise, Albay Seyfi Bey, Binbaşı Saffet ve Yüzbaşı Mithat bu iş için görevlendirilmiştir.¹³⁷ Ancak bu komisyon yeterli olmayınca ve Çiçerin oldukça sert iki nota daha verince Türk-Sovyet ilişkilerinde bir hayli gerginlik yaşanmıştır. M.Frunze ile Mustafa Kemal Paşa bir araya gelerek görüşmeler yapmış ve Malakan sorunu olumlu bir şekilde çözümlenerek Anadolu’da yaşayan Malakanların büyük bir kısmı 1922 yılında Rusya’ya göçmüştür.¹³⁸

Sovyet araştırmacısı Zavrıçov DS, Kars bölgesinin Türkiye'ye girmesinden sonra yaşanan ekonomik gerilemeyi açıkça gösteren verileri sıralamıştır:

- 1.1927 yılında Slav nüfusu alanının kolonileşmesi 1885 yılına göre daha azdır.
2. 1940 yılında Kars bölgesinin nüfusu 1915'ten daha azalmıştır.
3. 40'lı yılların tarım makineleri sayısı 1911 seviyesine gelmemiştir.
4. XX yüzyıl. 40-50 yıllarındaki ortalama verim. XIX. Yüzyıl 90'lı yıllardan daha düşüktür.
5. 1942'de buğday, arpa ve mercimek verimi 1896'dan düşüktür.
6. Kars bölgesindeki sanayi üretimi ve 1930'daki işçi sayısı 1898'den azdı.
7. Karayolları, Çarlık döneminde inşa edilmiş şekliyle kalmıştır.

---

¹³⁶ "Madde: 13- Rusya, antlaşmanın imzalandığı gün itibariyle, Avrupa Rusya'sı ve Kafkasya'da bulunan bütün asker ve sivil Türk esirlerini üç ay içerisinde, Asya Rusya'sındakileri ise altı ay içerisinde, masrafları Rusya tarafından karşılanmak üzere Türkiye'nin kuzey-doğu sınırına kadar getirmeyi taahhüt ediyor. Türkiye'de kendisinde bulunan asker ve sivil Rus esirleri aynı şekilde vermeyi kabul ediyor. Bu geri yollamaların ayrıntıları antlaşmanın imzasından sonra yapılacak özel bir sözleşme ile belirlenecektir."

¹³⁷ Arslan, *Milli Mücadele Döneminde Türk Sovyet İlişkilerinde Molokanlar Sorunu*, s. 280.

¹³⁸ Arslan, *Mustafa Kemal- M. Frunze Görüşmeleri*, s. 25.

8. 1931-1932 okuryazarlık yüzdesi 1907'den düşüktü ve sadece 1935'te 1907 seviyesine gelebildi.

9. Tahıl hasatı 1939'da 217 bin tondan 1942'de 45 bin tona düşmüştür.¹³⁹

Rusya'ya gitmek istemeyerek, Türkiye'de kalmak isteyen Malakanlara, Türkiye'de kalmaları için izin verilmiştir. Ancak Rus yetkililerinin bunlar arasında yaptığı propaganda ve askerlik görevini yapmak istememeleri gibi sebeplerle, Kars Bölgesi'ndeki Malakanların büyük bir kısmı, Türkiye'de kalmaktansa Rusya'ya Anavatanlarına dönmeyi tercih etmişlerdir.

---

¹³⁹ Samarina, s. 20.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MALAKAN GRUPLARININ KÜLTÜREL, SOSYAL VE EKONOMİK FAALİYETLERİ

3.1. Kültürel Yaşam

3.1.1. Sosyal Yaşamları

Belirli ölçütler bakımından birbirlerine yakın insanların oluşturduğu birlik ve beraberlik grubuna topluluk adı verebiliriz. Sosyolojik bir çerçevede, topluluğun genel olarak sınırlı bir coğrafi alanda yer alan bireyler arasındaki görece derin bir dayanışma ilişkisini anlatmak üzere kullanılan bir kavram olduğunu da söyleyebiliriz.

Topluluğun ana birimi ailedir. İnsan, doğduğu, yaşadığı, evlendiği ve öldüğü topluluğun bir parçasıdır.¹⁴⁰ Topluluk insanın desteğidir ve çeşitli sıkıntılardan ve kaderin darbelerinden korunmaktadır. Üzüntü ve neşe içinde, bir kişi yalnız hissetmez; bu da özellikle yaşlı nesiller için çok önemlidir.¹⁴¹

Malakan gruplarında her aile bir çiftlik işletmesine sahiptir. Bunun yanı sıra hayvancılık, değirmencilik ve diğer ticari faaliyetler ile de uğraşır. Fazla iş alanı ile uğraşarak aile içindeki standart yükseltilmeye çalışılmış ve daha fazla kazanç sağlama amacı güdülmüştür. Malakan ailelerini gelir durumlarına göre ayıracak olursak; zengin, orta ve fakir gibi bir ayırım yapmak mümkün olabilir.

Siyasi ve sosyal şartlar şehir yaşamına girmelerine izin vermeyince Malakan grupları daha çok toprağa bağlı bir hayat sürmüştür. İddialara göre kazandıkları parayı üst başa vermiş ve tasarruf zihniyetinden uzakta bir hayat sürmüştür. Bu iddialar köylere ilk yenilikleri getiren grupların Malakan ailelerinden olması ile desteklenmiştir. Örneğin; ütü, dikiş makinası, radyo, plastik tabak çatal, bardaklar, masa örtüleri, masada yemek yeme usulleri gibi unsurlar Malakanlar tarafından köye getirildiği için onların köy standartlarından yüksekte oldukları söylenir. Malakan grupları tasarruftan

---

¹⁴⁰ Homutova, s. 16.

¹⁴¹ Samarina, s. 20.

uzak bu şekilde bir hayat sürmelerini İsa'nın “ *Çok mal tutmayın, bugün bulduğunuzu bugün yiyiniz.* ” emrine dayandırırılar.¹⁴²

Zengin aile tipinin yıllık harcamaları yüksektir. Nüfusu kalabalıktır. Gelir kaynakları çoktur. Çocukların mesleki eğitimleri var ve okula giderler. Elektrik ve değirmencilik faaliyetleri ünlüdür. Toprağa çok bağımlı yaşamazlar. Başka iş alanları da üretirler. Orta aile tipinde yıllık harcamalar çok yüksek değildir. Çocuk sayısı zengin aile tipine oranla biraz daha düşüktür. Gelir kaynakları belirli bir seviyededir. Çocuklar genelde belirli bir seviyeye kadar (ilkokul) eğitim görürler. Ziraat ve tarım alanıyla uğraşırlar. Fakir aile tipinde harcamalar kısıtlıdır. Nüfus normal seviyededir ve değişkenlik gösterebilir. Rençberlik yaparlar, uygun bir meslektir. Tarım arazileri kısıtlıdır, hayvancılık da yoktur. Ailenin çok masrafı yoktur. Temel gıda maddeleri öncelikli harcamalarıdır.

Ekonomik aile tiplerinin yanı sıra bir de şehir ve cemaat tiplerini gösteren aile yapıları da mevcuttur. Dördüncü tip aile dediğimiz bu yapı; genellikle şehir hayatını temsil eden ve cemaat düzenine karşı gelen bir yapıdır. Değişken yapıya sahip bir aile yapısıdır. Genelde dua için kiliseye gidilmez. Bu aile tipi kiliseye gitmeyi pek sevmediği gibi bazı mensupları da yasak olmasına rağmen sigara kullanırdı. Yerli aile tipine baktığımız zaman ise; daha muhafazakâr bir toplum yapısıyla karşılaşmaktayız. Rençberlik ve çobanlıkla uğraşıyorlar, anne ve kız çocuk topraktan hak iddia etmez. Yerli aile grupları Malakan aileleri ile çabuk kaynaşırlar. Kendi aralarında Kürtçe konuşmalarına rağmen Malakan gruplarının yanında Rusça konuşabiliyorlardı. Ev babanın otoritesi altındadır. Baba Evin kayıtsız şartsız hâkimi sayılırdı.

Malakan grupları arasındaki yaşama seviyesi yerli gruplara oranla daha iyi şartlarda ve daha yükseklerdedir. Ancak sosyal anlamda bir para biriktirme ve tasarruf yapma alışkanlıkları olmadığı için standartlarında bir yükselme olmuyor.¹⁴³

Malakan aileleri sıkı bir ataerkil aile modeli ile karakterize edilmiştir. Bu karakterize yapıda dinin de büyük bir rolü vardır. Üç nesil aileyi temsil eder. Her ailenin

---

¹⁴² Orhan Türkdoğan'ın verdiği bilgiler bu şekildedir ancak bu Malakan gruplarının sadeliği ve gösterişten uzak yaşam tarzları göz önüne alındığında çok da doğru bir bilgi olarak düşünülmez.

¹⁴³ Türkdoğan, s. 149- 158.

bir baş ailesi vardır.¹⁴⁴ Bu baş aileye ve aile büyüklerine titizlikle davranılır, onların emirleri sorgusuz sualsiz yerine getirilir. Aileler ortalama 9 kişiden oluşuyordu.¹⁴⁵ Malakan aileleri için çocukların eğitimi çok önemlidir. Aile, çocukların yetiştirilmesinde büyük rol oynamaktadır. Çocuklar din ve ahlak kurallarına göre yetiştirilirdi. Çocuklar doğumdan itibaren itaat, iş, sabır ve komşuya saygıya kadar birçok konuda eğitilirdi. Çok erken dönemlerinden itibaren kız çocuklarının kayınvalidesine saygı göstermeleri öğretilir, böylece gelecekte ailenin herhangi bir sorunu olmayacağı düşünülür. Bu eğitimi genelde yaşlılar üstlenir. Büyükbaba ve Büyükanne kendi çocukları ve torunları için de birer örnek teşkil etmelidir. Fakat önemli ve esas olan çocuğun kendi öğrendikleridir. Malakan gruplar için akrabalık ilişkileri aile ilişkileri kadar önemlidir. Hatta akrabaların ve onlarla olan ilişkilerinde bir insanı karakterize ettiklerine inanıyorlardı. Bu nedenle her hafta sonu aile büyükleri ve çocuklar akrabaları ziyarete giderler. Ziyaret sabah erkenden gerçekleşir. Ebeveynlerinden ayrı olarak yaşıyor olsa da sürekli ziyaret ediyordu. Çocuklar ebeveynleri için birer destek görevi görüyordu. Daima kalabalık aileleri severler ve bu nedenle de Malakan yaşlılarının etrafları her zaman akrabaları ve torunları ile çevrili olurdu. Bu insanlar inançlarına, başkalarının vatanışlığına rağmen herkesle sevgi ve ahenk içinde yaşar.¹⁴⁶ Malakan köylerinde yetimhane yoktur çünkü bir insanın daima ailesinde kalması gerektiği düşünülürdü. Çocuğunu bırakan anne babanın veyahut anne babasını bırakan çocuğun cenazesi yapılmaz, yapılsa bile gidilmezdi. Bu onlar için en büyük ceza idi. Malakan topluluklarının cenaze törenleri de son derece birlik beraberlik içinde geçerdi. Yaşlı insanlar ölümleri ve ölüm ritüellerini son derece ciddiye alırlardı. Para ve cenaze için gerekli olan her şeyden tasarruf ederlerdi. Tabut döşemeleri için kumaş, kıyafet hazırlamak, mendil almak, kurban için kesilecek bir hayvan gibi tüm ihtiyaçları düşünürlerdi. Bir insanın ömrü boyunca giyeceği en güzel kıyafeti tabuta saklarlardı. Ölen kişinin yaşamında nasıl bir yol izlediği çok önemliydi. Eğer toplantılara nadiren gelen birisi ise, alkol kullanıyorsa topluluk onu gömmek istemez ve reddederdi. Mezarlık alanına götürülür ve gömmeden bırakılırdı. Ölen çocuk ise ona özel bir saygı göstergesi olarak o havluyla gömülürdü. 12 yaşın altındaki kızlar ve erkekler için geçerli bir eylemdi. Çocuğun bu yaşa kadar günahsız olduğunu eğer bir

---

¹⁴⁴ Baş aile ile anlatılmaya çalışılan mevcut anne babanın aileleridir.

¹⁴⁵ Samarina, s. 20.

¹⁴⁶ Homutova, s. 17- 18- 19.

günahı varsa bile bu durumdan anne ve babasının sorumlu olduğunu düşünürlerdi. Eğer gömülenler karı koca beraber ise aynı düğündeki gibi bir seremoni yapılır, sağ tarafta kadın sol tarafta kocası taşınırdı. Malakan toplulukları süsten ve gösteriştten uzak bir hayat sürüp bu tür işleri sevmedikleri için mezarlarını süslemezlerdi. Malakan mezar yapılarında genel olarak Hıristiyan mezarlarında görülen 'haç' simgesi kullanılmamaktadır.¹⁴⁷ Baş taraflarına küçük bir taş yerleştirilir ve sadece mezarın üzerinde çim büyümesine izin verirlerdi. Mezarlara çiçek ve çelenk götürülmesi gibi bir durum yoktur. Mezarlara sürekli giderek onları rahatsız etmeyi de sevmezler. Her zaman gibi fedakârlığa dayanan bir topluluk bilinciyle hareket ederler.¹⁴⁸

Cemaatler cenaze törenleri için sabah toplanırdı. Saygı göstergesi olarak, ölen kişiyi odaya yalnız bırakmak alışlagelmiş değildir. Tabut vedalaşılmak üzere evden avluya götürülür ve burada genel bir dua başlardı. Akrabalar diz çökerek günahların affını isterlerdi. Daha sonra ölü bulunan tabut mezarlığa taşınırdı. Mezarlıkta, tabut yine vedalaşmak için yere konur ve herkes namaz için diz çökerdi. Daha sonra ceset örtü ile daha sonra bir tabutun kapağı ile kapatılır. Atalarımızdan her biri, bir avuç toprağı mezara atabilirdi. Malakanların cenaze törenlerinde ağlama gibi bir huyları yoktur. Bu durum Müslüman ve Hristiyanlar tarafından hem garipsenir hem de komik bulunurdu.¹⁴⁹

Ölü gömüldükten sonra evlere geri dönerek dualarına kaldıkları yerden devam ederlerdi. Bu sırada kadın aşçılar cenaze yemeğı hazırlarlardı. Sonra masalar ve tezgâhlar getirilir ve geleneksel bir genel akşam yemeğı başlardı. Tek fark, cesedi yıkayan ya da tabutun yakınında bulunan yakın akrabaların ayrı taburelerde oturdukları (Musa'nın yasalarına göre, cesedine dokunan kişi 7 gün kirli) sofrası mevcuttur. Yemek bitiminden sonra kalabalığa teşekkür edilir ve toplantı sona ererdi.¹⁵⁰

Malakanlar, yasanın dindar olduğu ve aynı zamanda normatif bir kural olduğu fikrini Eski Ahitten öğrenmiştir. Ve bu nedenle topluluk içerisinde sivil yasalara ihtiyaç duymadıklarını iddia etmiş; ortaya çıkan tüm yanlış anlamalar da toplum içinde

---

¹⁴⁷ Suvari, s. 84.

¹⁴⁸ Homutova, s. 20- 23.

¹⁴⁹ Suvari, s. 85.

¹⁵⁰ Samarina, s. 33- 34.

çözümüştür.¹⁵¹ Barışçıl imajları, yaşam ve din eğitiminin büyük rolü sayesinde, toplumda neredeyse hiç suç olmamıştır ve tüm uyuşmazlıkları da köyde bir araya gelip konuşarak barış içinde çözülmüştür.¹⁵²

Malakanlarda ki önemli geleneklerden birisi, üyelerden birinde ciddi bir hastalık (ciddi operasyon, araba kazası, vb.) olduğunda, hasta olan kişi için toplanarak yaptıkları dua toplantılarıdır. Tüm toplum "başına toplanır", çöker, yere düşer ve hasta kişiye bir tedavi vermesi için Tanrı'ya yalvarırdı. İddialara göre hasta gerçekten iyi olurdu.¹⁵³

Yapılan baskılar ve göç nedeniyle önemini yitiren ataerkil aile yapısı XX. Yüzyılın başlarında Kars bölgesinin topraklarına geçtikten sonra tekrar güçlenmeye başlamıştır. Bunun nedeni yeni bir yere göç etme ile başlayan bir arada kalma arzusuymdu. Hiç bilinmeyen bir yerde yaşamaya çalışmak, istihdam ve yeni bir ekonomi yaratmak için güçlü bir aileye ihtiyaç vardır. Bu güçlü aile de ancak bağların güçlü olmasıyla mümkün kılınabilirdi. İşte tam da bu nedenle göç eden ailelerin bağları değişmeden korunmuşken göç etmeyen SSCB de kalan ailelerin bağlarında ve topluluk ilişkilerinde kopmalar görülmüştür. Türkiye'de yaşayan ataerkil gelenekleri devam ettiren Malakanlara göre evin sorumluluğu en yaşlı kadındadır. O bütün kadınları yönetir ve tüm kadınlar da ona itaat ederdi. Kız çocuklarına evin içinde yaşarken yaşlılara, ebeveynlerine özellikle de kayınvalidesine saygı göstermesi öğretilirdi. Kadın ve kayınvalidenin tartışması durumunda ise kayınvalide her zaman haklıdır. Bu nedenle kadının kayınvalidesine iyi davranması ve ona şükran için yemek sunması arasını iyi tutması gerekirdi.

Türkiye de yaşayan Malakan ailelerinde ailenin başı babadır. Aile onu örnek alır ve o ailenin ahlaki durumundan da sorumludur. Çünkü gençler hata yapma eğilimindedirler. Baba ve anne çocuklarına her zaman örnek olmuştur ve bu durum göç ettikten sonra da devam etmiştir. Aynı zamanda o geçim kaynağıdır. Erkekler 70-80 yaşına kadar çalışır.¹⁵⁴ Ailenin evdeki tüm işleri kız çocukları arasında eşit dağıtırdı. Herkes eşit koşullar da iş yapardı. Biri fırında ekmek yapar diğeri çocuklara bakar diğeri

---

¹⁵¹ Topluluk üyeleri, "Tanrı'nın yasalarından daha fazla bir kanun yoktur, Kiliselerin başkanlarından daha doğru hâkim yoktur" derlerdi.

¹⁵² Samarina, s. 9- 10.

¹⁵³ Psikologlar, bu olguyu, inananlardan dua ederken bir insanın durumunu gerçekten etkileyen büyük bir pozitif enerjinin ortaya çıkmasıyla açıklarlar. Samarina, s. 13- 14.

¹⁵⁴ Samarina, s. 21.

bahçeye bakar diğeri ahırda inek sağardı. Kadınlar evdeki tüm işleri iş bölümü ile hallederdi. Temizlik, yıkama, dikiş, pişirme, bahçe, hayvancılık bu tür tüm işleri kadınlar tek başlarına yapardı. Tarlaya gittiklerinde saman toplamak ve gübre çıkarmak gibi işleri de mevcuttur. Kızlar sabah erkenden çalışmaya başlıyorlardı. Evde çalışan erkekler hayvancılık ile uğraşırken dışarıda çalışanlar ise bahar aylarında tarla da çalışıp, atların koşum takımlarını ve tarım aletlerini tamir ediyordu. Çocuklar genel olarak itaatkâr bir yapıya sahiptir.¹⁵⁵

3.1.2. Evlenme Ritüelleri

Bir cemiyet içerisinde ortak bir hayat süren insanlar da sosyal akrabalık bağı bulunabilir. Malakanlar da tıpkı diğer cemiyetler gibi ayrı ayrı coğrafyalarda yaşamış olsalar bile bu sosyal akrabalık bağlarını koruyup aynı soydan gelen insanların birbirleriyle olan evliliklerine belirli kurallar getirmiştir.¹⁵⁶ Bu kurallar onları kapalı bir toplum haline getirmiş olsa da zaruret hali dışında kurallara genellikle riayet edilmiştir.

Aile kurumu evlilik yoluyla temin edilmektedir. Akrabalık ilişkilerinin temeli de bu nedenle evlilik esası ile şekillenir. Evlilik kurumunun temelinde topluluğun örf ve adetleri ile din büyük rol oynar. Kız ve erkeğin birbirlerini seçmesi tamamen kendi iradelerine bağlı bir durumdur.¹⁵⁷ Ailelerin bu konu da onlara fikir sunma ya da baskı yapması gibi bir durum yoktur. Kız ve erkeğin birbirlerini seçmesine yardımcı olan ve yerel halk tarafından hoş karşılanmayan bir adetleri vardır. Pragoğa adı verilen bu seçme töreni yerel halk için son derece ilginç bir durumdur. Çünkü bekar kız ve erkeklerin toplanıp eğlendikleri ve sayede birbirlerini seçtiği bir törendir. Yerel halkın bu eğlenceden hoşlanmamasının sebebi ise birbirlerini seçen erkek ve kızların evlilik öncesi cinsel yakınlaşmasıdır. Mevsimlere göre bu eğlencenin yeri değişebilirdi. Kış aylarında her hafta bir kızın evinde olurdu. Yaz aylarında ise bu eğlencenin kırlarda, dere kenarlarında olurdu. Gençler birbirlerine ilanı aşk eder, oyun oynar, kol kola gezerdi. Arada sarkıntılık ve kavgalarında çıktığı görülürdü. Birbirlerini seçen gençlerin kırlarda cinsel yakınlaşmayı sürdürmesi yerel halkı başlarda epey bir kızdırmış ancak

---

¹⁵⁵ Samarina, s. 22- 23- 24.

¹⁵⁶ Dini inançlarına göre yedi sekiz göbekten öncesi ile evlenilmesinin yasak ve günah sayıldığını geçmiş bölümlerimizde bahsetmiştik.

¹⁵⁷ Malakanlarda kız kaçırma hoş karşılanmaz hatta bu hırsızlık olarak adlandırılırdı. Bu nedenle genellikle ailelerin bu konuda rızaları alınır ama seçim kız ve erkeğe bırakılırdı.

sonra onlar da bu geleneği görmezden gelmiştir.¹⁵⁸ Böyle bir geleneğin sürdürülmesi aslında bekâr kız ve erkeklerin topluluk dışına çıkmalarını engelleyerek onların topluluk bağıını güçlendirmektir. Önemli olan bir başka sebep ise Malakan gruplarında boşanma büyük bir günah sayıldığı için gençlere hayat arkadaşı seçerken akıllarında bir fikir oluşmasını sağlamaktır. Malakan topluluklarına göre Pragolganın esas amacı evlenecek gençleri hayata hazırlamaktır.¹⁵⁹

Zamanla değişen topluluk düzeni ile beraber de bu pragolga yerini gece eğlence mekânlarına bırakmıştır. Çakır Ceyhan Süvari'nin aktardığı üzere Tatyana isimli bir Malakan kadını bu değişimden şu şekilde bahsetmiştir: "*Eskiden pragolga olurdu. Pazar günü sabranyadan sonra gençler şimdiki okulun arkasından aşağıya tarlaya inerdik. Garmonlar çalınır, danslar edilir ve birbirimizle tanışırdık. Ama şimdi onun yerini diskotek aldı.*"¹⁶⁰ Malakan bir erkek olan Grigor da bu gece eğlencelerinin hiç iyi olmadığını ve mutlu olmadıklarını belirtmektedir. Tatyana'nın söylediklerinden de anladığımız üzere Malakan kadınları bu geleneğin bırakılmasından üzüntü duyuyordu.

Malakanlar, Musa'nın on emrine göre evliliği kutsal sayarlar ve onlarda boşanmalar yasaktır.¹⁶¹ Malakanlara göre, evlilik, Tanrı'nın bahsettiği tek bir bütündür, kadın ve erkek onu bir çeşit zarafet gibi elinde tutmalıdır.¹⁶²

Gençler birbirlerini seçtikten sonra bu durum ailelere bildirilirdi. Düğünden bir hafta önce de nişan seremonisi yapılırdı. Bu seremoni eğer topluluğun bir namaz evi yoksa kızın evinin bahçesinde olurdu. Bahçeye tenteler, masalar, sandalyeler atılır ve bahçe nişan için uygun hale getirilirdi. Bir fırın yakılır burada çörekler pişirilir, semaverler yakılır ve bir kurban kesilirdi. Törene gelenler hep birlikte şarkı söylerler ve olacak evliliği kutsarlardı. Yemek sırasında, gençlerin birlikte yaşamaları, birbirlerini sevmeleri, ebeveynlerini onurlandırmaları, yaşlılara saygı duymaları konusunda onlara öğütler verilirdi. Daha sonra yemek bitiminde gençler yemekte bulunan herkesi düğüne

---

¹⁵⁸ Hatta bu sevişme törenleri hayvani hayat olarak adlandırmışlardır.

¹⁵⁹ Türkoğlan, s. 129- 133.

¹⁶⁰ Suvari, s. 96, 97.

¹⁶¹ Toplulukta boşanma çok az görülmüştür. Hatta tam olarak boşatılmadıkları bile söylenir.

¹⁶² Homutova, s. 9.

davet ederdi. Bu geceden sonra gelin artık gelinliğini dikmek için hazırlıklara başlardı.¹⁶³

Düğün töreni piskopos tarafından yapılır. Evlilik anı birkaç dakika alır, ancak hazırlık süresi çok uzundur. Malakanlara göre, evlilikte en önemli şey, kanunlara uymaktır: evlilik, aynı inançtaki insanlar arasında sonuçlandırılmalıdır. Evliliklere ikinci kuzenlerden daha yakınına izin verilmemektedir.¹⁶⁴

Damadın yakınları gelinin evine gelerek düğünü başlatırlar. Damadın gelişiyle birlikte bereketli dairenin için de dua ederlerdi. Damat bu dairenin içine geçerek “*Akrabalarım; teyzelerim, amcalarım, kuzenlerim, ebeveynlerim bizi ve evliliğimizi koruyun*” gibi sözlerle dua ederek evliliğinin kutsanmasını isterdi.¹⁶⁵ Gelinin evinde İncil’i okumak ve öğretiden oluşan bir düğün töreni yapılırdı.¹⁶⁶

Düğünleri genelde eğlenceli olur. Gelin kendi el işiyle bir bohça hazırlardı. Bu bohçada eşine çorap, pantolon, gömlek, mendil gibi ileride kullanacağı eşyalar olurdu. Bu bohça damadın ailesine verilirken arada bir pazarlık yapılırdı. Gelinin akrabaları bu bohçayı damadın ailesine satarak onlardan bir miktar para alırlardı. Bu parayı kendi aralarında bölüşebildikleri gibi geline de verebilirdi¹⁶⁷.

Daha sonra düğün merasimi başlar ve tıpkı nişan törenindeki gibi yeme içme seremonileri eşliğinde devam ederdi. Düğün bitiminde ebeveynler tekrar bereketli daireye gelerek tuz ve ekmek ile gelin ve damadı kutsar ve evlilikleri için mutluluk dilerlerdi. Bunun karşılığında gelin ve damat herkesi öperek düğünü bitirirlerdi.¹⁶⁸

3.1.3. Giyinme Biçimleri

Her cemiyetin her topluluğun kendine özgü bir giyinme biçimi vardır. Bu giyinme biçimleri değer yargılarına, örf ve adetlerine, yaşayış tarzlarına göre değişiklik gösterebilir.

---

¹⁶³ Samarina, s. 26- 28.

¹⁶⁴ 7 veya 9 göbek olayı.

¹⁶⁵ Samarina, s. 31.

¹⁶⁶ Vladimirovka, s. 16.

¹⁶⁷ Homutova, s. 10.

¹⁶⁸ Samarina, s. 33.

Giyinme tarzları bu gibi etkenlere bağılı olarak değiştiği gibi aynı zamanda nesilden nesile aktarılırken de farklılık gösterebilir.

Malakan topluluğundaki tüm üyeler her zaman kıyafete verdikleri önem ile dikkat çekmiştir. Onlar için kıyafet gösterişli olmaktan daha çok temiz olmalıdır. Bu nedenle temizliğe büyük önem vermiştir ve temizlikleriyle de dikkat çekmiştir. Yaz ayları için ayrı kıyafetler, kış ayları için ayrı kıyafetler kullanmışlardır. Çoğu kadın kışın evden nadiren çıksa bile deri çizme ve koyun derisinden yapılmış kıyafetlerini her zaman hazır tutardı. Bu kıyafetler kış aylarında kullanılmak için temizlenerek ayrı bir sandıkta muhafaza edilirdi. Gündelik yaşamda kullandıkları kıyafetlerin yanı sıra bir de festival kıyafetleri vardır. Bunlar da o sandıkta muhafaza ederek önemli olan günlerde giyilirdi. Kıyafetlerine dantel ve nakış işlemeyi severlerdi. Dantel ve nakış Malakan toplulukları için vazgeçilmez öğelerdir.¹⁶⁹ Malakan kadınlarının kıyafetlerindeki bu işlemler o günün koşullarında düşünülecek olursa çevre köylerdeki kadınlardan daha çabuk moda ile tanışmış oldukları da düşünülebilir. Her kadın etek, pantolon, iç çamaşırını gibi gündelik kıyafetleri dikmeyi bilirdi. Ayrıca bu kıyafetler dikilirken kıyafetlerin çok dar olmamasına da özen gösterilirdi. Kıyafetlerine nakış işlemek de çok sevilirdi. Ve nakış onlar için vazgeçilmez bir kıyafet süsüydü. Aynı zamanda kıyafetlerinde genellikle beyaz, pembe, açık mavi gibi uçuk renkler tercih ederlerdi.¹⁷⁰

Kadınlar da ve kız çocuklarında kıyafet farklıdır. Kadınların başlarında sürekli olarak kullandıkları platok¹⁷¹ vardır. Bu örtü ile saçlarını kapatırlar. Kızlar da bu örtü evlendikten sonra kullanılmaya başlanır.¹⁷² Kadın kıyafetinde bu başörtüsü değişmez bir nitelik olarak söylenebilir.¹⁷³ Genç kızların özellikle belirli bir yaştan sonra saçlarını açık gezmeleri hoş karşılanmazdı. Genç kızlar bu nedenle genellikle platok yerine renkli başörtüleri kullanmayı tercih etti.¹⁷⁴

---

¹⁶⁹ Vladimirovka, s. 28.

¹⁷⁰ Samarina, s. 5.

¹⁷¹ Rusça bir kelimedir ve Türkçeye başörtüsü olarak çevrilir. Platoklar genellikle koyu renkli ve kalın kumaşlıdır.

¹⁷² Türkdöğan, s. 118-119.

¹⁷³ Samarina, s. 4.

¹⁷⁴ Türkdöğan, s. 120.

Kadınlar “Gofta” adı verilen bir gömlek giyerlerdi. Bu gömleğin kolları uzundur ve ön kısımları da baştan sona düğmelidir.¹⁷⁵ Tercihen bu uzun kollu gömleğin üzerine bir önlük de giyebilirler ki başörtüsü kadar bu önlükleri de ünlüdür.¹⁷⁶ Bu önlükler genellikle beyaz ve pileli olup aynı zamanda kıyafeti temiz tutmak için giyildiği de bilinir.¹⁷⁷

Kış ayların da kadınlar boyun bağı kullanırlardı. Bu boyun bağlarını bazen kendileri yünden örmüşler bazen ise satın almışlardır. Yaz aylarında ceket, etek ve çizme kullanırlardı.¹⁷⁸

Topluluğun kadınları dinleri dolasıyla ziynet eşyası kullanmazdı. Musa'nın on emrinde ziynet eşyasını hoş karşılamadığını ve yasakladığını söyleyerek; küpe, kolye, yüzük gibi takılara ve hatta altın dişlere dahi izin verilmezdi.¹⁷⁹ Ancak giderek değişen kültür dolasıyla gençler kolye, küpe, yüzük gibi süs eşyaları kullanılmaya başlanmış ve hatta pudra, ruj gibi kozmetik ürünleri de işin içine girince yaşlı Malakan kadınları bu durumdan son derece rahatsız olmuşlardır.¹⁸⁰

Erkekler de giyimlerine tıpkı kadınlar gibi son derece önem gösterirlerdi. Hatta 20. yy ilk yarısında erkeklerin kadınlar daha iyi giyindikleri bile söylenirdi. Pantolon ve pantolonun bel kısmını kapatacak uzunlukta dışarı salınmış bir gömlek giyerlerdi. Onlar için gömleksiz dolaşmak uygun görünmüyordu. Genellikle kış aylarında uzun koyun derisinden yapılmış çizme giymeyi tercih ederlerdi. Yaşlı erkekler kış aylarında içi tüylü yarım paltoları tercih ederken genç erkekler uzun palto kullanırlardı. Yaşadıkları bölgeler palto ve çizme seçimlerinde etkili olmuştur.

Şapka olarak da Karşlıların kullandıkları şapkaları tercih ederlerdi. Fakat 1918-1923 Cumhuriyetten sonra, eski devrim öncesi hayatın bir parçası olarak şapkalar

---

¹⁷⁵ Türkdoğan, s. 119.

¹⁷⁶ Samarina, s. 4.

¹⁷⁷ Türkdoğan, s. 119.

¹⁷⁸ Malakanların nadir olarak Türklerden satın aldığı eşya çizmedir. Çünkü onların köylerinde ayakkabı yapan bir usta yoktur.

¹⁷⁹ Bu gelenek dolasıyla yeni nişanlanan veya evlenen çiftlerinde yüzük takmadığı bilinmektedir.

¹⁸⁰ Türkdoğan, s. 121.

yasaklandı¹⁸¹. Malakanlar, ülkenin siyasi hayatından uzakta, uzak bir ilde yaşadığı için, şapkalarını evde takmaya devam ettiler; bunun için Türk polisinden ceza almışlardır.¹⁸²

Zamanla Malakan erkeklerinde tıpkı kadınlarda olduğu gibi kıyafet tarzlarında değişimler olmuştur. Örneğin eskiden uzun ve bir ip ile bağlanan gömlekler giyinen erkekler bu giyinme biçimini zamanla reddederek şehir tipi gömlek kullanmaya başlamıştır.¹⁸³

Malakan erkeklerinin saçları daima ortadan ikiye ayrılmış ve taranmış olmalıydı. Ancak bu gelenekte zamanla gençler arasında değiştirilmiş ve bu geleneğin takipçisi de sadece yaşlı Malakan erkekleri olmuştur.

Malakan kadınlarının ve erkeklerinin giyim kuşamları zamanla her zümre her cemaat gibi zamanın koşullarına uyum sağlayarak değişmiştir. Değişim tüm zümrelerde olduğu gibi Malakan gruplarının içerisinde de kendisine bir yer bulmuştur.

3.1.4. Mimari Özellikleri

Malakan gruplarının yerleşmiş oldukları köylerdeki konutlar yerel nüfusun konutlarından bariz bir şekilde farklıdır. Malakan grupları yerleştikleri köylerde küçük bir Rus köyü inşa ediyordu. Malakan grupları göç ettikleri yerlere sadece dinlerini de değil yaşam tarzlarını ve konut yapılarını da taşıyordu.

Malakan köylerinin hoş bir genel görünümü vardı: her tarafı ağaçlarla kaplı Rus özel yapımı ahşap evler, her iki tarafta kil ile sıvanmış ve beyazlanmış, tamamen beyaz badanalı evlerin bulunduğu uzun, geniş kaldırımli sokaklar, ferah avlular... Genel olarak, köyler ferah bir yapıya sahiptir.¹⁸⁴

Her evin ön kısmı için küçük bir çiçek bahçesi ayrılmıştır. Her ev yolun iki tarafına olacak biçimde dizilmiş ve aralarında yirmi sekiz metre bulunmaktadır. Ayrıca

---

¹⁸¹ Şapka değil Fesh kastedilmiştir.

¹⁸² Samarina, s. 5.

¹⁸³ Türkoğan, s. 124.

¹⁸⁴ Samarina, s. 1.

her evin arazilere açılan avlusu da bulunmaktadır. Köyler genel olarak ekonomik ve sosyal şartlara göre kurulmuştur.¹⁸⁵

Malakanlar Anadolu'ya ilk geldikleri zaman evlerini geleneksel yapıları olan ahşaptan yapmak istemişlerdir ancak daha sonradan ormanın azlığı ve ahşabın pahalı oluşundan dolayı bu isteklerinden vazgeçip kil ve çimento kullanmıştır.

Geleneksel çekirdek aile yapısına sahip Malakanların evleri ailenin gelir durumuna göre tek ya da iki katlıydı. Her bir ev ağaçlı ve bakımlı bir bahçenin ortasına, komşu evlerden bağımsız olarak inşa edilmiştir.¹⁸⁶ Ev yüksek bir temel üzerinde durmaktadır.¹⁸⁷ Avludan sokağa sadece bir çıkış olurdu. Evin içi ve dışı beyaz kireç ile boyanırdı¹⁸⁸. Çatı metal saç ile yapıp genellikle kumaş kaplanarak yapılırdı.

Aile genellikle avluda barınırdı. Zenginliğe bağlı olarak avlu da birkaç oda olabilirdi. Ve aynı zamanda avluda sığırlar, hububat depoları, mahzen, hamam, kulübeler, tarım aletlerinin tutulduğu yerler de bulunurdu. Avlu genellikle rengârenk çiçeklerle süslenirdi.¹⁸⁹

Odanın zemini kil ile karıştırılmış toprak ile kaplanırdı. Bu nedenle odanın zemini pürüzüz olur ve çatlamazdı.¹⁹⁰ Odalardan biri diğerlerinden daha büyük ve beş pencereye sahipti. Bu pencerelerden 3'ü her zaman caddeye diğer 2'si de bahçeye bakardı. Bu büyük genellikle misafirlere hizmet ederdi.

Duvarlar ise duvar kâğıdı ile kaplı olurdu.¹⁹¹ Duvar kâğıdı kullanmayanlar ise nakış ve motif ile de duvarlarını kaplayabilirdi. Aynı zamanda "utirkami" ve "kare" mendillerle oturma odasının duvarlarını süsleme geleneği de vardı.¹⁹² Duvarı süsleyen nakışların yanı sıra aynı zamanda bir saat ve bir ayna da bulunurdu. Ancak duvara resim asmak çok uygun görülmezdi. Eski Ahit geleneklerinde insan tasvirleri çok hoş karşılanmazdı. Bu nedenle Malakanlar da özellikle insan resimleri başta olmak üzere

---

¹⁸⁵ Türkdogan, s. 106.

¹⁸⁶ Suvari, s. 94.

¹⁸⁷ Homutova, s. 26.

¹⁸⁸ Evin içini ve dışını kireç ile boyamalarının nedeni; kirecin dezenfekte etme özelliğinin olmasıydı. Olası bir hastalığa karşı da bu şekilde önlem almış olurlar.

¹⁸⁹ Homutova, s. 26.

¹⁹⁰ Vladimirovka, s. 13.

¹⁹¹ Samarina; 1.sayfa

¹⁹² Etamin işlemesine benzer bir süsleme sanatıdır.

diğer resimleri de kullanmazlar, evlerinde istemezler ve duvarlarına asmazlar. Odada ahşap bir masa bulunur, bu masanın üzerinde bir İncil bulunurdu. Odaların da radyo bulunurdu.¹⁹³

Evlerin ısıtılması soba yardımıyla oluyordu. Kışın genellikle bu sobalar hem yiyecek hazırlanmasına yardımcı oluyor hem de evin ısınmasını sağlıyorlardı. Odun eksikliği nedeniyle soba yakımında genellikle gübre kullanılıyordu. Sobanın yakımıyla genellikle kadınlar ilgilenmiştir. Yaz aylarında ise bu soba avluya kurularak yemek yapımına burada devam edilirdi. Bu soba daha çok ekmek yapımında kullanılırdı.

Genel olarak Malakan yapıları yapım türüne ve yerinin doğruluğuna bakıldığında bölgede bulunan farklı etnik grupların yerleşimlerinden ayrıldığını ve Malakanların yapılarında kendi tarzlarını yaratmış olduğunu görmekteyiz.

3.1.5. Eğitim durumları

Kars, Rus yönetimine geçtikten sonra her alanda yeni bir düzen kurulmuştur. Özellikle eşit olmayan bir eğitim sistemi uygulanmış, yönetimin bölgenin geneline hitap etme konusunda başarılı olmadığı tespit edilmiştir. Ayrıca bölgedeki okullarda Rusça eğitim uygulandığı için bölgenin yerli halkı çocuklarını Rus okullarına göndermek istememişlerdir. Bunun sonucu olarak eğitim açısından Türk nüfusunda büyük bir gerileme ortaya çıkmıştır.¹⁹⁴

Bir topluluğun kültürünün gelecek nesillere taşınmasında önemli olan faktörlerden birisi de eğitimidir. Köydeki en önemli kurum eğitim kurumudur. Gençlerin öğrenimlerinde ve kalkınmalarında okulun yeri büyüktür. Ailenin vermiş olduğu terbiyenin tamamlayıcısı okulda verilen eğitimidir.

Kafkasya'nın eğitim alanındaki diğer şehirleri arasında Kars en az gelişmiş kalmıştır. Çünkü Kars bölgesi Osmanlı İmparatorluğu'nun çok dışındaydı ve bu nedenle

---

¹⁹³ Samarina bölüm 3, sayfa 3

¹⁹⁴ Arslan- Boy, s. 549.

buradaki eğitim faaliyetleri çok gelişemiyordu. Bu gelişmemişliğin sebebi yalnızca coğrafi şartlarla kalmıyor; etnik ve dinsel kimlikte burada büyük rol oynuyordu.¹⁹⁵

1876 sayımına göre, Kars'ta 30 öğrenci ve 2 öğretmenle bir ilkokul bulunuyordu. Kağızman'da 22 öğrenci ve 2 öğretmenle iki okul daha sonradan açıldı. Rusya bölgeyi kendi kontrolü altına aldıktan sonra önemli eğitim başarıları sağlamamış olsa da nüfusu eğitmek için bazı faaliyetlerde bulunmuştur. Gerçekten planlı ve programlı olarak eğitim veren okullar 1898'de açıldı.

1898 yılında Kars'ta sadece 1.166 öğrenci vardı ve bu öğrencilerin bir yıllık eğitimleri için hazineden sadece 5.808 altın ruble harcanıyordu.¹⁹⁶ Müslüman aileler çocuklarını kendi okullarında¹⁹⁷ okutmak istiyordu ve bu da Kars'taki laik eğitim veren kurumlarının sayısını düşürmüştü oluyordu. 1910'da Kars'ta 12 seküler¹⁹⁸ okul¹⁹⁹, 67 dini okul, 143 Müslüman medrese bulunuyordu.²⁰⁰

Malakan gruplarında okuryazarlık oranı %20 civarındadır. Bunların %3,5 i kadınlardır. Okuma oranları diğer bölgelerdeki oranlara iyi seviyede olduğundan kamu harcamalarının önemli bir kısmı okulların bakımına ayrılmıştır.1887 yılına kadar 15 Kasım-15 Mart arasında çocukların eğitim aldığı devlet okulları vardı. Okullarda kız ve erkek çocuklar birlikte eğitim alırlardı. Çocuklar çoğunlukla yazma ve okuma eğitimi alıyorlardı. Dersler genellikle Rus dili, aritmetik, okuma, resim üzerineydi. Aynı zamanda zanaat öğeleri, peynir yapımı, arıcılık, bahçe tarımı gibi dersler de işleniyordu. Öğretmenler yılda 400 ruble maaş alıyordu. Bir yerleşim bölgesine ayrılan eğitim

---

¹⁹⁵ Örneğin bütün Kafkasya'da kalabalık bir grup olan Müslüman gençlerden lise de ancak 265 genç okuyordu (%4.2). Kızlar ise 26 tane olup %0,4 oranındaydı. Aynı oran Ruslar için erkeklerde 2532 (%39,8), kızlarda ise 3779 (%54.7) oranında idi. Bu oranlara baktığımız zaman Rus gençlerinde okuma yazma oranının yerli gençlere oranla daha yüksek olduğunu görmekteyiz. Bu durumu din ya da ırk ile açıklamak yerine sosyal eşitsizlik ile açıklamak daha doğru olacaktır. <http://statehistory.ru>

¹⁹⁶ Bu sayı (Bakü'de - 17 bin ruble, Tiflis'te 770 bin rubledir. Diğer bölgeler ile karşılaştırıldığında Kars bölgesinin eğitimi için ayrılan bütçenin az olduğunu ve bir haksızlık olduğunu görmekteyiz.

¹⁹⁷ Bu okullar genellikle dini eğitim veren medreselerdir.

¹⁹⁸ Sekülerleşme, belli bir zaman dilimi içerisinde, dinin ve batıl inançların (doğaüstüçülük ya da halk inançları) toplumsal düzeydeki prestijlerinin ve topluma etki etme güçlerinin göreceli olarak azalması demektir.

¹⁹⁹ Öğrencilerin %56 sı bu okullarda okuyordu. Dini eğitim veren kurumlarının sayısı gözümüze çok fazla gelebilir. Ancak öncelikli olarak Kars Eğitim dairesine bağlı 12 okulun bulunması ve bu okulların Rusça eğitim vermeleri yerli halkın eğitim alabilmek için dini okullara yönlendirmiş olabilir.

²⁰⁰ <http://statehistory.ru>

bütçesinin tamamı olan 600 ruble her okula tahsis edilirdi. Bu tahsis edilen bütçeden kütüphane ve çalışma bölümlerinin giderleri için harcama yapılırdı.²⁰¹

Kars bölgesinde okuyan Malakan gençlerinden erkeklerin ortalama mezun oranı 4,7 iken bu oran yerli erkeklerde 1,8 dir. Kız çocuklarında ise ortalamalar daha da düşük bir sayıdadır.²⁰² Okuryazarlık oranı sadece yerli ve Malakan köylerinin kıyaslanmasında farklılık göstermez. Örneğin zengin bir köy olan Atçılar köyü nüfusunun orta düzeyli olan Yalınçayır köyüne oranla okuryazar oranı daha fazladır. Burada da okuryazar oranında ekonomik durumun iyi olması konusu ön plana çıkmıştır. Orta sınıfa mensup köylerde okuryazar oranı daha aşağıdayken ekonomik durumu yüksek olan köylerde gençler okula gittiği için oran daha da yüksektir.

Tüm bu okuma oranlarına baktığımızda göç ile gelen ya da azınlık statüsünde başka bir devletin sınırlarında yaşayan bir milletin, topluluğun eğitim konusunda çok yeterli bir sayıya ulaşamadığını görüyoruz. Aslında bu o milletin kendi öğretileriyle onlara verilmek istenen öğretinin çatışmasından kaynaklı olabilir. Bu konumda olan öğrenciler genellikle ilkokul seviyesinde eğitim ile yetinmiş ve ortaokul seviyesine geçmemişlerdir. Bunun için sebep sorulduğunda ise genellikle mali durum ve politik baskıyı kendilerine gerekçe olarak kabul etmişlerdir. Ancak bu durum mali ve politik baskıdan çok öte bir zümre baskısı ve o güvenli çemberden uzaklaştırılma kaygısı olarak durmaktadır.²⁰³

Kars vilayeti eğitim alanında Osmanlı Tanzimat reformlarıyla girdiği yavaş gelişmeyi Çarlık Rusya idaresinde de sürdürememiş ve gerileme dönemine girmiştir.²⁰⁴

3.2. Malakan Gruplarının Ruhani Hayatı

3.2.1. Dinsel Törenleri

Toplumsal hayatta en önemli denilen kuruluşlardan birisi de dindir. Din; ilk insanların yaşayışlarından modern insanın yaşayışına kadar olan zamanda toplulukların

²⁰¹ Samarina; bölüm üç, sayfa 10.

²⁰² Bu oranın kız çocuklarında daha düşük olmasının sebebi Orhan Türkdöğün'a göre Malakan halkının muhafazakâr oluşudur. Okullarda kadın öğretmen olmadığı için Malakan halkının çocuklarını okula göndermediğini savunmaktadır.

²⁰³ Türkdöğün, s. 235-238.

²⁰⁴ İlber Ortaylı, 'Çarlık Rusya'sı Yönetiminde Kars', *Osmanlı İmparatorluğunda İktisadi ve Sosyal Değişim Makaleler I*,(2004), s. 413.

birleşimlerine, çatışmalarına yön vermiştir. Ortaya çıkışı insanlık tarihi kadar geriye gidebilir.

Din, hayatı çepeçevre kuşatan, belirli kural, emir ve yasakları bulunan, bu bağlamda dindarlık perspektifleri sunan, dindarlarına değişik / çeşitli direktifler veren ve sınırları bazen esnek bazen sert bir şekilde çizilmiş bir yaşam tarzı, bazen statik bazen dinamik hayat döngüsü sunan, değişik yaşam alanlarında davranış biçimleri öngören öğretiler bütünüdür.²⁰⁵

Din, insanlar için daima önemini korumuş, fert ve toplum için gerekli bir kurumdur. Birçok ilim dallarının doğuş ve gelişmesinde, tarih boyunca insanın âleme ve kendisine bakışında, hakikati arayışında dinin ağırlığı olmuştur. İnsanoğlunun bu hayattaki yerini ve varlığını sorgulamasında din her zaman öncü olmuştur. Din olgusu insanı kendi varlığını sorgulamaya yönelttiği gibi aynı zamanda bu sorgu çevresini ve yaşadığı dünyayı da anlamaya çalışmasıyla daha geniş bir yer edinmiştir. Toplumların yaşaması için en başta gelen ilk olgu dindir. Din diğer bazı olguların içinden çıktığı ana olgudur. Bundan dolayı dinin tarihi de insanlık tarihi kadar eskidir. Din, insanlığın temel problemi olarak her vakit var olagelen bir konudur. Nerede insan var ise orada din vardır. İnsanlığın manevi hayatının verimi olan bütün başarılar dinden sonra ortaya çıkarlar ve ilk kaynaklarını dinde bulur.²⁰⁶

Her dini sistem temelinde Tanrı, ahiret, insanların mutluluğu ve sağlığı üzerine belirli düzenler ile kurulur. Böylece öğretilerine göre kendine bir topluluk oluşturur. İşte Malakanlar da dinlerinin kendine öğrettikleri öğretilere göre oluşmuş bir toplumdur. Malakanlarda din topluluğun günlük hayatına etki eden, onları bazen geleneksel bağlarla idare edip bir arada tutan bir sistemdir. Evlenmeleri, aile kurmaları, insanlar arası ilişkileri, sosyal düzenlerini, ekonomik ilişkilerini, hukuki kurallarını, normlarını dini öğretileri üzerine kurarlar. Malakanlar topluluklarında din günlük hayatın oyun, eğlence faaliyetlerine, gençlerin yetişme ve terbiye tarzlarına dahi etki eden bir olgudur.

207

---

²⁰⁵ Abdülcelil Bilgin, 'Din, Dindar, Dindarlık: Özeleştirel Bir Değerlendirme', *Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (2014), Sayı: 2, s. 76.

²⁰⁶ Günay Tümer, *Çeşitli Yönleriyle Din*, s. 213-219-220-222.

<http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/37/773/9864.pdf>

²⁰⁷ Türkoğlan, s. 167-168.

Rusya'da ortaya çıkan ve geliştirilen Malakan hareketi, manevi Hıristiyanlığın yönlerinden biriydi. Manevi Hıristiyanlığın kökenleri, Eski Ahit ayinlerini ve kilise biçimciliğini inkâr eden, İsa'nın ve onun havarilerinin öğretilerinden gelmekteydi. Zaman zaman Hıristiyanlık tarihinde, resmi kiliseye karşı çıkan, kilise ayinlerini reddeden hareketler vardı. Ve bu hareketler sert bir şekilde bastırılıyordu. Malakan fikirleri İsa öğretilerini çarpıtmak Yahudi kilisesini meşrulaştırmakla suçlanıyordu.

Kendilerine Manevi Hristiyanlar adı veren grup fikirlerini zamanla yaymaya başladı. Bu fikirlerin kurucusu ve resmi olarak öğretilerin sahibi oğlu Matvey Semyonovich Bashkin idi. Bashkin Hristiyanlığın öğretilerini tanımadıklarını, ikonaları ve kilise ritüelini reddettiklerini söyledi. Aynı zamanda kilisenin bir başka öğretisi olan kutsal şaraba karşı olduklarını alkol kullanımına karşı olduklarını söyledi.²⁰⁸ İlk Hristiyanların oruçlarını ve usullerini reddetmiyorlar ancak rahipliği ve kutsal eşyaları, haçları, ayinleri tanıımıyordu.²⁰⁹ Baba-oğul-kutsal ruh üçlemesine iman etmedikleri gibi domuz eti yemiyor, yalan söylemekten kaçınılırdı. Adam öldürmeyi büyük günah olarak gördükleri için askerlik reddedilirdi.²¹⁰

Kısa bir süre sonra manevi Hıristiyanlığın fikirleri, önce Volga bölgesinde bir süre sonra Moskova ve Tambov eyaletlerinde olmak üzere pek çok taraftarı etkiledi. Destekçileri tarafından Şehirler ve köylerde manevi Hıristiyanlığın fikirleri aktif olarak yayıldı.²¹¹

Malakan hareketi ruhsal Hıristiyanlığın yönlerinden biriydi. Semen Matveevič Uklein birisi bu hareketi geliştirdi ve bu hareketin önderi oldu.²¹² 18. yüzyılın sonlarında Malakan hareketinin kitlesel gelişmesi köylülerin feodal toplumdaki konumuyla hoşnutsuzluklarından kaynaklanıyordu. Görünürde köylülerin Ortodoksluğu bırakıp, büyük ölçüde terk ederek Malakan inancının peşinden gitmeleri için bir sebep yoktu. Fakat onların Hıristiyan ülkelerinde niçin haksızlıklar olduğunu ve neden bazılarının toplumda zengin bir şekilde yaşadığını, diğerlerinin onlar için çalıştıklarını anlaması gerekiyordu. Ancak okuyamayıp ya da cehaletten kaynaklı nedenle Kutsal

---

²⁰⁸ Kastrýulin, s. 1.

²⁰⁹ Semenov, s. 15.

²¹⁰ www.Kha.Com.Tr

²¹¹ Kastrýulin, s. 1.

²¹² Semenov, s. 14.

yazının inceliklerini anlayamıyorlar bu nedenle de mevcut durumlarını sorgulayamıyorlardı. Bu adaletsizliğin Hristiyan öğretisinde bir karşılığı olmalıydı. Ancak köylüler bu karşılığı bulamadılar. Bu nedenle köylüler laik gücün temelini oluşturduğunu düşündükleri Ortodoks kiliselerinin, ortak insanlara hizmet etmediğine inanmaya başladılar. İşte tam da bu sosyal karmaşadan yararlanan Uklein köylülere Kutsal yazıları ustalıkla ve güvenle yorumlayarak, İsa'nın yasalarına göre nasıl yaşanacağını onlara akıllıca açıkladı. İncil'e atıfta bulunarak bütün insanların kardeş ve Tanrı'nın önünde eşit olduğunu, sadece Tanrı'nın kaderi değiştirebileceğini, ne zengin ne fakir, ne soylu, ne de köyle olunabileceğini iddia etmişti. Bu tür vaazlar çok sayıda takipçi topladı.²¹³ Malakanlar da toplumsal eşitliğin önemini ortaya koyan en önemli bulgu ise, ruhban sınıfının olmamasıdır. Malakanlar'ın, aksakallar, bilge kişiler "presviterı (пресвитеры)" olarak tanımladıkları ve dinsel hiçbir hiyerarşik özelliği bulunmayan cemaat önderleri mevcuttur.²¹⁴ Bütün bu fikirler ezilen köylüler tarafından beğenildi. Bu nedenle köylülerin çoğu bu fikirlerin peşinden gitti. Aslında bu ülkedeki köylülerin ezici statüye vermiş oldukları bir protestoydu.²¹⁵

Tambov ilinde, Semyon Matveyevich Uklein'in ve sık sık seyahat eden öğrencilerinin vaazları sayesinde Malakan mezhebi hızla genişledi ve öğretileri yayılmaya başladı. Uklein kendi gibi düşünen insanlardan kendisine bir topluluk yaratmayı başarmıştır. Böylece, Tambov, Voronez, Saratov ve Astrakhan vilayetleri de manevi Hristiyanlar topluluğuna yönelmiştir. 1785 yılında Tambov'un manevi konsorsiyumunun belgelerinde "Malakanizm"²¹⁶ terimi ilk kez belirtilmiş ve daha sonra Uklein takipçileri bu terime ortak olmuştur.

O günlerde, yetkililer Dukhobors ve Malakanlar arasında fark görmemişlerdir. Malakanlar ve Dukhoborlar arasındaki en temel fark, Malakanlar da Tanrı'nın anlayışı, Ortodoks'taki İncil'e dayanıyordu. Onlar için Tanrı üç kişidir. Baba Tanrı, Oğul Tanrı ve Tanrı Kutsal Ruh. Dukhoborların doktrini, Tanrı Baba, Tanrı Oğlu ve Ruhaniyet

---

²¹³ Vladimirovka, s. 4.

²¹⁴ Mete Kaan Kaynar- Gökhan Ak, '19. Yüzyılda Çok kültürlü İmparatorluktan Ulus-Devlete Geçişte Sürgün Ve Göç: Malakanlar Örneği', *Akademik İncelemeler Dergisi*, (2015), C: 10, Sayı: 2, s. 9.

²¹⁵ . Bu dini ayaklanma on yedinci ve sekizinci yüzyıllarda protestocu ayaklanma ve köylü savaşları şeklinde anılmıştır.

²¹⁶ Bu ismin nereden çıktığı tam olarak bilinmemekle ve bu konuda net bir bilgi olmamakla birlikte bazı kimseler süt orucunu bozdukları için onlara bu ismin verildiğini yine bazı kimseler de onların süt gibi saf ve temiz oldukları için bu ismi aldıklarını söylemiştir.

olarak adlandırılan hafıza, akıl ve irade olmak üzere üç manevi ilke önermektedir; yani baba hafıza, oğlu zihindir, Kutsal Ruh iradedir. Tanrı üç bu üç kişidir. Öğretilerin ayırt edici özelliği Kutsal Ruh ‘un vahiyesidir, ruhun iç mükemmelliği düşüncesi, onların dogmatik ve ahlaki öğretilerinin temel dayanağıdır. Malakanlardaki İsa Mesih Tanrı'nın Oğlu ve Doukhobor'da tarihi bir kişidir. Malakanlar ölümden önce yalnızca bir kez günahlarından tövbe ederlerdi ancak Dukhoborlar her günahından sonra tövbe ederlerdi. Malakanlardaki eşitlik ve mülk topluluğu ilkesi üzerine dünyadaki Tanrı Krallığı'nı inşa etme fikri Doukhobors'unkinden daha az popülerdir.²¹⁷

Her zaman siyasetten uzak durup Tanrı'nın verdiği her yetkiye uyarlardı. Savaşı ve devrimi tanımamaları reddederdi. En önemlisi de Malakanlar kendi ritüellerini kimseye dayatmazlar. Her zamanki Ortodoksluktan ayinleri önemli derecede farklıdır. Zengin dekorasyonlara sahip kiliseler yerine kabaca monte edilmiş tezgâhların ve masanın olduğu bir odaya sahiptir. Özel olarak Hıristiyanların her yerde Tanrı'ya ibadet edebileceklerine inanarak özel olarak belirlenmiş kutsal alanlardan uzak durmuştur.²¹⁸ Pazar günleri bu sıradan odalarda toplanan toplantılara katılır. İlahi hizmetleri Kutsal Kitap metinlerini okumak ve mezmur şarkı söylemekten oluşurdu. Bu, Tanrı ile iletişim kurmanın hiçbir şeyi dikkatini dağıtmamaktadır. Genel olarak, Malakanlar hata yapmamak için her zaman Yeni Ahit'ten alıntı yaparak, davranışın sadakatini vurgulamaya çalışmaktadır.²¹⁹

İnançlarına göre “ Her katil, hangi şartlarda olursa olsun önemi yoktur, tanrıya karşı suçludur. Hiçbir katil ebedi hayata sahip olamaz.” görüşlerine sahip olup, kan akıtmayı haram, günah saymışlardır. Savaşa karşı olup askerlik bir tiranlık olarak görülürdü. Askerliği reddettikleri için vicdani retçi olarak anılabilirdi. Askeri malzeme taşımaktan bile uzak durup insanları tek tip haline getiren üniformalara da karşı çıkmıştır. Ölmek ve öldürmek istemedikleri için diğer insanlar tarafından dışlanıp göç ettirilmeye mahkûm olsalar bile askerliğe her zaman karşı olunmuştur.²²⁰

---

²¹⁷ Vladimirovka, s. 7.

²¹⁸ Nicholas B. Breyfogle ; s. 3.

²¹⁹ Kastrulin, s. 2.

²²⁰ F. Tekin Düz, ‘Anadolu’nun Yiten Rengi Dindar Anarşistler: Malakanlar’, *Qijika Reş Dergisi*, (2011), Sayı: 2, <http://qijikares.blogspot.com/2011/01/anadolunun-yiten-rengi-dindar.html>

Malakan zümresinin dini inançlarını toparlamak gerekirse İncil, Tevrat, Zebur esaslarına riayet ettikleri söylenebilir. Onlar için sadece Hristiyan kavramını kullanmak çok doğru değildir. Bu nedenle bu üç dinin sentezi demek daha doğru olabilir. Cemaat; hukuki, dini, ekonomik işlerinde yerine göre bu üç dine danışarak sorunu çözebilirlerdi. Örneğin Hristiyanlık domuz eti yemeyi yasaklamadığı halde onlar Tevrat'ı esas alarak domuz eti yemezdi. İncil de olmasına rağmen haç ve putları hayatlarından uzaklaştırıyordu. Bu üç kitabın bazı esaslarını kendilerine alıp bazılarını da uzaklaştırmıştır.²²¹ Bu nedenle Malakan inancını Hristiyanlık üzerinden temellendirmek doğru bir yaklaşım değildir.

3.2.2. Kilise (Sabranya)

Malakan zümrelerinin dini görevlerini yerine getirmeleri için biri bastiyanlara diğeri de prigonlara ait olmak üzere iki Sabranyaları bulunur.²²² Her iki mezhebin de kendilerine ait dini liderleri, Pazar günleri, dini bayramları ve ibadet ritüelleri bulunur.

Sabranya, aile arası ilişkileri ve terbiye sistemleri gibi cemaatle ilgili mevzuları çözmekte yardımcıdır. Yetişkinlerin sabranyaya gitmeleri ve buradaki dini faaliyetleri yayarak geliştirmeleri de son derece önemlidir. Her evde mezhep farkına göre üç veya dört kitap bulunur ve bireyler kendi dillerinde okuma yapabilirlerdi. Çocuklar büyükleri tarafından yedi yaşından itibaren sabranyaya gitmek için teşvik edilir. Çocukların eğitiminde sabranya okul kadar önemliydi. Okul ve sabranya arasında bir zıtlık yoktur. Okul dinin aleyhinde olmadığı gibi din de okulun aleyhinde değildir.²²³

Topluluk Pazar günleri namaz toplantıları düzenlemektedir. Her topluluğun kendilerine ait duaları vardır. Topluluk Sabranya olmadığı zamanlar da bireylerden birinin evinde toplanarak yine de bu toplantıları yapardı. Toplantı genellikle geniş ve parlak bir odada yapılırdı. Kapının sağ tarafında ahşap bir masa vardır. Prestol beyaz bir masa örtüsü ile örtülüdür. Masanın etrafına kıdem sırasına göre oturulur. Dua toplantısı Kutsal kitaptaki metinleri okumak ve açıklamaktan oluşuyordu.

---

²²¹ Türkdöğan, s. 168.

²²² Sabranya Rusça anlamı olarak toplanılan yer demektir.

²²³ Türkdöğan, s. 172-173.

İbadet ve ayin günlerinde topluluk en iyi kıyafetlerini giyer ve bir bayram havası şeklinde Sabranya'ya gider. Pazar günleri ve dini bayram zamanlarında hiç iş yapmaz sadece merasimi takip eder. Cumartesi günü hazırlık için umumi temizlik yapılır, Pazar için yemekler hazırlanır ve muhakkak banyo yapılırdı. Bütün bunlar tamamlandıktan sonra hazırlıklar bitmiş olurdu.²²⁴

Sabranya da sadece dini vazifeler yerine getirilmez aynı zamanda topluluğun birlik duygusunun güçlenmesine de yardımcı bulunulurdu. Dini törenler, doğum ve ölüm ritüelleri, düğün merasimleri, ibadetler, bayramlar, oruç merasimleri burada düzenlenir ve kontrol edilirdi.

Dua toplantısına bir geç kalan birisi sonradan gelirse herkes ayağa kalkar, konuk dua okurdu. Kadınların yalnızca dul olanları kendi tarafından geçebilir sonra herkes ayağa kalkar. Dul olmayan kadınlar bir erkek ile kendi bölgelerine geçebileceklerinden dolayı bir erkeğin gelmesini beklerdi.

Malakan kültürünün en özgün geleneklerinden biri de şarkı kültürüdür. Dini ilahiler duayla ilgili olan toplantıların vazgeçilmez bir parçasıdır. Birçok çeşit şarkı söyleme türü vardır. Manevi şarkı türü en yaygın olanıdır. Bu türün yaygın olmasının temel sebebi, her şeye kadir tanrının gücünü, şiddetli kadere bırakılan istifası, iyiyile kötülük arasındaki mücadeleyi ifade etmesinden kaynaklanmaktadır.²²⁵

Malakan gruplarında topluluk bilinci her zaman canlı tutulmaya çalışıldı. Bunun asıl sebebi sürekli göçler ve dışlanma ile yorulmuş olan halkı bir arada tutma isteğiydi. Bu şekilde yapılan baskılar daha dayanılır hale gelebilirdi. Topluluğu sürekli bir arada tutma isteği ve aynı zaman da üç kutsal kitabın bildirdiği bayramları ve ayinleri yerine getirme isteği onları birbirlerine daha da bağlı hale getirmiştir. Malakan zümresinde bilinen bazı önemli bayramlar vardır.²²⁶

Fasığ Bayramı: Martın 15'inden itibaren başladığı söylenir ancak bu kesin tarih gökteki ayın durumuna bağlı olarak gelişir. Ay dolunay durumunda ise bayramın başlamış olarak kabul edilir. Musa peygamberin Firavunun elinden kurtuluşunun

---

²²⁴ Samarina, s. 11.

²²⁵ Samarina, s. 11-12.

²²⁶ Türkoğan, s.177.

bayramıdır. Tüm topluluk Sabranyada toplanarak süt ile yapılmış çörekleri yiyerek su içerdi.

Paskalya Bayramı: İsa'nın çarmıha gerildiği gündür. Hz. İsa'nın insanlığın günahı için kendini feda ederek çarmıhta öldürülmesi ve sonra yeniden dirilmesi inancıyla özdeşleştirilmiş ve bunun anısına yapılan kutlamayı ifade etmeye başlamıştır.²²⁷ Ana Hıristiyan bayramı Paskalyadır ve bu yedi gün sürer. Malakanlar, tüm tatillerde olduğu gibi Ortodoks'la birlikte Paskalyayı kutlarlar. Paskalya günlerinde kadınlar özellikle erken kalkıp hamur yoğurup tatlı paskalya yapıp yumurta boyarlar. Genellikle bugünlerde bütün Malakanlar hatta çocuklar herhangi bir şey yemeyip akşamları toplanır bir arada yemek yerlerdi. Topluluk düzenli bir toplantı yapar, İncil'den bölümler okunur, mezmurlar ve şarkılar söylerlerdi.

Pentekost Bayramı: Pentekost "ellinci gün" demektir. İbraniler ellinci günde Paskalya Bayramından sonra, Sina Dağında Tanrı tarafından Musa'ya Yasa'nın (On Emir) tesliminin kutlandığı bayramdır.²²⁸ Bu gün "Allahtan, havarilere ilahi sesin geldiği sevinç günüdür." Ayrıca bu gün sadece on emirin geldiği gün değil aynı zamanda ruhun indiği gündür. Bu bayram üç gün devam edip Sabranya da dualar edilir ve hayırlarda bulunulur.

Pamitrup Bayramı: Yedinci ayın birinci gününe denk gelir. Bütün ölülerin İsrail'in boru sesiyle tekrar dirilerek mahkeme gününe hazır olmasını ifade eden bayramdır.

Kefaret Bayramı: Bütün insanların yaptıklarının hesabının görüleceğine inandıkları gündür. Bu nedenle dua okuyup oruç tutarlar. Dargın insanlar barışır, bu gün de hiçbir işe el sürülmez.²²⁹

Malakanların sosyal hayatlarının her bölümünde açık bir şekilde dinin etkisi görülmektedir. Ekonomik hayatlarında, günlük alışverişlerinde, gündelik yaşamlarında din onların hayatının her yerindedir.

---

²²⁷ www.islamansiklopedisi

²²⁸ <http://old.cinquemani>

²²⁹ Türkoğan, s. 178.

3.3. Ekonomik Faaliyetler

3.3.1. Tarım

Kars bölgesinin yeryüzü şekillerini yüksek platolarla bu platolar üzerinde yükselen kıvrım dağları belirlemiştir. Kars bölgesi Aras ve Arpaçay vadileri ile Yalnızçam dağları tarafından çevrilmiştir. Bölgede karasal iklim tipi egemendir. Bölgede kışlar oldukça sert ve soğuk, yazlar ise ılıman hatta serin geçmektedir. Bölge yüksek dağlarla çevrili olduğundan denizin ılımanlaştırıcı etkisinden yararlanamamaktadır. Bölgenin kış dönemi Ekim ayının ortalarından başlayarak Mayıs ayının ortalarına kadar sürerek altı aydan uzun bir süreyi kapsar. Yıllık düşen yağışın büyük bir bölümü ilkbahar ayında gerçekleşir. Bölgenin genel görünümü step niteliğindedir.²³⁰ Malakanlar'ın, Rusya gibi tarımda ve sanayide gelişmiş bir toplumdaki gelmiş olmaları nedeniyle sergiledikleri sosyal, kültürel, zirai vb. bilgi ve davranışları, yöre halkını olumlu yönde etkilemiştir.²³¹

İnsanoğlunun yaşadığı coğrafya, bölge, iklim şartları onun ekonomik ilişkilerini belirleme de en önemli etkidir. Bu nedenle de Kars bölgesinde yaşayan insanlar da ekonomik koşullar neyi ne kadar gerektiriyorsa onu yaparak geçimlerini sürdürmeye çalışmıştır.

Malakanların asıl geçim kaynakları tarımdır. Tarımın yanında hayvancılık ile de uğraşmıştır. Türkiye'ye göç etmeden önce de en önemli uğraş alanları hep Tarım olmuştur. Kars bölgesine göç ettikten sonra da bölge şartları el verdiği ölçüde tarım yapmaya çalışmışlardır. Kars'ın toprakları tarıma elverişli olmasına rağmen sert iklim yüzünden sıkıntılar da yaşanıyordu.²³² Malakanlar bölgeye geldikten sonra önceden tahıl, baklagil ve meyve üretimine yoğunlaşan bölgede 1878'den sonra ayçiçeği ve

---

²³⁰ Orkun Levent Boya- Mehmet Ali Kafalı, Kars Stratejik Gelişme Raporu, Haziran 2008 Ankara, s. 11-12.

²³¹ Ensar Aslan, 'Kars Yöresinde Malakanlardan Kalan Ve Kaybolmak Üzere Olan Rençberlik Geleneği', *Milli Folklor*, (2012), Sayı: 24, s. 252.

²³² Arzu Boy, 'Çarlık Rusya Yönetiminde Kars'ta Tarım ve Hayvancılık', *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (2017), Sayı: 12, s. 428.

tütün üretimi yaygınlaştırılırken mısır, patates ve pirinç ekimi hızlandı; buğday ve arpa üretiminde de önemli verim artışları sağlandı.²³³

Malakanlar topraklarını iyi sürmüştür. Bu nedenle de her yıl ekili dikili alanlarından daha fazla verim alınmıştır. Topraklarını yıl da iki kez sürerlerdi. İlkbaharın başlamasıyla birlikte kışlık mahsulde hazırlanmaya başlanırdı. Özellikle tohumların hazırlanmasına özenle dikkat edilirdi. Tohumlar su ile temizlenip sıralı bir şekilde dizilirdi. Bu işlem tohumların kullanım sürelerini biraz da olsun uzatmaya yeterdi.²³⁴ Yetiştirilen kışlık mahsuller genellikle buğday, çavdar, yulaf ve az miktarda arpa olurdu.

Malakanlar toprak yetiştiriciliğinde iyileştirmeler başlatıp yeni bitkiler ve hatta yeni tarımsal aletleri bölgeye getirmiştir. Yerel nüfusun aksine, Malakanlar toprak yetiştiriciliğinde gelişmiş aletler kullanmıştır. Köy sakinleri en yaygın çiftçilik sistemini kullanmıştır. Bu iki tarla sistemli bir kırpma sistemiydi. Genellikle bu toprağın ekiminin bir tür hasat elde edilene kadar sürülmesi anlamına geliyordu.²³⁵ Eğer toprak fazla yoruluyor ise iki yıl kadar da yenilemeye bırakılıyordu.²³⁶

Tahıl ekiminin başlıca nesnelere buğday ve arpadır. Malakanlar bu tahılları yalnızca kendi ihtiyaçları için üretirdi.²³⁷ Buğday üretimi diğer bütün tahıl türlerine göre daha ağırlıklıydı. Malakanlar yerel köylüler tarafından yetiştirilen sarı ve kırmızı buğday türünü de ekmiştir.²³⁸

Buğday ile karşılaştırıldığında arpa çok daha az ekilmiştir. Bunun sebebi ise arpanın yemek olarak tüketilmemesinden kaynaklanıyordu. Bu durum Malakanlara has bir davranıştır. Bunun iki sebebi vardır: Bir kilo buğday iki kilo arpa yerine geçer,

---

²³³Serbest, Bürkan-Demirci, N. Savaş; *Kars Ve Çevresinde Rus Yönetimi*, s. 2730. <http://www.ayk.gov.tr/wp-content/uploads/2015/01/SERBEST-B%C3%BCrkan-DEM%C4%B0RC%C4%B0-N.-Sava%C5%9F-KARS-VE-%C3%87EVRES%C4%B0NDE-RUS-Y%C3%96NET%C4%B0M%C4%B0-KARSKAYA-OBLAST-1878-1917.pdf>

²³⁴ Bu işlem tohumun uzun süre dayanmasını sağlamak için yapılmış olsa da her zaman işe yaramamıştır. Bazı zamanlarda bozulmuş tohumla üretilen buğdaydan yapılan ekmeğin insanları zehirlediği kusma baş ağrısı mide bulantısı yaptığı da görülmüştür.

²³⁵ Samarina, bölüm iki, s. 1-2-3.

²³⁶ Günümüzde kullanılan nadasa bırakma sisteminin bir değişik versiyonudur. Bir sene ağır bir ürün toprağa ekilmişse ertesi yıl ayçiçeği ekilip toprağın kendisini yenilemesi bekleniyordu. Nadasa bırakma yöntemini pek tercih etmemişlerdir.

²³⁷ Türkdoğan, s. 71.

²³⁸ Yeni çeşitler denemek istemişlerdir ancak bu iklim koşulları nedeniyle de başarısızlıkla sonuçlanmıştır.

buğday ekmeği çay ile yenilebilir ancak arpa ekmeği belli başlı yemekler olmadan yenmezdi.²³⁹

Malakanlar arpayı hayvanları beslemek için kullanmıştır. Çok nadir durumlarda ise buğday ile karıştırmıştır. Çavdar, yulaf ve karabuğday, yerel iklim koşullarına dayanması da zor olduğu için, Rus yerleşimciler tarafından çok sınırlı boyutlarda ve yalnızca kendi ihtiyaçları için ekilmiştir. Tahıl genellikle ekmek yapmak için yapraklarını ve sapını ise hayvanlarını beslemek için kullanılmıştır. Darı, karabuğday, mercimek ve korunga da ekmişlerdir. Bu ekinleri ise püre, pilav, çorba ve baharat yapmak için kullanmıştır.²⁴⁰

Bahçecilik: Tarımın en karlı dallarından biridir. Yalnızca çiftliğin ev ihtiyaçlarını karşılamakla kalmayıp aynı zamanda fazla ürünün satılmasına da yardımcı olan tarım koludur. Her Malakan köylüsü evlerinin yanına bir sebze meyve bahçesi arazisi tahsis ettirmiştir. Bahçecilik; ev için olan bahçe tarımı ve endüstriyel olan bahçe tarımı olarak iki şekilde yürütülmüştür. Endüstriyel olan bahçe tarımında lahana ve kök sebzeler üretilmiştir. Üretilen fazla ürünler de başka bölgelere satılmıştır. Ancak çoğu zaman köylüler tek bir bahçecilik ile yetinmeyip iki bahçe tarımını da yapmıştır. Böylece patates, havuç, lahana, pancar, turp, gibi yan ürünlerde satışa sunulmuştur.²⁴¹

Malakanlar Transkafkasya 'ya patates kültürünü tanıtmışlardır. Ardından bazı yerel köylüler de patates yetiştirmiştir. Patates yetiştiriciliği halka yiyecek sağlama konusunda büyük önem taşımıştır. Çünkü tarım alanlarının büyük bir kısmı patates yetiştiriciliği için ayrılmıştır. İklim şartları uygun olduğu sürece de patates hasatı devam etmiştir.²⁴² Üretimi bu kadar fazla olan patatesin saklanması ve korunması da ayrıca bir titizlik gerektirmiştir. Yerli halk açık sahalarda toprağı bir veya bir buçuk metre kadar kuyu şeklinde kazarak buraya patatesleri depo ederek saklama yöntemini kullanmış olsa da Malakanlar bu yöntemi pek tercih etmemiştir. Onlar tamamen kapalı yerlerde patatesi muhafaza etmiştir. Her evin patval denilen bölümü dikdörtgen şeklinde

---

²³⁹ Türkoğan, s. 71.

²⁴⁰ Samarina; Bölüm iki, s. 4-5.

²⁴¹ Samarina; Bölüm iki, s. 6.

²⁴² Samarina; Bölüm iki, s. 6.

kazılarak içi temizce sıvanırdı. İçine patates yerleştirilerek kapatılır üzerine pencere açılarak patates burada küflenmeden ve çürümeden mevsimine kadar kalırdı.²⁴³

Ayçiçeği: Kars'ta tarımı ilk defa yapılan ürünlerden birisi de ayçiçeğidir.²⁴⁴ Önceden açılmış olan kanallara yirmişer cm ara ile ikişer ikişer ekilir, çiçek olgunlaştıktan sonra baş kısmı bıçakla koparılarak harmanlanması sonra yapılırdı. Tohumları özenle ayrılır ve yere serilerek güneşte kurutulurdu.²⁴⁵

Birçok sebze tohumu Malakanlar tarafından Anadolu'ya getirilmiş ve tanıtılmıştır. Soğan ve sarımsak gibi bazı bitkiler ise Malakanlar tarafından ya yetiştirilmek için tercih edilmemiş ya da sadece belirli günler tüketilmesine izin verilmiştir.²⁴⁶

Malakan gruplarının yemek kültürleri de genellikle yetiştirmiş oldukları meyve sebze ile doğruluk göstermiştir. Yemek onlar için çok önemli bir ritüeldir. Yemeğe başlarken genellikle Tanrı için dua ederlerdi. Kesinlikle masalarında domuz etine yer verilmezdi. Regl olan bir kadının yem verdiği hayvan eti yenmezdi. Ayrıca cenazeye ve Malakan olmayan birine dokunan kişinin topluca verilen yemeklerde elinden yemek yenmezdi.²⁴⁷

Düğünlerde festivaller de genellikle buğday unundan yoğurdukları hamur ile bir erişte hazırlarlardı. Genellikle borsch çorbası yapılır yanına da uzvar denilen kurutulmuş meyvelerden yapılan bir içecek konulurdu. Masalarda mutlaka semaver bulunur çünkü Malakanların en sevdikleri içecekleri çaydır.²⁴⁸

Türkiye de yaşayan Malakanlar için ekmek çok önemlidir. Genellikle bir gece önceden ekmek mayalanırdı. Puf böreği, turta, krep, çörek, pişi yapılırdı.

Ailenin ekonomik durumu ne kadar kötü olursa olsun genellikle ete bütün yemeklerinde yer vermeye çalışırlardı. Sığır eti tüketimi onlar için önemliydi bu nedenle

---

²⁴³ Türkdoğan, s. 94.

²⁴⁴ Suvari, s. 69.

²⁴⁵ Orhan Türkdoğan; s.97.

²⁴⁶ Bu günler Cuma cumartesi ve pazardır. Bugünlerde soğan ve sarımsak tüketilmesine izin verilmez böylece toplantılarda kötü koku oluşması da engellenirdi.

²⁴⁷ Samarina, bölüm üç, s. 6.

²⁴⁸ Homutova, s. 30. bu içeceğe bazen şakayla karışık kendi aralarında uyuşturucu diye hitap ederlerdi.

yaz dönemlerinde etlerini bozulmaması için yüksek yerlere çıkartarak karların altına gömerek muhafaza etme yoluna gitmişlerdir.

Kış aylarında her türlü sebzenin turşusunu yapmışlardır. Domatesin olgunlaşması için fazla süreye ihtiyaç duyması nedeniyle bazen yeşilken toplanır tuzlanır ve turşusu yapılırdı. Bazen de yeşilken alınır ve kulübeye asılarak olgunlaşması beklenirdi.

Malakanlar ve bölgede yaşayan yerliler birbirlerinden tarım konusunda çok şey öğrenmişlerdir. Kars Rusya'nın bir parçası olduğu dönemde Malakan gruplarının sayesinde tarım konusunda bir hayli gelişmiş ve ilerlemiştir.

3.3.2. Hayvancılık

Bölge coğrafi iklim koşulları nedeniyle hayvancılık yapmaya uygun olduğu için; hayvancılık ekonomik faaliyetlerin başında gelmekteydi. Bu nedenle Osmanlı Dönemi'nde de Kars halkının büyük çoğunluğu tarım ve hayvancılıkla uğraşıyordu. Bu durum Rus işgaline girdikten sonra bölge halkının büyük çoğunluğunun yine tarım ve hayvancılıkla uğraşmasıyla devam etmiştir. Nüfusun % 76'sı çiftçilikle % 6'sı ise hayvancılıkla uğraşmaktaydı. Hayvancılık yapanların büyük bir kısmı tarım ile de ilgilenmekteydi. İklim şartları çok elverişsiz olduğundan dolayı ahırın ısısından yararlanmak amacıyla ahırlar evlere bitişik yapılıyordu.²⁴⁹

Dinsel ve toplumsal yapılarındaki bu muhafazakâr yapılarının aksine teknolojik alanda yeniliklere açık olan Malakanlar, tarım ve hayvancılık alanındaki modernleşme sürecinde bölgenin en önemli itici gücünü oluşturmuştur.²⁵⁰

Karsın platoları ovaları hayvan yetiştirmek ve beslemek için uygun bir yerdi. Otlaklar bol olduğu için hayvancılık onlara her bakımdan daha uygun geliyordu. Malakan toplulukları bu uygunluğu görerek buralarda sığır yetiştirmeye başlamıştır. Malakanların sığırları yerli halkın sığırlarına oranla büyük ve daha verimliydi. Yerli halkın sığırları bunların yanında daha küçük ve çelimsiz kalıyordu. Rus sığırları büyüklüğünden ve yünün renginden (gri) dolayı farklılardı. Üstünlükleri nedeniyle,

---

²⁴⁹ Boy, s. 419-421-422.

²⁵⁰ Suvari, s. 70.

bölge halkı arasında yayıldılar. Malakanlar bölge halkınınkinden çok daha farklı olan sığırlarının cinslerini daha da iyileştirmek ve daha da verim alabilmek için onlara özel bakım alanları yapıyordu.

Sabah saat 7 civarında sığırlar otlatılmak için tarlalara ovalara götürülür akşamüzeri de geri getirilirdi. Günbatımından sonra her gün inekler, buzağılar ve koyun sürüleri, güneşin yükselişiyle yine otlaklara sürülürdü ve gece olunca eve dönerdi. Atlar, iki yaşındaki sığırlar ve Gulya²⁵¹ sığırları, geceyi tarlada geçirebilirlerdi. İnek sağımları günde iki kez - sabah ve akşam yapılırdı. Ortalama inek günde 6-7,5 kg süt verebilirdi.²⁵²

Bu dönemde bölgede Zavot ineği veya Malakan olarak adlandırılan melez bir inek türünün gelişmesi yönünde çalışmalar yapılmıştır. Danimarka kökenli bir inek türü ile sadece Kars'ta bulunan Doğu Kırmızısı adı verilen sığır türünün karışımı ile elde edilen Malakan İneği hayvancılıkta et ve süt veriminin artışına sebep olmuştur.²⁵³ Esasen Kars, kırmızı sığır bulunan tek ilimizdir. İklim ve otlak şartlarının elverişliliği nedeniyle bu tür bir sığır ıslahı, Kars'taki hayvancılık ve sütçülüğü dönem içinde geliştirmiştir.²⁵⁴ Malakan İneği adı verilen melez bir inek türü üretilerek süt veriminin artması sağlanmıştır. Bu sayede mandıralar kurulmuş ve hayvancılıkta sağlanan verim artışıyla özellikle deri sanayi ile uğraşan imalathane sayısında da bir artış yaşanmıştır.²⁵⁵

Malakanlar da yerliler gibi ahır kom olarak adlandırmıştır.²⁵⁶ Sığırların konulduğu yere ise ahır denilmiştir. Bazı durumlarda kom ve ahır ayrı ayrı olabilirken bazı durumlarda da beraber olmuştur. Ahırların temizliği için durumu iyi olanlar bir temizlikçi tutardı. Eskiden Malakanlar bu temizlik işlerini Revan Kürtlerine yaptırırken daha sonra durumları kötüleştiği için kendileri yapmak durumunda kalmışlardır. Ahırlardan çıkan gübreyi de bağ-bahçe ve yakacak olarak kullanılırdı.²⁵⁷

---

²⁵¹ Azerice de sığır demektir. Gulya sığırları ise Azeri bölgelerinde sadece çiçeklerden beslenen sığırlara verilen isimdir.

²⁵² Samarina, bölüm iki s. 8-9.

²⁵³ Boy, s. 423.

²⁵⁴ Kars Kale İçi, s. 20.

²⁵⁵ Kars Kale içi, s. 47.

²⁵⁶ Malakanlar önceleri ahırlarını taştan değil ahşaptan yapmışlardır. Ancak daha sonrasında bu durumun hayvanın kalitesini etkilediğini fark ettiklerinde taştan ahır yapmışlardır.

²⁵⁷ Orhan Türkdoğan; s. 77.

Malakanlar da büyükbaş hayvancılığının yanında küçükbaş hayvancılığı da yapılırdı. Koyun yetiştiriciliği Malakan halkına iyi kazandırmasına rağmen bir süre sonra terkedilmiştir. Malakan grupları merinos koyunu yetiştiriyordu.

Merinos türü koyunun tüyleri yılda iki kez kırılırdı. Bu yıkanma işleminden önce hayvanın tüyleri derede yıkanıp temizlenirdi. Günde iki kez sabah ve akşam olmak üzere saman ve arpa karışımı bir yem hazırlanıp verilirdi. Eğer bu yapılmıyorsa açık hava da ot kar üstüne dökülürdü. . Koyunlar günde bir defa sağılırdı ve ortalama koyun 400 gram süt sağlardı. Malakanlar başlangıçta koyun sütü kullanmıyordu, ancak yerel peynirle tanıştıklarında koyun sütü dikkatlerini çekmiştir. Koyun derileri bronzlaşmaları için genelde kürk yapımında kullanılırdı. Keçe, tüylü çizme, örgü ipi gibi kullanımları da olmuştur.²⁵⁸

Merinos cinsi koyunun bakımı zor olması ve yeterli derecede otlak ve meraların olmaması dolayısıyla bu cinsin bakımı bir süre sonra bırakılmıştır. Sadece Çalkavur da yaşayan Malakanlar iyi meraları olduğu için bir süre daha beslemeye devam etmiştir.²⁵⁹

Arıcılık Malakan grupları arasında çok fazla popüler bir tür değildir. Arıcılık ile uğraşan on ila on beş aile vardır. Arıcılık ek gelir olarak tercih edilmiş olabilir. Kars bölgesinin iklimi de arıcılık için çok müsait değildir.

Hayvancılık alanında Malakan gruplarının en çok uğraştıkları atçılıktır. Günlük ve tarla işlerinde en büyük yardımcıları da attır.²⁶⁰ At besiciliği hayvancılık da önemli bir yer tutmaktadır. Tür olarak en yaygın olan at cinsi Malakan atıdır. Malakan atı Doğu Anadolu'nun kuzey bölgelerinde (Kars, Ardahan, Iğdır) yetiştirilen ve zorlu kış şartlarına dayanabilen yerli bir at ırkıdır.²⁶¹ Malakan atı dışında Kars'ta bulunan diğer at türleri küçük ve zayıf yapıları ile dikkat çekmektedir. Malakan türü haricinde ki diğer atlar genellikle küçük cüsselidir.²⁶² Malakan at ırkı ise güçlü ve adaleli olup, 1.48 -1.58

---

²⁵⁸ Samarina bölüm iki, s. 9.

²⁵⁹ Türkdoğan, s. 76.

²⁶⁰ Türkdoğan, s. 74.

²⁶¹ İftar Gürbüz, Yasin Demiraslan, Kadir Aslan, 'Malakan Atlarında Kalbin Arterial Vaskularizasyonu Üzerine Makroanatomik Bir Araştırma', *Atatürk Üniversitesi Veteriner Bilimleri Dergisi*, (2016), Cilt: 11, Sayı: 3, s. 289.

²⁶² Osman Köse, *Geçmişten Günümüze Göç*, s. 2144. <http://www.historystudies.net/source/gecmisten-gunumuze-goc-1.pdf>

cm yüksekliğinde güçlü bir yük hayvanı özelliğine sahiptir.²⁶³ Kars'a özgü bir cins olan Malakan atı, menşesinde Avrupa'nın Ardene, Perşeron (Percheron), Breton ve Clydestale ve Bejlik gibi soğukkanlı at cinslerinin kanını taşır. Ancak, bu ırk, iyi damızlık kullanılmadığından yozlaşmıştır.²⁶⁴

Diğer hayvanlara oranla daha evcil ve daha zahmetsiz olarak yetiştirilen kümes hayvanları Malakanlar için de vazgeçilmez bir uğraş alanı olmuştur. Kümes hayvanlarından tavuk ve kaz en çok tercih edilenler olmuştur. Ancak tavuk yetiştiriciliği bir süre sonra iklimin çok müsaade etmemesiyle birlikte bırakılmıştır. Her evin ortalama 20-25 civarında kazı vardır. Bu kazlardan kışın et ve kavurma ihtiyacı sağlanırdı. Ayrıca tüyleri satılmak suretiyle ticaret de yapardı.²⁶⁵ Kazlar çoğunlukla 5 yaşından küçük çocuklar tarafından bakılıyordu. Kışın kazları özel çayırlara, nehirlere sürüp evde tohum ile besliyorlardı. Sonbahar da ise onlar için özel çimenler getirilirdi. Hasat zamanına kadar otlayan Kazlardan fazla olanları Aralık ayının başında satılır diğerleri ise yemek için saklanırdı.²⁶⁶

Yoğun bir emek ve çaba gerektiren hayvancılık sadece hayvanları otlatmak ve onlara yem vermekten ibaret değildir. Zaman zaman hayvanları vuran çeşitli tipte salgın hastalıklar da mevcuttur. Malakan halkı böyle durumlarda veterinerine gitmeyi en kesin çözüm olarak görmüştür. Bölgede ve kendi sürülerinde ara sıra baş gösteren hayvanlar arası mantar enfeksiyonları, kuyrukta ve baş kısmında görülen yaralar olduğu zaman derhal veterinerine gidip işi en sağlam yol ile halletmeye çalışmıştır. Çünkü Malakan halkı sağlık konusunda her zaman çok titiz olmuştur.

Malakan halkı hayvancılığı da tarım gibi zamanla öğrenmiştir. Gerek yeni bir coğrafya gerekse yerli halk gibi faktörlerden dolayı ilk zamanlarda çok verim alamadıkları hayvancılıktan daha sonraları fazlasıyla verim almış ve hatta bölge halkına da hiç tanımadıkları bazı türleri tanıtmakta yardımcı olmuştur.

Arpaçay'da kaşar üretimi yapan Rıdvan Kazak; Malakanların Arpaçay'a, Kars'a çok şey kattığını, onların gidişiyle birlikte bölgenin ticari ve kültürel anlamda

---

²⁶³ Boy, s. 422.

²⁶⁴ Kars Kale içi, s. 20.

²⁶⁵ Türkdogan, s. 74.

²⁶⁶ Samarina, s. 13.

zayıfladığını anlatıyordu: “Malakanlar güçlü yapıları ve çalışkanlıklarıyla geçmişte bölgenin kalkınmasında önemli roller üstlenmiş. En iyi peyniri onlar üretmiş, en iyi atı onlar yetiştirmiş. Peynirciliği geliştirmişler; özellikle gravyer ve kaşar peyniri... Bölgeyi çiçek bahçesine çevirmişler. Her ev kendine özgü bir çiçek yetiştirmek için yarışmış âdeti. Eğer buralardan göçmeselerdi, Arpaçay iki misli daha gelişmiş olurdu. Onların gidişiyle tarım ve hayvancılık, özellikle de atçılık, arıcılık geriledi. Pancar ve patates ekimi durma noktasına geldi. Çünkü bizim insanımız tembel. Kahvelerde vakit öldürüyor. İl dışından Kars’a gelip ekmeğini çıkaranlar varken, Arpaçaylılar devletten yardım bekliyor. Onlardan öğreneceğimiz çok şey var.” Diyerek Malakanların yerli halk ile ilişkisini ve yerli halka öğrettiklerini bizlere gösteriyor.²⁶⁷

3.3.3. Ticaret

1890 yılında itibaren Rusya’da endüstri kapitalizmi hızla gelişmiş ve Bakü petrolünün işletmeye açılmış olması Güney Kafkasya topraklarında da kapitalist üretim ilişkilerini geliştirmiştir. Üretimdeki tek yönlü yapı Kars bölgesinde sanayiden çok tarımda modernleşmeyi mümkün kılmıştır. Sanayi daha çok gıda maddelerinin pazarlanması şeklinde gelişmişlik göstermiştir. Kars bölgesinde en çok göze çarpan faaliyetler nalbantlık ve zanaatlar dışında dericiliktir. Bölgede arsenik, amyant, bakır cevheri madenleri olduğu halde endüstriye yönelik madenler işletilmemiştir. Sadece tuz yatağı işletilmiş aynı zamanda yine bölgede ki kil ve taş ocakları kullanılmıştır. Kars bölgesinde ki Rus yönetiminin son gününe kadar da kentsel üretim zanaat seviyesinde ilerlemiş ve kalmıştır.²⁶⁸

Mevcut durumlar bu şekilde sürerken Malakan grupları da endüstri alanında değişimler yapmaya başlamıştır. Bu yenilikler bazen kendi çabalarıyla bazen de yerli halktan öğrendikleriyle mümkün olmaktadır. Örneğin; insan gücü kullanmak yerine hayvan gücü kullanmaları teknolojik açıdan yerli halktan daha ileri olduklarını da göstermekteydi. Yine başka bir örneğe bakmak gerekirse; inşaat için kullanılan çamur gerekli miktarda saman ile karıştırılmak zorundaydı. Elde edilen karışım birkaç kişi tarafından ayakla çiğnenerek hem homojen hale getirilir hem de karışım daha rahat

²⁶⁷ www.kha.com.tr

²⁶⁸ Ortaylı, s.406,407.

kullanılırdı. Malakan bu durumda insan gücünü es geçerek birkaç atı birbirine bağlayıp üzerine bir çocuk oturarak bu karışımın üzerinde atları gezdirmiş insan gücüne ödenmesi gereken ücretten de tasarruf etmişlerdir. Yerli halk bu tekniği benimsemeyip hayvanların insanlar kadar güzel, özenli iş yapamayacaklarını savunmuştur.²⁶⁹ Sadece bununla da kalmayıp özel kargo tipi at üretmişler ve bu atı taşımacılıkta da kullanılmıştır.²⁷⁰

Malakan gruplarının 1905-1910 yıllarında Kars bölgesinde yerli halktan öğrendikleri faaliyet türü değirmenciliktir. Ziraat ve hayvancılıktan sonra değirmencilik faaliyetine yönelmiş ve bu alanda kendilerini geliştirmişlerdir. Değirmencilik iki türde ilerletilmiştir:

1. Kara değirmeni denilen su ile işleyen değirmen
2. Makine enerjisi ile faaliyet gösteren değirmen

Malakan gruplarının faaliyet gösterdikleri değirmen türü ikinci tiptir. Ve bu nedenle de ileri bir seviye de değirmencilik yapılmıştır. Değirmencilikte genellikle elektrikten faydalanma yoluna gidilmiştir.²⁷¹

Malakanların faaliyetleri bunlarla sınırlı kalmamıştır. 1901 yılında Kars'ın Malaya Vorontsovka köyünden on hane bir araya gelerek Bazarcık adıyla bilinen hazine arazisinde bir zavot kurulmuştur. 1904 yılında Küçük Vorontsovka köylüleri Ardahan'ın Suludüz mevkiinde kurdukları 54 işçi ile 17,6 ton peynir ve 5,7 ton yağ üretilmiştir. Peynirin kilosu 0,5 rubleden, yağın kilosu ise 0,75 rubleden satılmıştır. Bunun gibi fakat daha küçük mandıralar Kars'ın Novo-Petrovka köyünde ve Çamurdağ mevkiinde de vardı.²⁷²

Buna ek olarak Malakanlar evde de kaliteli peynirler ve şekerlemeler üretmeyi denemiştir. Ürettikleri peynirleri kuzu derilerinde saklayarak tazeliğini ve yumuşaklığını korumaya çalışmıştır.²⁷³ Malakanlar ilk başlarda koyun sütlerini peynir

---

²⁶⁹ Türkdoğan, s. 248-249.

²⁷⁰ Samarina, bölüm iki, s. 9.

²⁷¹ Türkdoğan, s. 248-249.

²⁷² Candan Badem, *Rus Yönetiminde Kars ve Kars'ta Peynir Üretimi (1878-1918)*, s. 56. https://www.academia.edu/6810121/Cheese_Production_in_Kars_under_Russian_Rule_Karsta_Peynir_%C3%9Cretimi_1878-1918

²⁷³ Samarina; bölüm iki s.11

yapmakta kullanmamış ancak daha sonra yerel peynirle tanışınca koyun sütleri dikkatlerini çekmiştir.²⁷⁴

XX. yüzyılın başında başta çiftçiler olmak üzere, Malakanlar nakliye ile meşgul olmuştur. Her aile taşımacılık yapmak için birkaç vagon bulundurmıştır. Üstlenilen yükümlülükleri yerine getirme kabiliyetleri yerel tüccarların diğer nakliyecilere oranla Malakanları tercih etmesini sağlamıştır.²⁷⁵

Malakan gruplarının ekonomisi her zaman iyi gitmemiştir. Kars Çarlık Rusya'sının elinden çıktıktan sonra o bölgedeki topraklar yeniden dağıtılmış ve Malakan grupları yeni dağıtılan bu toprakların kendilerine yetersiz geldiklerini, ailelerinin geçimlerini sağlayamadıklarından yakınmışlardır. Sebeplerin sürekli üst üste sıralanmasıyla birlikte Malakan grupları ülkeden ayrılmak için hazırlanmaya başlamıştır.

---

²⁷⁴ Samarina bölüm iki, s.9

²⁷⁵ Samarina; bölüm iki,18,19

SONUÇ

Bu tez çalışmam da Malakan halkının tarihteki önemine ve güncel sorunlarına değinmiş bulunmaktayım. Malakan hareketinin doğup büyüdüğü topraklardan bizim topraklarımıza kadar olan yaşam mücadeleleri incelenmeye ve tarihte yer edinmeye degecek bir serüvendir.

Rusya'da dinsel baskılar nedeniyle ortaya çıkmış ve çıktığı andan itibaren kilisenin ve kendilerinden olmayan halkın baskısını üzerlerinde hissetmişlerdir. Bu baskılar onları kimliklerinden uzaklaştırmamıştır.

Amaçları sadece kendi öğretilerini yaşamak ve yaşatmak olmuştur. Giderek artan huzursuz ortam göçü de beraberinde getirmiştir. Öğretileri uğrunda bu halk Kafkasya, Azerbaycan, Amerika ve Anadolu'ya göç etmiştir.

Malakanların ülkemiz topraklarında ki Kars ile tanışması Osmanlı-Rus harbi sırasına denk gelmektedir. Ruslar Kars bölgesinde garnizonlar kurarak bölgede geniş ve kalıcı bir hâkimiyet kurmak istemiştir. Bu isteklerini yerine getirmek için Malakan halkı göç ettirilecektir. Böylece hem inançları nedeniyle çıkarmış oldukları karmaşa önlemiş olacak hem de bölgeye bir Rus kültürü yerleştirerek bölge kalıcı olarak Ruslaşacaktır.

Malakan halkı tam olarak Kars'a baskın bir Rus kültürü aşılammamıştır. Onlar kendi içlerinde kendi cemaatlerinde faaliyet sürdürmeyi tercih etmiştir. Dışarıya kapalı bir toplum oldukları için de yerel halk ile kaynaşmaları da uzun sürmüştür. Ayrıca Malakan öğretilerinin Malakan olmayan biriyle evliliğe izin vermeyişi de bu kaynaşmayı engellemiş olabilir.

Malakan halkı her zaman dinsel kimlikleri altında incelenmiş onların uğraş verdikleri diğer alanlar genellikle görmezden gelinmiş ya da önemsenmemiştir. Her zaman Malakan kültürünü tanıtırken öncelikli amaç dinsel durumlarını ön plana çıkartmak olmuştur. Ancak onlarda dünyanın geri kalanı gibi normal sıradan birer vatandaşdır.

Malakan halkının dünyaya tanıtılmasında yapılan en büyük hatalardan birisi de hala onları eski tip kıyafetlerle dolaşan tüm geleneklerine sıkı sıkıya bağlı katı kurallarla yaşayan halk olarak gösterilmesidir. Geleneklerini her zaman korumak onlar için birinci adım olsa da gelişen ve yenileşen dünyada Malakanlar kendilerine birer yer edinmiştir. Çalışma hayatının vermiş olduğu belirli disiplin ile erkeklerin eskisi kadar uzun sakal bırakmadığı kadınların ise geleneksel başörtülerini çıkarmış olmaları bu duruma örnek olarak verilebilir. Gittikleri yerlerde yakın bağ evlilik yasağı nedeniyle evlenemeyen gençlerinde Malakan olmayan insanlarla da evlenmiş oldukları görülmektedir. Kars ilimizde yaşayan göç etmeyip Müslümanlarla evlenmiş olan kişilerde bu duruma örnek olarak gösterilebilir.

Ataerkil bir aile yapısına sahip olan Malakanlar genellikle sessiz ve sakindir. Malakanlar çevrelerinde olan olaylara karışmayı kendilerince uygun görmemiştir. Yapılan baskılara ise inançlarının gereği olarak her zaman katlanmayı kendilerine görev edinmiştir. Sessiz ve sakin yapıları gereği Kars'ın yerel halkı onları zamanla kabul etmiş hatta onlardan tarımsal ve ekonomik birkaç faaliyet dahi öğrenmiştir. Bugün bile Kars denildiğinde akla gelen ünlü gravyer peyniri Malakanların Kars ve yerel halka bırakmış olduğu en değerli hazinedir.

İnsanoğlu uzun yıllar boyunca kendisinden olmayan ile mücadele ederken önlerinde sürüp giden hayattan bir haber olunmuştur. İnsanların dini, dili, ırkı sadece basit birer özelliktir. Bu uğurda verilen savaşlar çekilen eziyetler de boşadır. Kendimizden olanı kucakladığımız gibi kendimizden olmayanı da kucakladığımız, sevgimizi, saygımızı verdiğimiz kardeşçe yaşadığımız ve yaşamaya çalıştığımız bu topraklardan geçmiş olan bu insanların bizlere, bizlerinde onlara katmış olduğu her şeyi minnetle hatırlamak en güzelidir.

KAYNAKÇA

A- BELGELER

BOA. MAD.d.23109

BOA. HR. SYS. 2878/38.

BOA. HR. SYS.2878/72.

B- KİTAP

ASLAN, Yavuz, Mustafa Kemal- M. Frunze Görüşmeleri, Kaynak Yayınları, İstanbul 2002.

BEROKOFF, John K, *Molokons in Amerika*, California 1969.

BOYA, Orkun Levent, *Mehmet Ali Kafalı, Kars Stratejik Gelişme Raporu*, Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Müdürlüğü, Ankara-2008.

DENİSENKO, Ludmila, *Böyle Bir Kars*, Heyamola Yayınları, İstanbul 2011.

EKİNCİ, İbrahim, *Muzaffer Oruçoğlu Anlatıyor*, (II. Baskı), Ayrıntı Yayınları, İstanbul 2016.

EVDOKİYA, Rahmanina, *Molokane*, G.Baku-2008.

KARABEKİR, Kazım, *İstiklal Harbimiz*, (6. Baskı), C. II, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2016.

KARAGÖZ, Erkan, *Kars ve Çevresinde Aydınlanma Hareketleri ve Sol Geleneğin Tarihsel Kökenleri 1878-1921*, Asya Şafak Yayınları, İstanbul 2005.

KIRZIOĞLU, M. Fahrettin, *Kars Tarihi*, C. I, Işıl Matbaası, İstanbul 1953.

KURAT, Akdes Nimet, *Türkiye ve Rusya*, Kültür Bakanlığı Yayınlığı, Ankara 1990.

KURAT, Akdes Nimet, *Rusya Tarihi Başlangıçtan 1917'ye Kadar*, Türk Tarih Kurumu, Ankara 2014.

ORTAYLI, İlber, *Çarlık Rusya'sı Yönetiminde Kars, Osmanlı İmparatorluğu'nda İktisadi ve Sosyal Değişim Makaleleri I*, Ankara 2004.

SEMENOV, İ.Y. *Istoriya Zakavkazskih Molokan İ Duhoborov*, Erevan 2001.

SEMYENOV, I. Y. – KARAGÖZ, Erkan, *Sürgün Bahçesinin Solan Renkleri Molokanlar*, Su Yayınları, İstanbul 2009.

SUVARI, Çakır Ceyhan, *Malakanlar Rus Köylü Hareketlerinden Günümüze Malakan İnancı*, Ütopya Yayınevi, Ankara 2013.

TOLSTOY, *Din Nedir*, Oda Yayınları, İstanbul 1997.

TÜRKDOĞAN, Orhan, *Kars'ta Bir Etnik Grup Malakanlar'ın Toplumsal Yapısı*, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul 2005.

YERAMİS, Stefanos, *Türk-Sovyet İlişkileri (Ekim Devriminden Milli Mücadele'ye)*, Gözlem Yayınları, İstanbul 1979.

YOUNG, P.V, *The Pilgrims of Russian Town*, Chicago 1932.

C- MAKALELER

AKÇA, Bayram, KIYANÇ, Sinan, 'Malakanlar'ın Anadolu'daki İzleri' , *Sosyal Ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Dergisi*, C. 18, Sayı: 36, (2017), ss. 25.

ALEKSANDROW, İvan, "Love The Verbal Milk", Independent Newspaper, 5 Ekim 2005.

ALP, Alper, "Kars Tarihi Bakımından Bir Kaynak Olarak Vilayet Gazetesi Kars", Birlik Dergisi, Sayı: 1, (2012), ss. 90.

ARSLAN Nebahat - TEKİR Süleyman, "Birinci Dünya Savaşı Öncesi Türk-Rus Sınırında Ermeni Faaliyetleri", U. Uluslararası Türk-Ermeni İlişkileri Ve Büyük Güçler Sempozyumu (6-8 Mayıs 2015- Erzurum/Türkiye).

ASLAN Ensar, 'Kars Yöresinde Malakanlardan Kalan Ve Kaybolmak Üzere Olan Rençberlik Geleneği', *Milli Folklor*, Sayı: 24, (2012), ss. 252.

ASLAN Yavuz, 'Milli Mücadele Döneminde Türk-Sovyet İlişkilerinde Molokanlar (Malakanlar) Sorunu', *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, Sayı: 18, (2001), ss. 277- 278.

BADEM Candan, "Rus Yönetiminde Kars ve Kars'ta Peynir Üretimi" (1878-1918), https://www.academia.edu/6810121/Cheese_Production_in_Kars_under_Russian_Rule_Karsta_Peynir_%C3%9Cretimi_1878-1918

BOY, Arzu – ASLAN, Yavuz, 'Çarlık Rusya'sı Yönetiminde Kars'ta Eğitim Ve Eğitim Kurumları', *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, Sayı: 59, (2017), ss. 549.

BOY, Arzu, 'Çarlık Rusya Yönetiminde Kars'ta Tarım Ve Hayvancılık', *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı: 12, (2017), ss. 428.

DENİSENKO, Ludmila, 'Rus Emperyalizmi Kafkasya' nın Ruslaştırılması ve Malakanlar', *Toplumsal Tarih Dergisi*, Sayı: 187, (2009), ss. 62.

DÜZ, F. Tekin, 'Anadolu'nun Yiten Rengi Dindar Anarşistler: Malakanlar', *Qijika Reş Dergisi*, Sayı: 2, (2012).

ERTİT, Volkan, 'Birbirinin Yerine Kullanılan İki Farklı Kavram: Sekülerleşme ve Laiklik', *Akademik İncelemeler Dergisi (Journal of Academic Inquiries)*, C. 9, Sayı: 1, (2014), ss. 105- 112.d

GÜRBÜZ İftar, DEMİRASLAN Yasin, ASLAN Kadir, 'Malakan Atlarında Kalbin Arterial Vaskularizasyonu Üzerine Makroanatomik Bir Araştırma', *Atatürk Üniversitesi Veteriner Bilimleri Dergisi*, C. 11, Sayı: 3, (2016), ss. 289.

HOMUTOVA Mariya, «Istoriya, Kul`Tura Í Bit Molokan», 2007, Levokumskoe

INIKOVA Svetlana, "Problemi Yetnokonfessionalnih Grupp Duhobortsev I Molokan."

KAYNAR, Mete-Kaan- AK, Gökhan, '19. Yüzyılda Çok kültürlü İmparatorluktan Ulus-Devlete Geçişte Sürgün Ve Göç: Malakanlar Örneği', *Akademik İncelemeler Dergisi*, C. 10, Sayı: 2, (2015), ss. 9.

KASTRYULİN, Nikolay, "Duhovnie hristiane molokane v naçale 21 veka".

KIYANÇ, Sinan, “Ermeni Mezaliminin Sürgündeki Tanıkları Malakanlar’ın Türkler Ve Ermenilerle İlişkileri” , *II. Uluslararası Türk-Ermeni İlişkileri Ve Büyük Güçler Sempozyumu*,

https://www.academia.edu/23731163/ERMEN%C4%B0_MEZAL%C4%B0M%C4%B0N%C4%B0N_S%C3%9CRG%C3%9CNDEK%C4%B0_TANIKLARI_MALAKANLARIN_T%C3%9CRKLER_ve_ERMEN%C4%B0LERLE_%C4%B0L%C4%B0C5%9EK%C4%B0LER%C4%B0

KÖSE, Osman, Geçmişten *Günümüze Göç III*,
<http://www.historystudies.net/source/gecmisten-gunumuze-goc-1.pdf>

SERBEST, Bürkan- DEMİRCİ, Savaş, ‘Kars Ve Çevresinde Rus Yönetimi (Karskaya Oblast 1878-1917)’ 38. *ICANAS Kongresi*, Ankara.

VLADİMİROVKA, “*Istoriya İ Traditsii Russkogo Molokanskogo Poseleniya*” .

YEŞİLOT, Okan, ‘Türkmençay Antlaşması Ve Sonuçları’ , *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, Sayı: 36, (2008).

D- İNTERNET ADRESLERİ

www.islamansiklopedisi.com

www.molokane.org

www.kha.com.tr

www.youtube.com

www.wikizero.com

<http://statehistory.ru>

www.gazetekars.com

<http://old.cinquemani.h>

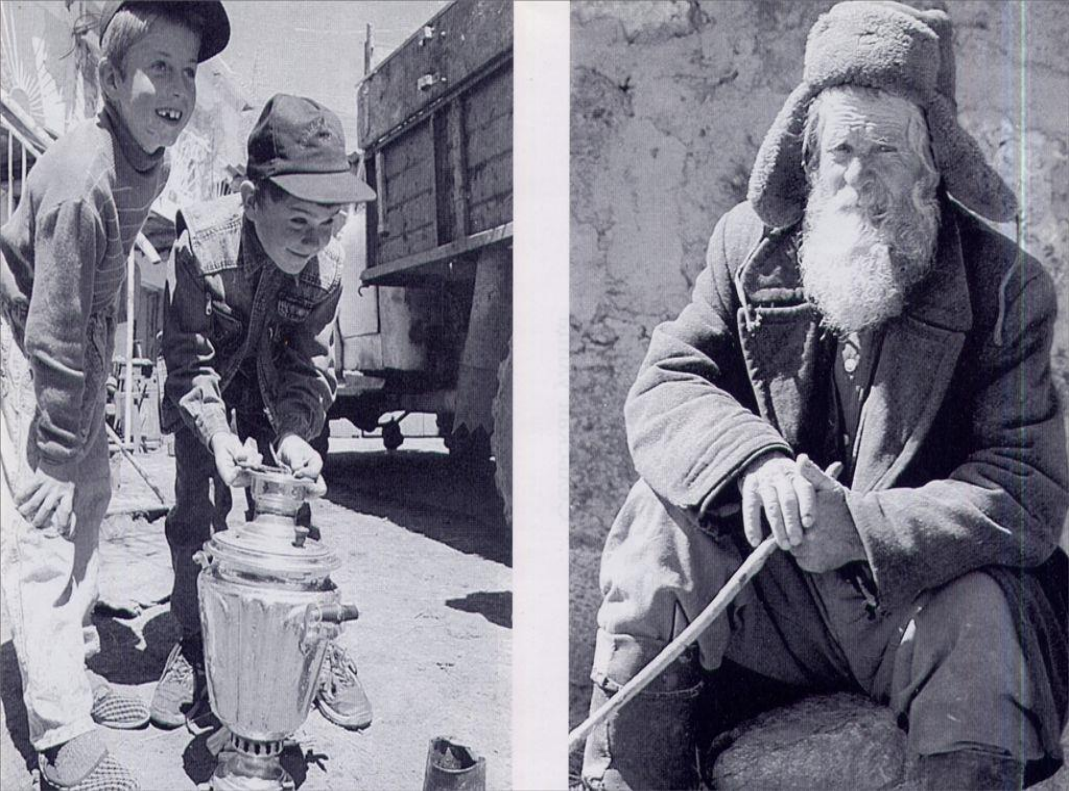
www.ria.ru

EKLER

Ek:1 Malakanların ay Sevdini Gösteren Fotoğraf

Ek:2 Malakan Çocukları ve Malakan Erkeği

Ek:3 Dokumacılık yapan Malakan Kadını

Ek:4

Масло для себя готовят сами

Ek 5:

Ek: 6. Evlilik töreni

Ek: 7

Ek8: Malakanların yapmış oldukları duvar süslemeleri ve el işlemleri

Ek: 10 Çocuk ve Gençlik Kongresi-2014

Ek 11: Dünya Malakan Kongresi'nin ilk günü-2005

Ek:12

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı: Tuğba REİSLİ
Doğum Yeri ve Tarihi: SAMSUN-15.01.1991
Lise: SAMSUN NAMIK KEMAL LİSESİ
Lisans Üniversite: ESKİŞEHİR OSMANGAZİ ÜNİVERSİTESİ
Elektronik posta: tubareisli@gmail.com

